

פנינים יקרים
מפרד"ס התורה
על סדר פרשיות השבוע

קורח

מאוצר שיחותיו ומאמריו
של הרה"ג מו"ר המקובל
רבי בניהו יששכר שמואלי שליט"א

התשפ"ו

כל הזכויות שמורות
למכון "בני יששכר"
שע"י ישיבת המקובלים "נהר שלום" תכב"ץ

ניתן להשיג את הספר בישיבתנו הקדושה

רחוב שילה 6 י-ם

02-6249000

או בחנויות הספרים,

הפצה ראשית

"סגולה"

02-6443300

ניתן לשלוח הארות והערות

למכון "בני יששכר"

באמייל: m6222560@gmail.com

אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה

לעילוי נשמת מר אבינו עטרת ראשנו
ראש ישיבתנו הקדושה "נהר שלום" תכב"ץ
האי חסידא קדישא ופרישא
עמוד התפילה ענוותן כהלל
שייף עייל שייף נפיק
ולא מחזיק טיבותא לנפשיה
כמוהר"ר **שלום אהרן שמואל** זצוק"ל
ב"ר **שמואל ורחל** ז"ל
נלב"ע ביום שב"ק כ"ג סיון התשפ"ד

ולעילוי נשמת
אמנו היקרה הצנועה והחשובה
שזכתה לזכות את הרבים
ולהעמיד דורות ישרים מבורכים
מסרה עצמה למען התורה הקדושה
הרבנית הצדקנית
מרת **שולמית רחל שמואל** ז"ל
בת **נחמיה ומזל** ז"ל
נלב"ע ביום השישי ז"ך אלול התשע"ט

ת.נ.צ.ב.ה

לזכר עולם יהיה צדיק

לעילוי נשמת

מורנו ורבנו

שר התורה ועמוד ההוראה

גאון ישראל ותפארתו

הרועה הנאמן פוסק הדור

ראש ממשלת התורה

מרן הראשל"צ הגאון כמוהר"ר

עובדיה יוסף

זצוקלה"ה זיע"א

נפטר ג' בחשון התשע"ד

ת.ג.צ.ב.ה.

הלכות שבת

הלכות ברכת החודש

- א. שבת שקודם ר"ח נקראת "שבת מברכין" כיון שמברכים ומכריזין מתי יחול ר"ח בשבוע זה. והטעם, מפני שביום השבת כל העם מתאספים בבית הכנסת וכן שומעים ההכרזה^א.
- ב. נהגו לעמוד בשעת הכרזת ר"ח דוגמת קידוש החדש שהיה מעומד. ומברכים אותו בעוד הס"ת על הבימה. ומברכים את הקהל ואת חכמי ישראל לפי שנמסר קידוש החדש על ידם. ומבקשים שיחזיר הבורא יתברך עטרה לישנה שיתקדש החדש על ידי חכמי ישראל^ב.

עיונים והארות

הירחים אות ח) מש"כ על זה וז"ל: דענין זה הוא כנגד כל י"ב הירחים ובשנת העיבור כנגד החדש הי"ג, לטובה - הוא חדש "ניסן" שהוא חדש הגאולה שבו יצאו ישראל ממצרים, והגאולה נקראת "טובה" שנאמר (רות ג, יג) "אם יגאלך טוב". ולברכה - הוא חדש "אייר" שבו ירד המן, שהוא שורש הברכה והשפע בלי צמצום כנודע. לששון - הוא חדש "סיון", שבו ניתנה תורה לישראל הנקראת ששון, ככתוב (תהלים קיט, קיא) "כי ששון לבי המה. ולשמחה - הוא חדש "תמוז", שבו בוטל התמיד ויהיה לשמחה כשיחזרו בו התמידין במהרה בימינו. ודרשו רבותינו בספרי פר' בהעלותך וביום שמחתכם אלו התמידין. לישועה - הוא חדש "אב", בו יתגלה משיח צדקנו במהרה בימינו, כדאיתא במדרש איכה שנשמת משיח נולד בט' באב, ואמרו בתנא דבי אליהו (פרק כז) אין ישע אלא לימות המשיח. ולנחמה - הוא חדש "אלול", נחמת ישראל וירושלים תהיה בחדש אלול ע"י התשובה, כמ"ש בגמרא (סנהדרין צו ע"ב) כלו כל הקיצין ואין הדבר תלוי אלא בתשובה. ועוד כי נחמה יתפרש ג"כ מענין תשובה וחרטה, ע"כ חדש אלול חדש התשובה מרומז בתיבת נחמה. לפרנסה טובה - הוא חדש "תשרי", כמו שאמרו רז"ל (ביצה טז ע"א) כל מזונותיו של אדם קצובין לו מראש השנה ועד ראש השנה, ודרשוהו מהכתוב כי חק לישראל הוא משפט לאלהי יעקב. ולכלכלה - הוא חדש חשוון, שהוא זמן פירוד מלכות ישראל ממלכות בית דוד, והתיקון יהיה לעתיד כשיבנה בית המקדש השלישי בחדש הזה, שאז יהיו בני ישראל באחדות היפך הנ"ל, ותיבת כלכלה גמטריא ב' פעמים ב"ן, שכל אחד יהיה ב"ן למקום בלי מריבה. לחיים טובים - הוא חדש "כסלו" שמזלו קשת שהוא היסוד, שממנו תוצאות חיים, ועוד על שם נס חנוכה בשמן הרומז לחכמה, והחכמה תחיה את בעליה, ועל כן שפיר הוי לחיים טובים. ולשלום - הוא חדש "טבת", על פי דברי ס' הקרניים (מאמר ו) [שורה בשלום] הנפטר בחדש טבת, כי המת נדבק בו בשכינה, ואמרינן (ברכות סד ע"א) הנפטר מן המת יאמר לו לך בשלום, ומן החי יאמר לו לך לשלום, על כן אחר לחיים טובים אומרים לשלום. למחילת הטא - הוא חדש "שבט", שחדש שבט הוא בספירת הוד, וכן מידת "וחטאה" מ"ג מידות של רחמים היא ג"כ בספירת הוה, על כן שבט רומז למחילת

א. ע"י בשבלי הלקט (סי' קע) דעיקר הענין שמכריזים על ר"ח הוא כדי שידע האדם מתי ר"ח, כי בימות החול בני אדם טרודים במלאכתם ולא תמיד יכולים לבוא לבית הכנסת ולא ידעו מתי ר"ח, ולכן מכריזין בשבת שלפני ר"ח. וכן נתבאר במחזור ויטרי (עמוד 173) ובספר הכלבו (סי' לו) וע"י כף החיים (סי' תיז ס"ק ה).

ותקנו לומר זה הלשון "מי שעשה נסים" וכו', לפי שמצות ראש חדש היא המוצה הראשונה מיד שנגאלו ממצרים, לכך מתפללין על הגאולה בכל פעם שקובעין ר"ח.

וי"ש אומרים הטעם לפי שבזמן המקדש היו מקדשין על פי הראייה, ומתפללין שיקבץ נדחנו ונחזור לקדש על פי הראייה. ונ"ל שזה אינו, שהרי מצינו שגם בזמן התנאים שאחר החורבן היו מקדשין על פי הראייה, על כן הטעם הראשון נ"ל עיקר. לבוש (או"ח סי' תכא).

ומה שמזכירין (בתפלת "מי שעשה") גאולה, לפי שאנו עתידין להתחדש כלבנה, ואימתי, בשעת הגאולה שנאמר (תהלים קג, ה) "תתחדש כנשר נעורייכי". מהר"ז בינגא [תלמיד המהר"ל] (עמ' קס. יע"ש עוד).

"מי שעשה נסים - וגאל", לפי שישראל מונין ללבנה, לכן בחידושה האמיתי תלויה גאולתן, כשיתקיים הכתוב (ישעי' ל, כו) "והיה אור הלבנה כאור החמה" וגו', ובזכות קידוש החדש נזכה לגאולה שלימה. לפיכך מזכירין הגאולה בקרוב, כי יש לנו גואל טוב. סידור הגריעב"ץ (ברכת החדש).

ב. כ"ב אבודרהם (סדר ר"ח) בא"ח (ויקרא שנה ב' הלכה ז'), ובספרי חסידות כתוב כי בשבת יש את השורש של כל ימי השבוע ובשבת מברכים יש השורש וכח של כל החדש, ומתברך כל אותו החדש מקדושת השבת. וכתב הרב קדושת לוי (פרשת משפטים) שיש בברכת החדש י"ב ברכות שהם, לטובה ולברכה, לששון, ולשמחה, לישועה, ולנחמה, לפרנסה טובה, כלכלה, לחיים טובים, ולשלום, למחילת חטא, וסליחת עון, כנגד י"ב שבטים וכנגד י"ב חדשי השנה.

ובן הוא בתפילת מוסף שאנחנו אומרים חדש עלינו את החדש הזה לטובה ולברכה וכו'. וע"י בספר שער יששכר (מאמר

ג. הנכון להזכיר את המולד לפני שמכריזים ומברכים את החדש וטוב לומר בפיו את זמן המולד של החדש בשבת מברכין בעת שמכריזין על ראש חדש שיחול באותו שבוע, כיון שהוא תיקון לפגם הברית, ואם לא ידע ולא הזכיר אין זה מעכב.

ד. כאשר אומר מי שעשה נסים לאבותינו יכוין שהם ר"ת שמ"ן, שבא"ת ב"ש שם קדוש ב"ט, וכן כאשר מזכיר חדש פלוני יכוין את צירוף ההוי"ה של אותו החדש בניקודו כמוש"כ הרש"ש זיע"א.

ה. חדש תשרי אין מכריזין עליו דכתיב בכסה ליום חגנו.

עיונים והארות

קטא. ולסליחת עון - הוא חדש "אדר", שחדש אדר הוא בספירת היסוד, והנה עון במילואו כזה-ע"ן וי"ו נו"ן, גימטריא רמ"ח, ואיזה עון נעשה ברמ"ח אברים, הוא קלקול היסוד ח"ו, ועל כן מכון חדש אדר שהוא ביסוד, כנגד סליחת עון. ולכפרת פשע - הוא חדש אדר ב' - כי חדש העיבור-אדר ב', מסוגל ביותר לתיקון היסוד, ועל כן אומרים בו ולכפרת פשע, שהוא כנגד פשע-מזיד, לכפר לנכשלים ולתקנו בקרוב אמן. יעו"ש.

ד. בא"ח (ש"ש פרשת ויקרא ס"ח) וכן מובא בספרים הקדושים שכאשר אומר מי שעשה נסים לאבותינו יכוין בשם זה כמוכא בסידור הרש"ש.

כשאומר מי שעשה נסים יכוין ר"ת שמ"ן, בא"ת ב"ש ב"ט. ירמ"י או"א שתעשה למען השם הקדוש ב"ט ובשם הקדוש חב"ו, שתוציא כל טיפת קרי שיצאה ממני ומכל ישראל שלא במקום מצוה, תפלטם מן הקלי' ותחזירם למקום הקדש, ומהר לגאלינו גאולת עולם.

והנה נודע כי הי"ב חדשים הם-ששה, משש מדות הזכר, וששה-משש מדות הנקב', וצריך לכון בהם בצירוף הוי"ה ואהי"ה השולט באותו חדש, ובאדר ב' יכוין בכללות כולם יחד ב"ב צירופי הוי"ה ואהי"ה. ולכן כשאומר בסימן טוב יהא לנו ראש חדש. (הכונה במלואה מובאת בתוך הקונטרס חלק יום ראש חדש) יכוין:

גיסן - יהוה אהיה. ויוצא מהפסוק ישמחו השמים ותגל הארץ.

אייר - יהוה אהיה. ויוצא מהפסוק תהלל המתהלל השכל וידוע.

סיון - יהוה אהיה. ויוצא מהפסוק ידותיו ולצלע המשכן השנית.

תמוז - יהוה אהיה. ויוצא מהפסוק זה איננו שוה לי.

אב - הויה הויאה. ויוצא מהפסוק תסכת ושמע ישראל היום.

אלול - הויה הויאה. ויוצא מהפסוק וצדקה תהיה לנו כי.

תשרי - יהוה אהיה. ויוצא מהפסוק ויראו אותה שרי פרעה.

חשוון - יהוה אהיה. ויוצא מהפסוק ודבש היום הזה יהוה.

כסלו - יהוה אהיה. ויוצא מהפסוק וירא יושב הארץ תכנעני.

טבת - יהוה אהיה. ויוצא מהפסוק ליהוה אתי וגרוממה שמו.

שבט - יהוה אהיה. ויוצא מהפסוק תמר למירנו יהיה הוא.

אדר - יהוה אהיה. ויוצא מהפסוק עירה ולשורקה בני אתונו.

אדר ב' - יכוין בכללות כל הי"ב צירופים

ה. כן כתב המגן אברהם (שם) יעו"ש. וכן מובא כטעם זה נמי בס' המנהגים (ר"א טירנא). יעו"ש. ובמשנה ברורה בשער הציון (ס' תז"ז ס"ק ד) הביא טעם שכיון שר"ח תשרי הוא ראש

חטא. ולסליחת עון - הוא חדש "אדר", שחדש אדר הוא בספירת היסוד, והנה עון במילואו כזה-ע"ן וי"ו נו"ן, גימטריא רמ"ח, ואיזה עון נעשה ברמ"ח אברים, הוא קלקול היסוד ח"ו, ועל כן מכון חדש אדר שהוא ביסוד, כנגד סליחת עון. ולכפרת פשע - הוא חדש אדר ב' - כי חדש העיבור-אדר ב', מסוגל ביותר לתיקון היסוד, ועל כן אומרים בו ולכפרת פשע, שהוא כנגד פשע-מזיד, לכפר לנכשלים ולתקנו בקרוב אמן. יעו"ש. והן אמת דבנוסח בני אשכנז אומרים בברכת החדש רק י"א ענינים. יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו, שתחדש עלינו את החדש הזה לטובה, ולברכה, ותתן לנו (1) חיים ארוכים. (2) חיים של שלום. (3) חיים של טובה. (4) חיים של ברכה. (5) חיים של פרנסה. (6) חיים של חלון עצמות. (7) חיים שיש בהם יראת שמים, ויראת חטא. (8) חיים שאין בהם בושה וכלמה. (9) חיים של עושר וכבוד. (10) חיים שתהא בנו אהבת תורה ויראת שמים. (11) חיים שימלא ה' משאלות לבנו לטובה בזכות תפלת רבים. אמן סלה. והרי שיש בתפילה זאת רק י"א ענינים, כבר נשאל זאת הגאון רבי יונתן אייבשיץ זיע"א בקטנותו, מדוע יש בברכת החדש רק י"א ענינים, והרי יש י"ב חדשים וממילא היה צריך לומר בזה י"ב ענינים, והגאון זיע"א, שהיה כבר באותה העת בקטנותו יניק וחכים, השיב, שאמנם יש י"ב חדשים בשנה, אבל מכל מקום הרי בפועל אין אנו אומרים ברכת החדש אלא רק ב"א חדשים, שהרי בחדש תשרי אין אומרים ברכת החדש, ולכן אנו אומרים רק י"א לשונות של ענינים, שהם כנגד החדשים שמברכים אותם. ודפח"ח. (ספר תשית לראשו).

ג. כף החיים (ס"ק ח') וע"ע נמי בבני יששכר ח"א (מאמר קידוש החדש ס' ה) שכתב, שעל ידי ענין המולד מקיים המצוה לחשוב חשבון המולדות ולהבין בבינתו בהתייחדות המולד. יעו"ש. וראה להג"ר ראובן מרגליות בס' עוללות (ס' כז) שהביא מקור לענין זה של ברכת החדש מהירושלמי (פ"ה דסנהדרין ה"ג) דאיתא התם, א"ר ייסה, מימי לא התפללתי מוסף אם לא ידעתי מתי ראש חדש. יעו"ש. וכ"כ נמי בהגהות והערות על סידור רבנו עמרם גאון (ירושלים תרע"ב, חלק ב) בשם ספר מים חיים. יעו"ש. וע"ע נמי בשו"ת ישכיל עבדי ח"ז (ס' כח אות ד) שכתב, דיש בזה טעם גדול להזכיר המולד, כדי להמתיק הגבורות שמתגברים בחסרון הלבנה אחר חצי החדש. ועיין בספר קרנות צדיק (פ"ג אות צג) שכתב בשם המקובלים, שטוב לומר בפיו את זמן המולד של החדש בשבת מברכין בעת שמכריזין על ראש חדש שיחול באותו שבוע, כיון שהוא תיקון לפגם הברית. יעו"ש. וע"ע נמי בשו"ת ר' יהודה מילר (ה"ג ס' ה' תשרי).

מאמרי הזוה"ק

ח"ג קעו ע"א

וַיִּקַּח קִרְחַב בֶּן יִצְחָק בֶּן קָהָת בֶּן לֵוִי וְגו'. רַבִּי אֲבָא פָתַח (תהלים יט) תִּנְחַמְדִּים מְזֻהָב וּמְפֹאֵר רַב וּמִתּוֹקִים מְדֻבָּשׁ וְנוֹפֶת צוּפִים. כִּמְהָ עֲלָאִין פְּתֻנְמִי אוֹרֵייתָא נעלים ועליונים דברי תורה דאצילות, כִּמְהָ יִקְרִין אֲנוּן, תְּאִיבִין אֲנוּן לְעִילָא כְּמָה יִקְרִים הֵם דְּבִרֵי תוֹרָה דְּבִרְיָאָה שִׁישׁ שֵׁם ש"י עוֹלָמוֹת בְּכֹסֶא גִימ' יִקְר, וְנַחֲמִידִים הֵם לְמַעְלָה בְּסוּד תוֹרָה דִּיצִירָה, תְּאִיבִין אֲנוּן לְכָלָא. נַחֲמִידִים הֵם לְכָל מִצַּד הָעֲשִׂיָּה [א].

אוֹרֵייתָא אִיהִי חֵילָא דִּימִינָא, התורה היא כח הימין שהוא בחסד כִּמְהָ דֹּאֲתָ אָמַר כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דברים לג) מִימִינוֹ אֵשׁ דָּת לָמוֹ מִימִינוֹ שֶׁל הַקֹּב"ה שֶׁהוּא הַחֹסֶד, נִתְּנָה הַתּוֹרָה שֶׁנִּקְרָאת אֵשׁ לְעַם יִשְׂרָאֵל, וְשִׁמְאָלָא אֲתַבְּלִיל בִּימִינָא וְהַשְׁמָאֵל שֶׁשֶׁם הַגְּבוּרָה נִכְלָל בִּימִין ע"י הַתּוֹרָה שֶׁהִיא בְּתַפְאֶרֶת, מֵאֵן דְּעָבִיד יְמִינָא שְׁמָאֵלָא, וְשִׁמְאָלָא יְמִינָא, מִי שְׁעוֹשָׂה הַיָּמִין שֶׁהוּא חֹסֶד וְרַחֲמִים – שְׁמָאֵל מִדַּת הַדִּין, וְשְׁמָאֵל שֶׁהִיא גְּבוּרָה – יָמִין, כְּלוֹמַר שֶׁהַשְׁמָאֵל יִנְהִיג אֶת הָעוֹלָם הֵא אִיהוּ כְּאִילֹו חָרִיב עֲלָמָא הֵרִי הוּא כְּאִלּוֹ הַחֲרִיב אֶת הָעוֹלָם כִּי הוּא מִתְּנַהֵג מִצַּד הַגְּבוּרָה.

תָּא חַוִּי, אַהֲרֹן יְמִינָא. לִיּוֹאֵי שְׁמָאֵלָא בא וראה, אהרן הוא צד ימין שבחסד והלויים הם מצד השמאל בגבורה, קִרְחַב בְּעֵי לְמַעְבַּד חֲלוּפָא דִּימִינָא לְשְׁמָאֵלָא, בְּגִין כִּד אֲתַעְנֵשׁ קִרְחַב שֶׁהוּא לֹוִי רָצָה לַעֲשׂוֹת חֵילּוֹף הַיָּמִין לְשְׁמָאֵל, כִּי רָצָה לִיקַח אֶת הַכְּהוֹנָה לְלוִיִּים שֶׁהֵם בְּשְׁמָאֵל, וְרָצָה לְהַנְהִיג אֶת הָעוֹלָם בְּשְׁמָאֵל לְבַד שֶׁהוּא מִדַּת הַגְּבוּרָה ע"י הַמַּלְכוּת, וּבִשְׁבִיל זֶה נִעֲנַשׁ. וְלֹא עוֹד אֵלָּא דֹּאֲשַׁתְּכַח בִּיהּ לִישְׁנָא בִישָׂא, וְאֲתַעְנֵשׁ בְּכָלָא וְלֹא עוֹד אֵלָּא שְׁנִמְצָא בּוֹ שְׁדִיבֵר לְשׁוֹן הָרַע עַל מִשָּׁה וְאַהֲרֹן שֶׁאָמַר לָהֶם מְדוּעַ תִּתְּנִשְׂאוּ עַל קָהֵל ה', וְנִעֲנַשׁ בְּכָל שִׁירֵד חַיִּים שְׁאוּלָה לְגִיהֵנָם. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, שְׁמָאֵלָא אֲתַבְּלִיל תְּדִיר בִּימִינָא רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, קִרְחַב לֹא רָצָה לְהַחֲלִיף אֶת הַיָּמִין בְּשְׁמָאֵל, אֵלָּא הַשְׁמָאֵל תָּמִיד בְּדֶרֶךְ

עיונים והארות

[א] הרמ"ק כותב - עילאין יקירין תאיבין לשון רבים לרמוז על ו"ק עילאין בַּחֲכָמָה יִקְרִין בְּבִינָה שֶׁשֶׁם עוֹלָם הַבְּרִיאָה וּיִקְר' גִּימט' ש"י עוֹלָמוֹת שֶׁשֶׁם הַתּוֹרָה דְּבִרְיָאָה זֻכִּים לִש"י עוֹלָמוֹת תְּאִיבִין בַּת"ת וּמַלְכוּת.

השנה והכל יודעים מתי הוא על כן אין צריך להזכיר קודם לכן. יעו"ש. ובס' ערוך השלחן (סי' תיז) כתב הטעם, לפי שאינו נקרא ראש חדש כלל, אלא ראש השנה. יעו"ש. ויש שרוצים לומר הטעם שאין אנו מכריזין עליו, כיון שביום זה הוא ראש השנה ואנו רוצים לבלבל השטן שלא ידע אימתי הוא, ולכן אין מכריזין עליו בקול.

כלל נכלל בימין ע"י התפארת כדי להתמתק, **קָרַח בָּעָא לְאַחֲלָפָא תְּקוּנָא דְלַעֲיָלָא וְתַתָּא** קרח רצה להחליף את התיקון של מעלה ושל מטה, כלומר רצה להפריד את השמאל מהימין לגמרי, דהיינו שיהיה הימין לעצמו והשמאל לעצמו ולא יהא שלום ביניהם, ואדרבה רצה שרק השמאל ישלוט בעולם. וזה היפך ההנהגה שאפי' בין המלאכים מיכאל וגבריאל יש שלום וכן ביסודות אש ומים מורכבים יחד, ונמצא שקרח רצה לעקור את כל ההנהגה כולה, **בְּגִין כִּן אֶתְאֲבִיד מֵעֵילָא וְתַתָּא** ובשביל כך נאבד מכל העולמות מלמעלה ומלמטה ואין לו מעמד אלא בגיהנם – יסוד האש בלבד.

וַיִּקַּח קָרַח, מֵאֵי וַיִּקַּח ושואל, מה לקח. ומשיב **נָסִיב עֵיטָא בִישָׁא לְגַרְמִיָּה** לקח עצה רעה לעצמו ולא פירש מה לקח, **כָּל דְּרִדְף בְּתָר דְּלָאוּ דִילִיָּה, אִיהוּ עָרִיק מְקַמִּיָּה** [ב] מי שרודף אחר דבר שאינו שלו הוא בורח ממנו, כלומר לא יקח כלום אפי' ממה שהיה בידו נשאר קרח. **וְלֹא עוֹד, אֲלָא מַה דְּאִית בֵּיה אֶתְאֲבִיד מִנִּיה** ולא עוד אלא גם מה שיש לו נאבד ממנו. **קָרַח רְדִיף בְּתָר דְּלָאוּ דִילִיָּה, דִילִיָּה אָבִיד, וְאַחֲרָא לָא רְוּחַ** קרח רדף אחרי הכהונה שאינה שלו, גם הלויה שהיא חלקו אבדה ממנו ואת הכהונה שרצה לא הרויח.

קָרַח אָזִיל בְּמַחְלֻקָתָא קרח הלך במחלוקת שלקח המחלוקת לעצמו להשתמש בה להשיג הכהונה. **מֵאֵי מַחְלֻקָתָא. פְּלוּגְתָּא** מה פי' מילת מחלוקת קטטה חלוקה ופרוד. **פְּלוּגְתָּא דְלַעֲיָלָא וְתַתָּא** חלוקה ופרוד למעלה ולמטה. **וּמֵאֵן דְּבָעֵי לְאַפְלָגָא תְּקוּנָא דְעָלְמָא, יתְאֲבִיד מְכַלְהוּ עַלְמִין** ומי שרוצה לחלק ולפלג את תיקון העולם הוא יהיה נאבד מכל העולמות. **מַחְלֻקָתָא, פְּלוּגְתָּא דְשָׁלוֹם. וּמֵאֵן דְּפָלִיג עַל שָׁלוֹם, פָּלִיג עַל שְׁמָא** (דף קע"ו ע"ב) **בְּגִין דְשְׁמָא קְדִישָׁא, שָׁלוֹם אֲקָרִי** מחלוקת עושה פירוד בשלום. ומי שהוא נגד מידת השלום הוא חולק על השם הקדוש, היות ששמו של הקב"ה נקרא שלום.

תָּא חַוִּי, לִית עָלְמָא קָאִים אֲלָא עַל שָׁלוֹם בא וראה, אין העולם עומד ומתקיים אלא על השלום. דהיינו, העולם הוא השכינה והשלום הוא היסוד. **וּפִירוּשׁוֹ, כִּד בָּרָא קֳדָשָׁא בְרִיךְ הוּא עָלְמָא, לָא יָכִיל לְאַתְקִימָא, עַד דְּאֶתָּא וְשָׂרָא עַלְיָהוּ שָׁלוֹם** כאשר ברא הקב"ה את העולם לא היה יכול להתקיים עד שהביא והשרה עליהם את השלום. **וּמֵאֵי הוּא, שְׁבֵת, דְּאִיהוּ שְׁלָמָא דְעָלְאִי**

עיונים והארות

[ב] כמו שאמרו רבותינו על הכבוד וכו' ומסביר מו"ר הרב יהודה צדקא זצוק"ל על הפסוק חן וכבוד יתן ה' ושואל וכי רק חן וכבוד יתן ה' הרי הכל נותן ה'. כל דבר חוץ מכבוד וחוץ, אדם שרוצה יכול להשיג, יתן כסף וכו' אבל הכבוד - הרי כל הרודף אחריו, הוא בורח ממנו וא"כ אם ראית שאדם זכה לזה, מוכרח שה' נתן לו, ולא שהוא רדף אחריו.

וְתַתִּיאִי, וּבְדִין אֶתְקִיִּים עֲלֵמָא וּמִי הוּא הַשְׁלוֹם, יוֹם הַשַּׁבָּת שֶׁהוּא מִידַת הַיְסוּד שֶׁהוּא עוֹשֶׂה שְׁלוֹם בְּעִלְיוֹנִים וּבַתְּחִתּוֹנִים וְאִזּוּ מִתְקִיִּים הָעוֹלָם. וּמֵאֵן דְּפָלִיג עָלֶיהָ, יִתְאַבִּיד מֵעֲלֵמָא וּמִי שְׁחוּלֵק עָלָיו עַל הַשְׁלוֹם עַל הַשַּׁבָּת יֵהָא נֶאֱבַד מִהָעוֹלָם.

צִלְפַּחַד פָּלִיג עַל שַׁבָּת, דִּהּוּה מְקוֹשֵׁשׁ עֲצִים. וּמֵאֵן אֲנֹנִי עֲצִים, אֲנֹנִי אֵילָנִין אַחֲרָנִין בְּדִאמְרֵן צִלְפַּחַד חֵלֵק עַל הַשַּׁבָּת שֶׁהִיא מְקוֹשֵׁשׁ עֲצִים בְּיוֹם הַשַּׁבָּת. וְשׂוֹאֵל, וּמָה הִיא בַּחֲנִינָה הָעֲצִים הָאֵלֶּה, וּמִתְרַץ אֵלֶּה הֵם אֵילָנוֹת אַחֲרִים בַּחֲנִינָה עַץ הַדַּעַת טוֹב וְרַע מ"ט טוֹב וּס"מ רַע כְּדִפְרִשְׁנוּ. וְאַנְוֹן מְלִין (ס"א אֵילָנִין) דְּחֹל, וְחֹל בְּקִדְשׁ לֹא שְׂרִיָא, וְאֵלֶּה הַדְּבָרִים שֶׁל עַץ הַדַּעַת טוֹב וְרַע שֶׁהֵם בַּחֲנִינָה מ"ט וּס"מ, שֶׁהֵם בַּח' חוֹל שְׁשׁוּלְטִים בַּחוֹל וְעַל יָדָם מִתְנַהֵג הָעוֹלָם בַּחוֹל, וְחוֹל בְּקוֹדֶשׁ שֶׁהוּא בַּחֲנִינָה שַׁבָּת לֹא שׂוֹרָה בְּקוֹדֶשׁ (מִיָּלִי דְּחוֹל בְּשַׁבָּת אָסִיר וְדָאִי). מִכָּאֵן לּוֹמְדִים שֶׁאֲסוּר לְדַבֵּר דְּבָרֵי חוֹל בַּשַּׁבָּת, א"כ צִלְפַּחַד דְּפָלִיג עַל שְׁלֵמָא דְּעֲלֵמָא שֶׁהִפְרִיד וְחֵלֵק עַל הַשְׁלוֹם שֶׁל הָעוֹלָם, לִכֵּן מֵת וְנֶאֱבַד מִן הָעוֹלָם.

רַבִּי יוֹסִי אָמַר, בְּתִיב (תְּהִלִּים קִיט) שְׁלוֹם רַב לְאוֹהֲבֵי תוֹרָתָךְ וְגו' וְאִין לְמוֹ מִכְשׁוֹל. אוֹרִייתָא הוּא שְׁלוֹם הַתּוֹרָה הִיא מִידַת הַשְׁלוֹם, דְּבְתִיב, שְׁכָתוּב עַל הַתּוֹרָה (מִשְׁלִי ג) וְכָל נְתִיבוֹתֶיהָ שְׁלוֹם. וְקִרְחָ אֵתָא לְאַפְגָּמָא שְׁלוֹם דְּלֵעִילָא וְתַתָּא וְקִרְחָ שְׁחָלֵק עַל הַתּוֹרָה בֶּאֱלָפְגוֹם בְּשְׁלֹשׁ שְׁבַעֲלִיוֹנִים וּבַתְּחִתּוֹנִים, בְּגִין כִּד אֶתְעַנֵּיִשׁ הוּא מֵעִילָא וְתַתָּא וּבִשְׁבִיל כִּד נִעְנֵשׁ מִלְמַעְלָה מִן הַשָּׁמַיִם, וּמִלְמַטָּה שְׁבַלְעָה אוֹתוֹ הָאֲדָמָה וְכו'.

וַיְדַבֵּר אֶל קִרְחָ וְאֶל כָּל עֲדָתוֹ לֵאמֹר

בְּקָר וַיִּזְדַּע יְהוָה אֶת אֲשֶׁר לוֹ. אֲמַאי בְּקָר וְשׂוֹאֵל, מִדּוּעַ דָּחָה זֶה לְמַחֵר בְּבוֹקֵר, וְאַמַּאי קָדוֹשׁ וְלֹא טָהוֹר וְעוֹד מִדּוּעַ אָמַר וְאֵת הַקָּדוֹשׁ וְהַקָּרִיב אֵלָיו וְלֹא אָמַר אֶת הַטָּהוֹר. אֵלֶּה אֲנֹנִין מְסֻטָּרָא דְּטָהוֹר קָא אֶתִּיין, וְקָדוֹשׁ בְּהִנָּא אֵלֶּה הַלְוִיִּים בָּאִים מִצֵּד הַטָּהוֹר, כִּי הַגְּבוּרָה מִטְהַרֵּת וּמִלְבֵּנָתָהּ, וְהַצֵּד שֶׁל הַקָּדוֹשׁ הוּא הַכֶּהֵן כִּי מִקְבָּלִים שְׁפַע מִהַחֲכָמָה הַנִּקְרָאת קוֹדֶשׁ, כִּי שְׂרָשָׁם בַּחֲסֵד. אָמַר מֹשֶׁה, בְּקָר, דְּבִדִּין בְּתָרָא דְּבְהִנָּא אֶתְעַר בְּעֲלֵמָא אָמַר מֹשֶׁה לְאַנְשֵׁי קִרְחָ, מַחֵר בְּבוֹקֵר שְׂאִז מִידַת הַכְּתָר שֶׁל הַכֶּהֵן מִתְעוֹרֶרֶת בְּעוֹלָם, שׂוֹ סְפִירַת הַחֲסֵד, אִי אֶתִּוֹן בְּהִנָּי, הָא בְּקָר, פְּלַחוּ עֲבוּדָה דְּבְקָר אִם אַתֶּם כֹּהֲנִים וְאַתֶּם בַּח' חֲסֵד הָרִי עֲכָשִׁיו בְּבוֹקֵר עֲבָדוּ אֶת עֲבוּדַת הַבּוֹקֵר, וּבְדִין וַיִּזְדַּע וְאִזּוּ יְהוָה אֶת אֲשֶׁר לוֹ מִצֵּד הַתְּפֹאֶרֶת שֶׁהוּא הַמְקַשֵּׁר בִּינֵיהֶם שֶׁם הוּ"ה ב"ה וְאֵת הַקָּדוֹשׁ מִפְרֵשׁ. אֶת אֲשֶׁר לוֹ סֶתֶם, דָּא לִיּוֹאִי מָה שְׁכָתוּב – אֶת אֲשֶׁר לוֹ, סֶתֶם וְלֹא פִירֵשׁ מִי הוּא, זֶה הַלְוִיִּים שֶׁמִּצֵּד הַגְּבוּרָה. וְאֵת הַקָּדוֹשׁ, דָּא בְּהִנָּא וְאֵת הַקָּדוֹשׁ הֵם הַכֹּהֲנִים מִצֵּד הַחֲסֵד שֶׁמִּקְבָּלִים שְׁפַע מִהַחֲכָמָה הַנִּקְרָאת קוֹדֶשׁ, בְּדִין וְהַקָּרִיב אֵלָיו וְאִזּוּ הַקָּרִיב אֵלָיו אֶת הַקָּדוֹשׁ. וְלִית מֵאֵן דְּאַבְחִין מְלָה, אֵלֶּה בְּקָר וְאִין מִי שִׁיבְחָן וִידַע בֵּין הַחֲסֵד לְגְבוּרָה אֵלֶּה הַבּוֹקֵר, אִי תִתְחַזֵּן לְאַשְׁתְּאָרָא בְּסֻטָּר דִּינָא, בְּקָר לֹא

סָבִיל לָבוֹ, דִּהָא לֹא זְמַנָּה הוּא אם אתם ראויים להשאר בצד הגבורה, החסד שהוא בוקר לא יסבול ולא יקבל עבודתכם, כי אתם מהגבורה והבוקר איננו זמן הגבורה. **וְאִי תִתְחַוֶּינָה לְאַשְׁתָּאָרָא בְּחָסֶד, הָא זְמַנָּה הוּא, וְתִשְׁתָּאָרוֹן גְּבִיּהּ, וַיִּקְבֵּל לָבוֹ** ואם אתם ראויים להשאר בחסד, הרי הבוקר הוא זמן החסד ותשארו בו והוא יקבל עבודתכם.

בְּמָה. בְּקִטְרֵת במה ההבחנה, בקטורת, הקטורת שבה מבררים ברורי הניצוצות מתוך הקליפות. **דִּהָא קִטְרֵת בְּעֵי לְשׁוֹשְׁבֵינָא, לְאַתְקִטְרָא עַל יְדֵיהּ בְּכֹלָא, וְלֹאֲתִקְשָׁרָא** שהרי להקטיר קטורת צריך את השושבין שהיא המלכות כדי לקשר על ידה את כל העולמות כי זה כוחה של הקטורת לקשור כל העולמות העליונים והתחתונים זה בזה. **מֵאֵן שׁוֹשְׁבֵינָא. דָּא בְּהִנָּא** ומי הוא השושבין שעל ידו נקשרים העולמות, הוא הכהן שהוא בחסד. **וּבְגִין כֵּן** ולכן אמר משה רבנו, **וְהָיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר יִבְחַר יִהְיֶה הוּא הַקָּדוֹשׁ, וְלֹא הַטָּהוֹר** שהוא לוי. **הִרְיִן דְּרִגִּין אֲנֹן** שתי מדרגות הן, קדוש. וטהור. **בְּהֵן, קָדוֹשׁ. לִוִּי, טָהוֹר. וְעַל דָּא הַקָּדוֹשׁ בְּתִיב** ולכן אמר הקדוש, שהוא הכהן, ובחר בהם ה' שהם קדושתו ועל ידם צריכה העבודה להעשות.

שבת מברכים חודש תמוז

ראש חודש תמוז

הנה אנחנו בחודש תמוז. תמוז ר"ת זמני תשובה ממשמשים ובאים - עברנו את שלשת רבעי השנה ועכשיו הרביעי האחרון של השנה, והכל הולך אחר החתום, ולכן צריך להרבות בתשובה בתורה ובתפילה כדי לעצור כל הפורעניות. וכדי שנהיה מוכנים כראוי ליום הדין - ראש השנה הבעל"ט.

בכל ער"ח צריך לעשות תשובה, מי שיכול לצום יצום, וגם יקרא כל התהלים עם שבעה כורתי ברית, ויעשה תשובה על כל החודש להנצל מכל הגזירות.

והנה ישנם ארבעה זמני תשובה: בכל לילה יעשה האדם תשובה על כל היום, בסוף כל שבוע על כל השבוע, בסוף כל חודש על כל החודש, ובסוף כל שנה יעשה תשובה על כל השנה.

וכל שכן עתה בחודש תמוז צריך להזדרז יותר בתשובה כי אנו ממש לפני יום הדין, ובתמוז ואב נפלו ב' בתי המקדש. הצירוף של חודש תמוז הוא הוי"ה מהסוף להתחלה הוה"י שפירושו דין, כי אלו הם ימי דין וצריך למתק את הדינים האלה, וצירוף זה מרומז בס"ת פסוק "זה איננו שווה לוי".

אמרו רבותינו "ותצפנו ג' ירחים" נאמר על ג' החדשים, שהם תמוז אב טבת, שהם חדשים קשים - ימי דין וצריך האדם להצפין עצמו מן המקטרג שח"ו לא ינוק.

בחודש תמוז התחיל המצור, ובו נשתברו הלוחות, ולָמָּה גרמו שבירת הלוחות, לשכחה, מה שהאדם לומד שוכח, לכן תמוז ר"ת זכרו תורת משה, והאות ו' מרמזת ללוחות הברית שהיה ארכן ו' טפחים ורחבן ו' טפחים, וזה מרמז שכל השכחה נמשכת משבירת הלוחות, וע"כ ע"י שלומד תורה בכח גדול בחודש זה מתקן את השכחה שבתורה, כי כנגד שכחת התורה צריך ללמוד הרבה תורה ועי"ז זוכה לזכירה.

בחודש זה הלכו המרגלים לרגל את הארץ ומכיון שהיו ימים קשים מאוד, לכן דברו רעה על הארץ. **בימים** הללו יש שליטה לס"מ, כי ג' חדשים ראשונים של השנה ניסן אייר סיון, לקח אותם יעקב אבינו ע"ה. וג' חדשים אחרונים לקח אותם עשו שהם תמוז אב אלול, מה עשה יעקב, חטף את חודש אלול, אמר לו מה אתה רוצה לקחת חודש אלול שהוא החודש הגדול של התשובה, עשה אתו מלחמה ולקח לו את חודש אלול, מה נשאר בידו, ב' חדשים תמוז ואב שבהם שולט הסט"א ולכן דוקא בהם נחרבו ב' בתי מקדש, והעמידו צלם בהיכל, ובהם היו אסונות קשים על עם ישראל, כיון שהלא הם בשליטת אדום השולט בימים הללו.

וזהו סוד "עיני עיני יורדה מים" שהם שתי עיניים ימין ושמאל שהם חודש תמוז ואב, ובשניהם צריך לבכות על חרבן ביהמ"ק וע"י שבוכה על חרבן ביהמ"ק עי"ז זוכה ורואה בבניינה, כמ"ש כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה. וחדשים אלו הם כנגד ספירות נצח והוד וזהו סוד ספירת "נצח" וכתוב וגם נצח ישראל לא ישקר, והם בסוד תרין ירכין דרבנן דשלהי, וז"ס ויגע בכף ירך יעקב בהאבקו עמו, שהם תרין רגלין - תרין עמודין, שהן בחינת סמכין דאורייתא והם בחי' התמכין דאורייתא וצריך להשתדל להתחזק לתמוך את התורה בפרט בב' חדשים אלה.

ולכן צריך להתעורר בימים האלה, ובפרט שמתקרבים עתה ימי חופשת הקיץ ויש שעוזבים את לימוד התורה והולכים למקומות לא טובים, ואז אדם חוטא בעיניו חוטא במחשבתו ובדבורו וזו השליטה של הס"ס, ולכן צריך האדם לשים לב על עצמו ועל בני ביתו שלא ילכו למקומות שאינם הגונים אלא בכל יום ישתדל לעשות תשובה גדולה, ויקרא פטום הקטורת אשר מבטלת גזירות וכו' ויעסוק בתורה תדיר כי התורה היא התבלין היחיד נגד היצה"ר.

והנה, ביום הדין בראש השנה, לפני תקיעת שופר אומרים שבע פעמים "למנצח לבני קרח מזמור כל העמים תקעו כף" וכו'. מה זכו בני קרח שיגידו אותם דווקא לפני תקיעת השופר, ודווקא בימים נוראים?

התורה אומרת: "ובני קרח לא מתו" והמדרש תנחומא מבאר על הפסוק: "רחש לבי דבר טוב" - אלו בני קרח שברגע האחרון חזרו בתשובה - הצילו את עצמם ברגע האחרון ולא מתו עם כל העדה.

אומרים לאדם לפני תקיעת שופר: תתעורר, תראה מה קרה עם בניו של קרח ברגע האחרון הצילו את עצמם, הרי אתה עומד ברגע האחרון לפני תקיעת שופר תעשה תשובה אפי' שעד עתה לא עשית תשובה כל חודש אלול היית ישן התעורר עכשיו לפני שה' כותב אותך לחיים, לפרנסה, לבריאות, קח את עצמך בידים. לכן זו הפרשה שפותחת את הרבעון האחרון של השנה, ללמדנו שצריכים להיות חכמים ולא לחכות לרגע האחרון אלא כבר מעכשיו להתכונן, להיזר ממחלוקות. ולהיזהר במצוות שבין אדם לחברו.

מאמרי הפרשה

"וַיִּקַּח קִרְחַב בֶּן יִצְחָר בֶּן קָהָת בֶּן לֵוִי וְדָתָן וְאַבְיָרָם בְּנֵי אֱלִיָּאָב וְאִזָּן בֶּן פִּלֵּת בְּנֵי רְאוּבֵן" (טז, א)

בגלל המחלוקת שעשה קורח עם משה, הקב"ה לא התחשב בכל התורה ובכל הגדולה שהיתה בו בקרח ידוע כי כל הלומד תורה כל העולם כדאי להתקיים רק בשבילו, כי ת"ת כנגד כולם, כמ"ש "אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי" ואפי' אדם אחד שלומד תורה בחשק מעמיד את כל העולם כולו, והדבר הכי אהוב על הקב"ה זה לימוד התורה.

קרח היה ת"ח עצום ולא לחנם הוא רצה הגדולה לעצמו, הוא לא היה פחות ממשה בגדולתו בתורה ולכן הלכו אחריו מאתים וחמשים ראשי סנהדראות, אך בגלל המחלוקת שעשה קורח עם משה, הקב"ה לא התחשב בכל התורה ובכל הגדולה שהיתה בו בקרח.

ומי גרם לקרח לחלוק על משה רבנו, מכיון שקינא בנשיאותו של אליצפן בן עוזיאל שמשה מנהו על פי הקדוש ברוך הוא, טען קרח - והלא אחי אבי היו ארבעה - עמרם, יצחק, חבורן, ועוזיאל. בני הבכור עמרם - משה ואהרן, נטלו כהונה ומלכות. ואחריהם אני צריך ליטול שררה משום שאני בן יצחק השני לבכור, ולא אליצפן בן עוזיאל הקטן. ועוד שראה ברוח קדשו שעתיד שמואל הנביא השקול כמשה ואהרן לצאת ממנו, ולכן סבר שמגיע לו הכבוד.

מה עשה, כנס מאתים וחמשים ראשי סנהדראות, והלבישם טליתות שכולם תכלת, באו ועמדו לפני משה ואמרו לו, טלית שכולה תכלת חייבת בציצית או פטורה, אמר להם חייבת. התחילו כולם לצחוק ואמרו, אם טלית שלימה - חוט אחד של תכלת פוטר אותה ונחשבת לטלית מצוייצת, זו שכולה תכלת לא תפטור את עצמה מהנחת הציציות בה, (ומטעם זה לא הוסמכה פרשת קרח לפרשת הנשיאים, שהיתה סמוכה לה, אלא לפרשת ציצית שנאמרה בסוף פרשה שעברה. ואז אמר קרח, אם פרשה זו איננה אמת, אז כל התורה חס ושלום לא אמת, וכפר בכל).

עוד שאל קרח, בית מלא ספרי תורה האם חייב במזוזה או לא, ענה להם משה, ודאי. התחילו כולם לצחוק, אם שתי פרשיות שבתורה שהם שמע והיה אם שמוע שכתובות במזוזה פוטרות את כל הבית, קל וחומר שבית מלא ספרים יפטור את הבית ממזוזה.

וכוונת קורח בטענות הללו היתה שכשם שטלית שכולה תכלת פטורה מחוט תכלת, ובית מלא ספרים פטור ממזוזה, כך כיון שכל העדה כולם קדושים, אינם זקוקים למנהיגים כמו משה ואהרן, ענה לו משה שטעות בידך אלא דע לך, כי הטלית חייבת בחוט תכלת אפי' שכולה תכלת, וכן הבית במזוזה אפי' שכולו מלא ספרים, ולכן גם עדה שכולם קדושים חייבים מנהיג.

"חכמות נשים בנתה ביתה ואולת בידה תהרסנו" (משלי יד, א)

אמרו חז"ל אולת בידה תהרסנה - זו אשתו של קרח. כי אשתו של קרח היא שהציתה את אש המחלוקת, שכשראתה שגלחו את כל שערו ואפילו את גבות עיניו, כאשר ציוה הקב"ה לגלח את הלויים (בפרשת בהעלותך פרק ח', ז') "והעבירו תער על כל בשרם", אמרה לו, ראה מה שעשה לך משה, עיטר את אהרן אחיו בכל מיני בגדים, ואלו לך, העביר ממך את כל השערות, ותתבונן איך אתה נראה כמו קִלְבִּסָּה.

התרגום מתרגם ויקח קרח ואתפליג קורח ואם תחלק את המילה "קרח" - ק' זה נ', ר' זה ק', וח' יהיה ד' - דקן, ובתרגום זה זֶקֶן (יונתן בן עוזיאל בראשית מ"ב ח'), וז"א ואתפלג קרח - תחלק את המילה "קרח" וימצא שיסוד המחלוקת הגיע מִהֶזֶקֶן - שגילחו להם את הזקנים ונראו משונים וזה הביא אותם לחלוק.

הציעה לו אשתו להמריד את כל העם נגד משה ואהרן, וזאת ע"י שיספר להם סיפור של שקר והוא: מעשה באלמנה עניה ולה שתי בנות. סוף סוף נודמן לה חלקת אדמה קטנה, וחשבה שבזה תוכל להתפרנס. כשהגיע זמן הקציר בא הכהן ואמר לה שצריך לתת תרומה ומעשר ראשון ומעשר שני וכו'. לאחר שנתנה, אמרו לה, את צריכה לתת מהתבואה לקט שכחה ופאה. כשראתה שיש לה הפסדים גדולים מהאדמה, מכרה אותה וקנתה בה כבשה כדי שירוח לה ממנה. כשבאה לגזוז את הצמר, אמר לה הכהן, כתוב "ראשית גז צאנך תתן לו" - לכהן. בלית ברירה נתנה לו. לאחר שנה המליטה הבהמה ולד, בא הכהן ולקח את הולד, שהרי הבכור לכהן. כשראתה כך החליטה לשחוט את הבהמה, אמר לה הכהן, הזרוע הלחיים והקיבה הם לכהן. כיון שראתה כן, מרוב צערה אמרה "הכל חרם"! אמר לה הכהן, כתוב "כל חרם בישראל לך יהיה", ולקח את כל הבהמה, והניחה בוכה היא ושתי בנותיה ולא נשאר בידה כלום, ויש אומרים שסיפר קרח ששתי בנותיה מתו ברעב. וכששמעו כולם את המעשה הנורא הזה האמינו לו (ילקוט שמעוני טז. מדרש תנחומא י').

כמוכן הכל היה שקר וכזב, שהרי לא יתכן שהיה כן, משום שלעם ישראל במדבר לא היתה להם אדמה שראויה לחרישה לגידול זרעים ולתת מעשר, וכמו הנביא אומר, "כה אמר ה' זכרתי לך חסד נעורייך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה" ובודאי לא היה שייך עדיין לקיים מצוות תרומות ומעשרות שאינן נוהגות אלא בארץ ישראל. ומה שסיפר להם ששתי בנותיה מתו ברעב זה גם לא יתכן, משום שאז כולם היו אוכלים את המן ולא היו צריכים לאכול בהמות.

ועם כל זה, מכוחה של לשה"ר - דכולם האמינו לשקרים הגלויים שלו.

קרח היה בעל רוח הקדש ומטועני ארון הברית, היינו שהיה צדיק וזקן בן מאה שלושים שנה, ובכל זאת בגלל קנאה אחת שקינא באליצפן בן עוזיאל ירד שאולה

איתא בזוהר שרצה הקב"ה לעשות את קרח גדול שבכונים, בלי ספק היתה זו מדרגה רבה ונפלאה. כשרואים כי כשמת קרח חדלה בחינה זאת, משמע שלא היה אחד מהלויים ראוי למדה זו רק קרח, וניצוץ זה טרף בלבו שהרגיש שיש מדרגה מיוחדת עבורו, ומכל מקום ירד כל כך על ידי עון אחד, ללמד כמה גדולים דברי חז"ל אל תאמן בעצמך עד יום מותך ומאמר חז"ל המהרהר אחרי רבו כמהרהר אחרי השכינה.

קרח הרגיש שהוא במדרגת משה ואהרן, ולכך טעה שאינו צריך להיות כפוף, אכן לא הרגיש שכל זה על ידי רב כמשה רבנו ע"ה שהיה עין טובה כל כך להעלות אדם בכל עוז שאפשר להעלות וכל זה היה מכח משה רבנו ע"ה. קרח היה בעל רוח הקדש ומטועני ארון הברית, היינו שהיה צדיק וזקן בן מאה שלוש שנה, ובכל זאת בגלל קנאה אחת שקינא באליצפן בן עוזיאל ירד שאולה, נגיעה קטנה זו הוציאה אותו מן העולם, בכאן צריכים ללמוד מה איומה יכולה להיות נגיעה אחת קטנה ומכאן שמדה טובה מרובה, לאן יכולה נטיה אחת לטובה להביא את האדם. אלו היה קרח מסכים בהנפתו כשם שהסכים יצחק בעקידתו, הנה בלי ספק היה קרח למטה כגבריאאל למעלה, כמו ששקול אהרן כנגד מיכאל

ודע כי תנופת הלויים הייתה על ידי אהרן כעין האמור ביצחק בענין העקידה, ואלו היה קרח מסכים בהנפתו כשם שהסכים יצחק בעקידתו, הנה בלי ספק היה קרח למטה כגבריאאל למעלה, כמו ששקול אהרן כנגד מיכאל, ואין בנשיאותו של אליצפן ענין לכך כי עבדות גדולה היתה זאת, ולא תאזן למי שראוי להיות דוגמא עליונה לא' משרי המרכבה להיות נשיא הלויים, כשם שלא יאות לאהרן להיות נשיא הלויים.

הויכוח של קרח ועדתו כנגד משה היה, האם הכהנים שליחים של העם או של הקדוש ברוך הוא, קרח טען שהכהנים שליחים של העם, לכן העם צריך להחליט מי יהיה כהן, אבל משה טען שהכהנים שליחים של הקדוש ברוך הוא הם, והראיה היא "קחו לכם מחתות קרח וכל עדתו ותנו בהן אש והיה האיש אשר יבחר ה' הוא הקדוש".

"עושר שמור לבעליו לרעתו"

ואיך הגיע קרח לכל זה, בזמן שהיו משה ואהרן טורחים בשביל ישראל, והיו מטפלים בהם במצרים, היה קרח אוסף לו מטמוניות כסף, עד שהיו לו חמורים מלאים אוצרות והיה עשיר מופלג, עליו נאמר "עושר שמור לבעליו לרעתו". ואומר הבא"ח "עשיר" אות ראשונה ואחרונה היא "רע" באמצע אותיות "יש" שי עולמות, העשיר ע"י האוצר שלו יכול לזכות בשי עולמות, מצד שני יכול לזכות ברע, קרח לקח את החלק הרע לעצמו, וחלק על משה רבנו.

כתב הרמב"ם בצואתו לבנו ר' אברהם:

אל תשקצו את נפשותיכם במחלוקת, המכלה גוף ונפש והממון, ומה נשאר עוד. ראיתי לבנים גדולות שהשחירו, ופחות נפחתו, ומשפחות נסחפו, ושרים הורדו מגדולתם, ועיירות גדולות נתערערו, וקבוצות נפרדו, ויחידים נפסדו, ואנשי אמונה אבדו, ונכבדים נקלו ונתבזו בסיבת המחלוקת.

נביאים נבאו, וחכמים חכמו, ופילוסופים חיפשו ויספו לספר רעת המחלוקת ולא הגיעו לתכליתה! ולכן שָׁנְאוּ אותה, ונוסו מפניה, והתרחקו מכל אוהביה וגואליה, ורעה, וגם אם שאר בשרכם אוהב מדנים, התנכרו ורחקו מקרבתם פן תספו בכל חטאתם, ע"כ.

וכבר רמזו את זה רבותינו בתיבת מחלוקת ר"ת מכה, חרון, ליקוי, קללה, תכלית - שזה כליון.

ובמקום שיש מחלוקת השכינה מסתלקת לפי שהשכינה נקראת "אמא שלום", ורמז לזה מחלוקת אותיות חלק-מות. וקרח רצה להפוך מלוי לכהן, וידוע שכהן הוא נפש, ולוי הוא רוח, ישראל הוא נשמה, וזה כנגד שם הוי"ה ב"ה, וה' אחרונה מלכות בית דוד, וא"כ רצה קרח להפוך שם הוי"ה ב"ה.

דעת קניית מ"ה מאותיות מריבה חסרת

כתוב בבראשית (לך לך יג, זח) ויהי ריב בין רועי מקנה אברם, ובין רועי מקנה לוט... ויאמר אברהם אל לוט, אל נא תהי מריבה ביני ובינך. ופירשו כי בפסוק הראשון כתוב ריב לשון זכר, ובשני כתוב מריבה לשון נקבה, והוא לפי מה שאמרו (סנהדרין ז). האי תגרא, דמיא לצינורא דבידקא, כיון דרווח רווח. פירוש, כשהנהר מתפשט לשדות שסביבו, אם אינו סותמו הוא מתרחב ושוב אינו יכול לסותמו, כך הריב, אם האדם אינו בולמו מיד בתחילתו הוא מתרחב. כך אמר אברהם ללוט, כעת התחיל להיות ריב שהוא זכר, הבה נפרד לפני שתהיה מריבה - נקבה, שהיא פרה ורבה, עד כאן. אשר בזה אפשר לפרש מאמרם (ויקרא רבה א, ו) "דעת קניית, מה חסרת, דעת חסרת מה קניית" והנה ההבדל בין ריב למריבה, הוא באותיות "מה" שהן האות הראשונה והאחרונה של מלת מריבה. וזהו שאמרו דעת קניית מה חסרת, רצה לומר מי שיש לו דעת בולם עצמו, ולא יתן לריב להתפשט להיות מריבה חס ושלום, וכן לאידך גיסא. וז"ש "תולה ארץ עד בלי-מה" לא להוסיף את ה-מה.

בדרך כלל יש מריבה בין הגוף לנפש, הגוף רוצה אוכל רוצה תאות, גשמיות, כסף וכו', אבל הנפש רוצה תפלה ולימוד תורה, וכל הזמן הם רבים ביניהם, בדרך כלל בימי החול הגוף מנצח, אבל בא יום השבת ועושה שלום ביניהם,

כיון שבשבת צריך לאכול וגם הנשמה מסכימה לאכול כי זו מצות עונג שבת, מתפללים ולומדים תורה, אבל קרח ועדתו לא רצו שום שלום.

מחלוקת קורח ועדתו ביניהם עצמם היה מחלוקת

אמרו ז"ל (אבות פ"ה משנה ז) איזו היא מחלוקת שהיא לשם שמים, זו מחלוקת הלל ושמאי, ושאינה לשם שמים זו מחלוקת קרח ועדתו. וכלשון תרגום אונקלוס "ואתפלג קרח" שנחלק קרח - בינו לבין עצמו. ועל כן לא נאמר מחלוקת קרח ומשה משום שמה לא חיפש להיכנס במריבה עם קרח, וכל כוונתו היתה לשם שמים, מה שאין כן קרח ועדתו, פשטה ביניהם מחלוקת קשה כי כל אחד ביקש לעצמו את הכבוד והשררה, וזו ראייה שמחלוקתם לא היתה לשם שמים.

וצריך האדם למנוע עצמו מן המריבה, כי המנוע עצמו מן המריבה, הוא מכובד על הבריות, שנאמר (משלי כ' ג') כבוד לאיש שבת מריב, וכתב (משלי יב' כ"ו) יתר מרעהו צדיק, ודרך רשעים תתעם, פירוש, יתרון יש בצדיק יותר מאדם אחר, שהצדיק שומע חרפתו וסובל תאותו וכובש את יצרו ושותק, כדי שלא יבוא לידי מריבה ולידי בזיון, ודרך רשעים תתעם, הדרך הרעה של הרשעים תתעם, כי הוא בזיון בעיניהם לשמוע חרפתם ולשתוק, והם תועים מדרך השכל, שמתוך כך הם באים לידי קטטה ורציחה.

במחלוקת לא יביע אדם דעה לצדד לאחד מהצדדים ומשל נפלא מובא בספרים

אירע פעם שהאריה מלך החיות לא אכל זמן רב, וריח רע נדף מפיו. ויקרא האריה את החמור ושאלו, מה ריח יש בפי, ענהו החמור, יסלח נא אדוני המלך, אבל מפי מע"כ נודף ריח רע למרחקים, ויקצוף האריה מאד וגער בו, וכי כך מדברים אל מול הוד כבוד המלך... ומיהר לטורפו חי. לאחמ"כ קרא האריה לזאב ושאלו מה ריח יש בפי. הזאב שראה מה עלה בגורלו של החמור פתח וענה, ריח וורדים ושושנים נודפים מפי המלך... קצף האריה וצעק עליו וכי משקר אתה בפני, מיהר וטרפו. עבר שם השועל החכם שבחיות והנה האריה לנגדו, וישאלהו האריה אודות הריח שבפיו, מה יעשה השועל ה'פיקח', כי משני צדדים מסוכן הוא לפני המלך, ויען השועל, צר לי מאד שלא אוכל לענות למלך, אבל מה אעשה, כי תקפתי הצינה וממילא אין בידי כעת 'חוש הריח' לדעת מהם הריחות הסובבים אותי...

כיו"ב, יתנהג האדם בעת מחלוקת שלא יביע כל דעה לצדד כאחד מהצדדים ח"ו, ויעשה עצמו כשועל הלזה שעשה עצמו כמי שאין בידו להריח, וכך יאמר האדם איני יודע מאומה, איני 'מבין' בזה ולא אנקוט כצד זה או זה, אז ירוויח כאותו השועל שניצל ממות בטוח לחיים טובים ולשלום.

ומסופר שפעם נכנס יהודי אל מו"ר הגאון מרן רבי בן ציון אבא שאול וצוק"ל ושאלו 'בתמימות' בענין מסוים כיצד היא ההלכה - בו בזמן שגדולי ישראל נחלקו ביניהם בפסק ההלכה על ענין זה..., מו"ר הכיר מהי מטרתו של אותו שואל תמים, על כן אמר לו, ר' יהודי, בנידון ההלכה עצמה, כאיזה צד שתנהג יש לך על מי לסמוך, אבל להחזיק במחלוקת - אין לך כלל על מי לסמוך.

וידוע הדבר שמחלוקת אחת דוחה מאה פרנסות. ופוגמת ביחוד העליון.

וכתב בסה"ק שבט מוסר יד יג': בעל גאווה רודף תמיד אחר השררה, ורוצה שתהיה ידו על העליונה, ומתוך זה הוא בא לידי שנאה ומריבה, צא ולמד מקרח, בעבור שהתגאה בעשרו רדף אחרי השררה, וירד חיים שאולה הוא וכל אשר עמו. בוא וראה כמה קשה כח הגאווה והמחלוקת, שאפילו תינוקות שלא חטאו נאבדו עמו אמר החכם: הזורע גאווה וקטטה, יקצור חרטה ודאגה, ואמר, אם תיקום - תדאג, ואם תסלח - תשמח, הרודף אחר הכבוד, הכבוד בורח ממנו.

מו"ר החפץ חיים נלחם בעירו שלא יהיה מחלוקת והצלחה

מספר בנו של רבנו ה'חפץ חיים': אם כי מר"אבא - ה"חפץ חיים" זצ"ל, הוקיר זמנו מכל הון, עם כל זאת בטל כמה פעמים שעות רבות הרבה, וגם ימים, להבאת שלום ולשכך מריבות בין אדם לחברו, וביותר בעניני צבור להשקיט מחלוקת. וזכורני כי קרה לפעמים שהיה מטייל אבא בחצר בית הכנסת שעה ארוכה עם אחד מבני הקהילה, וידו על שכמו של האיש ומשוחח עמו, אמנם ידעו כלם שאין זו שיחה בעלמא כדרך המטיילים, באשר אבי ומורי לא טייל מעודו, רק להשקיט ריב ולרכך לב הקשה. ותמיד עלה בידו, כי גם לב אבן היה נמוח תחת תוכחתו מאהבה. ופעמים רבות שמענו מבעלי דברים הקשים שאמרו, לולי פני רבי ישראל מאיר אַשָּׁא, אזי...

פעם פרצה מחלוקת בעיר מגורי ה"חפץ חיים" זצ"ל בענין החברא קדישא שנחלקה לשנים, הדבר הביא לידי מריבות וצעקות אף בבית המדרש. מאמצי רבנו להשקיט את המריבה עלו בתוהו, הוא עלה אז על הבמה ופנה לקהל בדברים אלה:

אנו חיים כלנו היום, מתהלכים עלי אדמות, אבל סוף סוף ילך הדור הזה לעולמו, כי "מי גבר יחיה ולא יראה מות" (תהלים פ"ט, מ"ט), וכדברי משה רבנו עליו השלום (במדבר ט"ז, כ"ט): "וּפְקַדְתָּ כָּל הָאָדָם" - והאדם הלא יבא לעולם העליון כאמור בקהלת (י"ב, ז'): "והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה", ושם עתיד הוא לתן דין וחשבון על הנעשה כאן בעולם השפל, והחשבון על המעשים ואף על המחשבות הוא כל כך חמור, עד שאין לתארו במלים פשוטות, וכדאיתא שם פסוק י"ד: "כי את כל מעשה, האלהים יבא במשפט על כל נעלם", ובברייתא פסחים נ"ד: ששה דברים מכוסים מבני אדם - וקא חשיב שם עומק הדין, ולא לחנם בכה רבי יוחנן בן זכאי לפני פטירתו (ברכות כח:), באמרו, איני יודע באיזו דרך מוליכין אותי וכו'. כן ידוע מאמרם זכרונם לברכה (חגיגה ד:) על שמואל הנביא, שלקח את משה רבנו עליו השלום לעד מתוך פחד ואימת הדין.

כשהאדם בא לדין, מראים לו את כל מאורעות חייו בדקדוק גדול, באיזה מקום ובאיזה זמן, וזה טבעי מאוד שהוא מתחיל לחפש כל מיני תירוצים, אמתלאות והצטדקויות, ועושה כל המאמצים בכדי לזכות בהקלה כל שהיא ולהנצל מחומר הדין.

אחרי דברי הקדמה הנזכרים לעיל, החל רבנו למנות את מספר העונות שנעשו בעיר מיום שפרצה המחלוקת, כמה לאוין רמסו ממש ברגלים, כמה בזיון הקדש וחלול שם שמים, חס וחלילה, שנגרם - וזה ברור שתצטרכו להשיב על הכל ביום הדין הגדול...

ויתכן - המשיך רבנו - שבעת צרה, תרצו להתגולל עלי ותאמרו, היה אצלנו למדן אחד, ואלו הוכיח לנו היינו בודאי נוהרים מלעשותן - לכן אני אומר לכם בגלוי על יד ארון הקדש, כי סרתם מן הדרך, עברתם עבירות חמורות, וביניהן חלול ה', שאין התשובה מועלת עליו. ואם דברי אלה לא יועילו להפסיק את המחלוקת, הריני מודיע לכם, כי שמה לא אודקק לכם כלל, ואני את נפשי הצלתי...

דברי ה'חפץ חיים' זצ"ל שנאמרו בתמימות מופלאה, חדרו ללכם של הצדדים היריבים, והשלום בעיר לא אחר לבא. **באותו יום של מחלוקת קורח לא ירד מן מהשמים, ואילו במעשה העגל ירד מן מהשמים**

ותדע כמה קשה המחלוקת לפני הקב"ה, דבמעשה העגל שהיו בשלום, לא נפסק המון, עד שהקריבו ממנו לפני העגל, ובמחלוקתו של קרח לא ירד באותו היום. כאמרם ז"ל, ראה כמה אהוב השלום לפני הקב"ה וכמה שנואה המחלוקת. גם אמרו זכרונם לברכה בששת ימי בראשית נאמר בהם כי טוב, לבד מיום שנתפלגו המים, שלא נאמר כי טוב, לפי שכל דבר מחלוקת שנאוי לפני המקום.

המחלוקת מטריחה גופו של אדם, מכאבתו ומצערותו

ראה שהמחלוקת מטריחה גופו של אדם, מכאבתו ומצערותו, וכיון שכועס, כבדים עליו אבריו ועץ פניו ישונה, וחלאים באים עליו כנודע, דהמפורסמות אינן צריכות ראייה, אך העומד בשלום, דבורו בנחת, מעשיו בהשקט, שמח וטוב לב, פניו מאירות מדומה כישן בבטחה, חייו חיים ערבים ומתוקים, ועובד לבוראו כי אין לו מניעה מלעבדו.

השטן מצוי במחלוקת, להגדילו לבעור כאש, ולאכול מנפש עד בשר

ואל יקל בעיניך אפילו מחלוקת קטנה, משום שהשטן מצוי במחלוקת להגדילו לבעור כאש ולאכול מנפש עד בשר, כדאמרין בדיני ממונות (סנהדרין ז' א') אמר רב הונא: האי תגרא דמיא לצינורא דבדקא דמיא, כשהנהר גדול פעמים יוצא לשדות שעל אגפיו, ואם אינו סותמו מיד הולך ומרחיב ואינו יכול לסותמו, כיון דרנח רוח, ובגיטין (נ"ב א') הנהו בי תרי דאגרי בהו שטן, כל בי שמשי הוו קא מינצו בהדי הדדי, אקלע רבי מאיר להתם, עכבינהו תלתא בי שמשי עד דעבד להו שלמא, שמעיה דקאמר: וי דאפקיה רבי מאיר לההוא גברא מביתיה, פרוש שמע לשטן דקאמר וי דאפקיה מביתיה, ראה בעיניך, שהמחלוקת מתגלה עד שהשטן עושה חזקה שם, עד שמגדילו להרוג נפש, לכן אין להקל אפילו על מחלוקת קלה, וצריך לבטלה מיד ולשום שלום במקומה.

והנה מחלוקת: מ' - כי בתחלה יש רק פתח קטן למטה, ח' - אח"כ הפתח פתוח לגמרי, ל' - אח"כ אש גדולה עד לשמים, אח"כ ק' - יורד לתהום, ולבסוף ת' - יש מעמד עם שתי רגלים, ואות ו' היא המטה של המחלוקת.

יברח אדם מהכעס שהוא שורש המחלוקת וידבק בשלום, ששמו של הקב"ה נקרא שלום, וכסא דוד יכון בשלום, וירושלים תתבשר בשלום, ובזה יהיה שלם לפני הקב"ה, שלם בגופו, שלם בנפשו, ובזה נפשו תהיה צרורה בצרור החיים, הלא תראה שלם באותיות שלום, ונשאר וו שהוא עץ החיים, לומר על ידי השלום תהיה שלם ותדבק בעץ החיים שהוא הוו.

כאן במחלוקת קרח אפילו תינוקות נבלעו באדמה

כתב בספר קול יהודה למו"ר ראש הישיבה הגאון הגדול רבי יהודה צדקה זצ"ל: הנה בפרשה זו לומדים כמה צריכים להתרחק ממחלוקת עד קצה האחרון, כי על כל העבירות בית דין של מעלה לא מענישים עד גיל עשרים, ובית דין של מטה מענישים משנת שלוש עשרה, ואילו כאן במחלוקת קרח אפילו תינוקות בני יומן נבלעו באדמה שנאמר הם ונשיהם וטפם נענשו, מכאן שקשה המחלוקת. וצריכים להבין, למה באמת נענשו הקטנים, מה חטאו? אמנם נראה להסביר, שכך היא המחלוקת, כשאומרים לבעלי המחלוקת מה יצא לך מזה, הוא עונה אם לי לא יצא, אבל תהיה תועלת לבני אחרי, והעיקר לעשות מחלוקת עבור שסוף סוף יתגלה הצדק לפי דעתו, ויהנו בני, או דור אחר, וזו לא הסיבה העיקרית, רק מוצא מקום להתלות בו ולעשות מחלוקת, ולזה באה התורה וסתמה הפרצה הזאת שגם לבני לא יצא כלום ואפילו לתינוקות, כדי להרתיע אותם שלא ישתתפו במחלוקת. על כל פנים רואים מכאן, כמה קשה המחלוקת וכמה צריכים להזהר בה, ואם כוונתו לשם שמים אל יסמוך על דעתו, שמא הוא טועה ואז לאבדון יובל, אלא יתיעץ עם גדולים שאין להם ענין בנושא ואז פעולתו לשם שמים וצריך זהירות מרובה וה' ישמור.

ורצה הי"ת שיחרט בלבבות עם ישראל גנות המחלוקת, ולכן נשארו חיים ולא מתו כי אם היו מתים, הרי גזירה שהמת משתכח מהלב.

הורידם חיים לתוככי עמקי האדמה, שאז לא ישתכחו מן הלב כשאר מתים, יכירו וידעו כל באי עולם מה עלה בגורל בעלי מחלוקת

הנה, עונשם של קרח ועדתו היה ב'בריאה חדשה' - שפצתה האדמה את פיה ונבלעו בה 'חיים שאולה' - עונש שלפניו לא היה כמוהו ולאחריו לא יהיה כן, והרי אין הקב"ה עושה נסים שלא לצורך ומדוע שידד הקב"ה מערכות בריאת שמים וארץ ולא המיתם בשאר מיתות בדרך העולם. אלא ביאורו, שלא רצה הקב"ה להמיתם בכל מיתה אחרת, כי 'גזירה על המת שישתכח מן הלב' (ברכות נח:), וכאן רצה הקב"ה שאלו לא ישתכחו לעולם מלבם של בני ישראל, כדי שיזכרו היטב בגנות וחומר מחלוקת, על כן הורידם חיים לתוככי עמקי האדמה, שאז לא ישתכחו מן הלב כשאר מתים, אלא לנצח נצחים יכירו וידעו כל באי עולם מה עלה בגורל בעלי מחלוקת.

רעת המחלוקת ותוצאותיה

היה זה באותם ימי חשכות כאשר כלל ישראל היה כמרקחה במחלוקת שבין הגה"ק רבי יהונתן אייבשיץ והגה"ק רבי יעקב עמדין זי"ע, עשה אחד ממקורבי היעב"ץ ברית מילה לבנו וכיבדו בסנדקאות, לאחר הברית רצה להחניף לרבו לכן ביקש ממנו ברכה שיגדל בנו להיות להיפך מהרבי ר' יהונתן, ונענע לו רבי יעקב עמדין בראשו.

דבריו נתקיימו במלואם. וברבות הימים השתמד אותו רך הנימול, חטא והחטיא את הרבים בכתבו ספרי שמד וכפירה והפיצם בישראל, רח"ל. וכאשר באו רבנים וגדולי תורה להתחנן לפניו שיפסיק ממעשיו הרעים ויחזור בתשובה, השיב להם כשהרהורי חרטה עלו בלבם, שהוא אנוס במעשיו ואינו אשם במצבו, שהרי ברכו היעב"ץ שיגדל להיות להיפך מהר"ר יהונתן ודבריו נתקיימו במלואם. אך בסוף ימיו עשה תשובה.

וכידוע שלבסוף ב' הרבנים הנ"ל עשו שלום ביניהם, אמנם העסקנים שליבו את אש המחלוקת המשיכו, וכל צד חשב שהוא צודק.

ומסופר על החסיד הקדוש ר' שלומקא מזוויל שתמיד היו אצלו חתולים והיה עוזב אותם שיעלו על השולחן ויאכלו, והנה קרא פעם ובאו שתי קבוצות של חתולים, אלו עומדות בצד זה של השולחן ואלו בצד זה, והיו רבות וצועקות אחת על השניה, ובקשו ממנו הרבנית והחסידים שיוציא אותן, ואז הרב פתח פיו ואמר ששתי קבוצות של חתולים הללו הן גלגול של אותם עסקנים שליבו את המחלוקת, אחד מצד רבי יהונתן אייבשיץ ואחד מצד הרב יעקב עמדין ובאו אלי שאבקש תיקון עבורם כי הם סובלים סבל נורא ואיום.

שמאי והלל הם כנגד משה ואהרן

איזוהי מחלוקת שהיא לשם שמים זו מחלוקת הלל ושמאי (אבות ה, יז)

וכתב האר"י ז"ל ששמאי והלל הם כנגד משה ואהרן.

משה בבחינת שמאי מידת הדין, ונרמז בפס' **"לא איש דברים אנכי"** סופי תיבות שמאי.

ואהרן בחינת הלל מידת השלום, ונרמז בפס' **"הוא יהיה לך לפה"** ר"ת הילל (כדעת הסובר בשו"ע אבן העזר סימן קכט, כח. שם הילל נכתב מלא).

לפי"ז מובן למה דווקא הלל אומר **"הוי מתלמידיו של אהרן אוהב שלום"**... כי היתה לו בחינה של אהרן.

שמואל זכה לשתי המידות, גם אמת וגם שלום, כדברי הפס' (שמואל ב, מ) **"והנער שמואל הולך וגדל וטוב גם עם ה' וגם עם אנשים"** לכן נאמר על שמואל שהיה שקול כמושה ואהרן, דהיה לו את שתי המעלות.

על ידי המחלוקת, השכינה מסתלקת ונעשה ח"ו באותו מקום ביתו של השטן

באחת משיחותיו אמר מרן הגאון רבי חיים שמואלביץ ראש ישיבת מיר, צא וראה עד כמה קשה המחלוקת, ראו עינינו כמה ישיבות קדושות אשר החזיקו מעמד במצבים קשים ביותר, ולא נחרבו אלא על ידי המחלוקת. בית המדרש הריהו מקדש מעט שהשכינה שורה שם ואין לקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה, (ברכות ח') אבל על ידי המחלוקת, השכינה מסתלקת ונעשה ח"ו ביתו של השטן.

והיפוכה של המחלוקת הרי הם השלום והאחדות, שעל ידם זכו ישראל לקבלת התורה, כדאייתא במסכת דרך ארץ זוטא: **הואיל ושנאו ישראל המחלוקת ואהבו את השלום, הגיעה השעה שאתן להם את תורת.**

כל מי שעושה מריבה על ת"ח כאלו עשה מריבה על מי שאמר והיה העולם שנאמר **"הוא דתן ואבירם"** קראם עם אשר הצו על משה ואהרן בעדת קרח בהצותם על ה', ויודעים דתן ואבירם במשה ואהרן שהם כשרים ובני עולם הבא ועמדו עליהם להורגם, יודעים דואג ואחיתופל בדוד מלך ישראל שכשר היה ובן עולם הבא הוא ועמדו עליו להרגו בלשונם.

"בוטח בעושרו" זה קרח, **"וכעלה צדיקים יפריחו"** זה משה ואהרן וסנהדרין שלו. **"כבוד חכמים ינחלו"** (משלי ג' לה) זה אהרן ובניו שנתבסמה להם הכהונה **"וכסילים מרים קלון"** זה קרח ועדתו.

פעם התלקחה מחלוקת בישיבה בראדן בקשר למשיגה הישיבה, מחצית הישיבה עמדו לצידו, והמחצית השניה התנגדו לו

בספר שיחות החפץ חיים מספר בנו של הח"ח ע"ה סיפור דומה על מניעת מחלוקת, פעם התלקחה מחלוקת בישיבה בראדן בקשר למשיגה הישיבה, מחצית הישיבה עמדו לצידו, והמחצית השניה התנגדו לו, בכדי להכריע בין הצדדים הושיבו ב"ד שהיה מורכב מטובי הלמדנים, בתחילה העלימו ענין זה מהח"ח, אך מאוחר יותר כשנודע לו הדבר היתה לו עגמת נפש גדולה, הוא נכנס לישיבה ודיבר כשעתיים במרירות נפש על עוון המחלוקת, בין הדברים אמר: **הרמב"ם פוסק בהלכות דעות שכת מספרי לשוה"ר אין להם חלק לעוה"ב, ובספרי על הלכות לשוה"ר השמטתי את ההלכה הזו בכוונה תחילה, כי לא רציתי להביא דברים כה חריפים בספרי, אבל גם אם לא העתקתי דין זה, סוף סוף הלכה היא.**

מובא בגמרא (סנהדרין קד, ב) שאנשי כנה"ג התאספו וביקשו לְמַנּוֹת את שלמה המלך בין אלה שאין להם חלק לעוה"ב [מפני שבמלכים (א' יא, ו) כתיב עליו ויעש שלמה הרע בעיני ה', תנחומא (מצורע א)], עודם מדברים בענין זה באה דמות דיוקנו של דוד לפניו ולא השגיחו עליה, באה אש מן השמים ולחכה את הספסלים אשר ישבו עליהם וגם לא השגיחו עליה, ולמרות שראו אות שאין מסכימים עמם בשמים לא השגיחו בכך והתקבצו שוב להוציא את החלטתם לפועל, וגם בפעם הזאת עכבו אותם מן השמים ע"י בת קול, עיי"ש.

ויש לתמוה, מה איכפת להם בשמים מהחלטות בני אדם עד שראו להפריע להם בדיוניהם. אלא האמת היא שמיום שניתנה התורה לבני אדם נמסרה הרשות לב"ד של מטה, וכפי שמחליטים בב"ד של מטה מקיימים בב"ד של מעלה, ואם ח"ו היו פוסקים בב"ד של מטה שאין לשלמה המלך חלק לעוה"ב לא היו יכולים להכניסו לשם.

כך, אמר הח"ח בנידון שלנו, כל אחד מבעלי המחלוקת חושב, אני פועל למען האמת, ומכיון שאני בן תורה ומתייגע בלימודי בודאי לא ידחוני מהעוה"ב, אמנם דעו לכם! אם הרמב"ם פוסק דין להלכה, לא יועילו בעוה"ב שום עצות וזכות רח"ל.

עם סיום דבריו הסתלק הח"ח מהמקום ולא היה מוכן להשתתף בדיוניהם. לאחר זמן כאשר המחלוקת לא שקטה, לחש הח"ח באזנו של המשגיח כי למען קיום הישיבה יעתיק את מקומו לישיבה אחרת.

קשה לאדם שלא עובד על מדותיו לראות שחברו מצליח

מסופר, כי חקרו החוקרים המבינים ב'תורת הנפש', וכך שאלו לרבים, הנה נצרך אתה בכדי חיותך סך מאה אלף דולר לשנה תמימה, עתה, אנא ממך, אמור לנו במה אתה חפץ יותר שינתן לך בוודאות סך מאה וחמשים אלף דולר מידי שנה, ולכל אחד מחברך יינתן סך של מאתיים אלף, אמנם עדיין יהיה לך מותר בשכרך חמשים אלף בכל שנה, או שהיית רוצה שניתן לך חמשים אלף בשנה ובוזה יחסר מלחמך בכל שנה סך של חמשים אלף, אלא שלכל חבריך ניתן רק שלושים אלף - ותגדל על חבריך בעשרים אלף... רובא האנשים ענו - שהם מעדיפים לקבל רק חמשים - העיקר שלא יהיה לחבריהם יותר מהם...

בדרך הלצה מסופר, פעם ישב יהודי והתענג על סעודה דשנה כסעודת שלמה בשעתו, כשעמדה עדיין מנת הדגים שהגישו לפניו, בא אחד מידידיו וסיפר לו כי פלוני בן פלוני חלה והרי הוא נוטה למות, נאנח האוכל אוי, אוי, והמשיך להתענג על מאכלו ומשקהו, בהגיעו למרק התייצב בפניו אחר מחבריו, ו'חדשות' בפיו אודות אחד מן החבורה שמת ל"ע בצעירותו, שוב נאנח האיש וגנח גנח ואף ילולי ליל - על השבר הגדול שנשארה אלמנה המטופלת בעשרה יתומים קטנים, אך כל זאת לא מנע מאתו להמשיך ביתר שאת ויתר עז לאכול ולשתות כידו הרחבה והנדיבה, אך, עתה אירע הקשה מכל - בעת שהחזיק כבר את ה'בשר' בין שיניו, אתא ובא אליו מאן דהו, ואמר לו ב'נשימה אחת', השמעת... פלוני ידידנו זכה בהגרלת הלוטו סך עשרה מליון דולר... נודעק האוכל, מי... מה... ומאז איבד כל 'טעם' במאכלו, ואפילו להביט על האוכל הערב הלז כבר לא מסוגל... והמבין יבין ויתבונן אם אינו דומה עכ"פ במקצת לזה המסכן.

תושבי העיר ואלפי הבאים לחצרו של הרב העריצו את השותק, כולם הכירו את פינתו בבית המדרש

לפני כמה עשרות שנים, בתקופה שלפני מלחמת העולם הראשונה, באותה תקופה זרחה שמשו של הרב הקדוש רבי ישראל זצ"ל אלפי חסידים נהרו אליו ליהנות מהאור הגדול בהנהגותיו ודרכיו הקדושים, חסידים ואנשי מעשה אף קבעו את מקום מושבם בבית מדרשו לתורה ולתפילה סמוך ונראה לרב תמידים כסדרן. בין היושבים בחצרו של הרב הסתובב לו יהודי אשר קנה לו את השם: השותק, יהודי זה הגיע לשנתו השבעים לאחר תקופה של שלושים ושתים שנות שתיקה.

תושבי העיר ואלפי הבאים לחצרו של הרב העריצו את השותק, כולם הכירו את פינתו בבית המדרש, שם שפך את צקון לחשו בעת תפילתו, שם הרים את קולו כארי בעת לימודיו, אבל כל זה היה בינו לבין קונו, אך במגע עם אנשים שם עצמו כאילם רק סימן בידו את תשובתו, ליצני החצר היו אומרים שהוא שותק בשבעים לשון. פרחי החסידים אף המרו ביניהם מי יצליח לדובבו, הם ניסו בכל מיני ערמות להכשילו, אבל השותק היה חזק מהם והמשיך בגבורה את שתיקתו.

ידועה האימרה מאחד מגדולי הצדיקים שהיה ממעט בדיבורו: כאשר אני מתעייף משתיקתי, אני נח וממשיך בשתיקתי, אצל מיודעינו השותק קלעה אימרה זו להתנהגותו.

שתיקתו הפליאה את הכל, עד שסיפרו בחצר הרבי, שפעם אירע בפורים כטוב לב הרב של פורים, השקה את השותק ביין מיושן, באמרו הפעם אראה את מופתי לפני קהל ועדה האריך אילם זה ידבר, אבל מה נשתוממו החסידים בראותם כי נכנס יין ולא יצא הסוד.

עם הזמן גדלה ההערצה אליו בחצר הרב, השותק הלך ונתעלה והזדכך, ועבד את בוראו בכל כוחותיו, כל רגע ביומו היה מוקדש לעבודת הבורא, סדר יומו החל לאחר שינה חטופה על גבי ספסל בבית המדרש, קם בשעת חצות כארי, לערוך תיקון חצות בבכיות עצומות על גלות השכינה, לאחר מכן אץ לנהר לטבילה ומיד לאחריה החל בלימודיו עד למחרת בערב, ברוב הימים היה שרוי בתענית וסיגופים, וכך עלה ונתגלה עד להיותו איש מורם מעם.

שנים עברו, הגיעה תקופת מלחמת העולם הראשונה, הרב ופמליתו עזבו את החצר, מאימת הצבא הרוסי שכבש את העיר, מפקד הצבא אף איוה לו את החצר של הרב ומשם ניהל את גדודיו, אבל פלא הדבר שאותו יהודי מיודעינו השותק מצא חן בעיניו והמשיך את עבודתו בבית המדרש כמימים ימימה, הקצין אף הוציא הוראה לחייליו שבל יחן אחד מהם לנגוע בו לרעה. יהודי העיר, באותם הימים לאחר שהרב עזב את העיר החלו לפנות אליו בכל מצוקותיהם, הם היו נכנסים לבית המדרש ומסרו בקשותיהם על גבי הכתב, והשותק היה מתפלל עליהם לרפואה שלמה ולישועה ולברכה, והיה השותק משען ליהודי המקום כאדמו"ר לכל דבר. אך את סודו לא הצליח אף אחד לפענח, באי החצר אף ידעו לספר שהרבי יודע, אך הרבי נצר את פיו, והיה הדבר נסתר ונעלם מהם. הגיע היום בו הרגיש השותק שכוחותיו

הולכים ואוזלים, ומתקרב יום פקודתו, בו יחזיר את נשמתו השמימה, וישלח לקרוא לרב העיר ולחשובי הקהל למטתו, נרעשים ונדהמים עמדו מסביב למטתו וציפו למוצא פיו.

ויפתח השותק את פיו ויאמר, הנני הולך לעזוב אל העולם ובואו ואספר לכם סיבת שתיקתי במשך ל"ב שנים, וזאת אבקש מכם הודיעו לקרובי בוויילנא על פטירת, עד כה היה לי קשר מכתבים אתם, והם היו שולחים כסף למחייתי. נרעשים ונפחדים מדיבורו המשיכו לשמוע את סיפורו האישי: מחשובי בעלי הבתים בוויילנא הייתי, ניהלתי חנות בגדים אשר הכניסה לי פרנסה בכבוד וריוח, ויהי היום נפל דין ודברים ביני לבין אשתי ע"ה, בעסקי החנות, כל אחד התעקש על דרכו עד שעלה הכעס בלבי וקללתי אותה שתשרף, רח"ל. למעשה נשתתקה המריבה ביננו מיד, וחזרה השלווה אל ביתנו, ומעשה המריבה נשכח כאילו לא היתה, אבל לאחר כמה ימים אירע הדבר, אשתי ע"ה ירדה למרתף הסחורות עם נר בידה, בפתח המרתף היתה מונחת לה חבית של נפט, החבית נתפסה מהאש של הנר, עד שכל המרתף היה למאכולת אש, האשה לא עלינו לא הספיקה לברוח ונשרפה רח"ל. מעשה זה שבר את לבי ולא נתן מנוח לנפשי, ביודעי שבגללי פקד לה אסון מר זה, והיות שמנעורי היה לי שייכות לבית הרב, קמתי מיד לאחר השבעה והגעתי הנה, נכנסתי לרב, סיים השותק את סיפורו נפילתי לפניו בבכיות ובקשתי שיורני דרך תשובה, הרב הזדעזע עד עומק נפשו, ובשברון לבו נאנח ואמר: יהודי שיש לו פה פתוח עליו לשתוק. מיד קבלתי על עצמי את גדר התשובה, כתבתי מכתב לבני משפחתי כי הנני נשאר כאן ואיני חוזר יותר לוויילנא, ועכשיו רבותי, ביקש השותק, אני תקוה שתשובתי תתקבל אבל ספרו זאת בעולם למען ידעו מה גודל רעת הקללה, וביותר שמוציאים אותה בעת כעס, בזה סיים השותק את סיפור חייו אשר היה טמיר ונעלם כל עת ישיבתו בעיר, לאחר מכן החל לומר את הודיו, והחזיר את נשמתו הטהורה ליוצרה, בהלוויה רבת המשתתפים של יהודי העיר והסביבה, ספד לו רב העיר, וסיפר את המעשה ברבים למען ישמעו וייראו.

מעשה נורא עם ר' אהרון כהן חתמו של הח"ח כמה צריך לברוח מהמחלוקת

סיפר אחד ממקורביו של מרן הגרש"ז אויערבאך זצ"ל, לפני שנים רבות נודמנתי לביתו של הגרש"ז א, ולנגד עיני נגלה מראה מחריד - קבוצת אברכים גוערים בכבוד הרב ומטיחים בו בעזות מצח והיה הגרש"ז א יושב ושומע דבריהם בקור רוח ובפנים שוחקות כאילו לא היה כאן כלל דיבורים נוקבים כנגדו... אחר שיצאו האברכים מביתו שאלתי, 'ילמדנו רבנו', מאין לכם כוחות ותעצומות הנפש כגון דא, השיב לי הרב בנועם שיחו כהרגלו, אספר לך מעשה שאירע בימי נערוטי בשכונת 'שערי חסד' בה גדלתי (עד סוף ימיו) וממנה תבין דעת.

ביום מן הימים באה הבשורה לתושבי השכונה שהגאון רבי אהרן כהן זצ"ל חתנו של החפץ חיים זצ"ל עלה להשתקע בארץ הקודש, והנה הוא קובע מקום מגוריו בשכונתנו. הדבר עורר התרגשות גדולה בקרב הצבור, ומיד הכינו לכבודו דירה ראויה לשמה, ואף כל חפצו וצרכיו העמידו לרשותו למען יוכל לשבת על התורה ועל העבודה בנחת, ואכן, רבי אהרן קבע מושבו בדירה זאת ותרב השמחה ב'שערי חסד'. עברו כמה חדשים והנה 'הילד איננו' - רבי אהרן נעלם מעיני כל, מקומו בבית הכנסת נפקד, ואף ברחובות העיר לא ראוהו. משעברו כך כמה ימים החליטו 'טובי הקהל' ללכת אחריו ולחפשו, תחילה ניגשו לביתו נקשו על שערי, אך 'אין קול ואין עונה', מכיוון שכן ניסו לפתוח את הדלת והנה היא נפתחת... והבית ריקם מתושביו וחפציו. אף השכנים לא ידעו מאומה מפשר התעלומה, כלית ברירה הוכרז בבית הכנסת שכל היודע אודות רבי אהרן יבוא ויודיע. עד שנגלה עליהם זקן אחד וסיפר כמסיח לפי תומו שראה את רבי אהרן יוצא מן השכונה לפני כשבוע עם כל מטלטליו בעגלה לעבר העיר יפו... הדבר יצא מפי הזקן לפני העם מלאו תמיהה ופליאה על מה ולמה עשה רבי אהרן כדבר הזה והרי כל מחסורו מילאנו בשלימות שיגרו בני השכונה משלחת ליפו לביתו של רבי אהרן, והוא קיבלם בסבר פנים יפות כשהוא מודה להם על כל החסדים שגמלו עמו... ובנוגע לעזיבתו בפתע פתאום - מבלי להודיע מאומה סיפר להם דברים כהויתן.

כשבאתי להיפרד מחותני לרגל עלותי לארץ ישראל, העליתי לפניו שאלתי 'איה אקבע מקום מושבי בירושלים או בצפת, או שמא בחברון או ביפו', השיב לי חותני, אין כל כך נפק"מ היכן תדור, אך זאת אבקשך, אנא, הבטח לי בתקיעת כף, ממקום המחלוקת - ברח במהירות... לעולם אל תציג את כף רגלך במקום שיש בו מחלוקת, ואם ח"ו נקלעת למקום כזה, שא רגלך וברח משם... ואכן, כפי בקשתו הבטחתי כן לחותני בתקיעת כף ונפרדתי ממנו מתוך התרגשות עצומה ודמעות. לאחרונה נתעוררה מחלוקת בשכונתכם 'שערי חסד' אודות ה'גבאות' בביהכ"נ, ומכיוון שכה חמור היה הדבר בעיני חותני עד שנטל ממני 'תקיעת כף' על כך, נאלצתי לעזוב את המקום במהירות עצומה, ואפילו לשהות כדי פרידה מבני השכונה לא היה סיפק בידי.

המשיך הגרשז"א, כשחזרו בני המשלחת סיפרו לכל את תשובתו של רבי אהרן, ומכיוון שהייתי אז נער צעיר לימים עשו עלי הדברים רושם כביר למאד, והחלטתי בהחלטה חזקה, שלעולם לא אתקרב לענין שיש בו מחלוקת. מעתה תבין היאך שתקתי לאברכים אלו שגערו בי ותקפו אותי, כי קבלה בידי משנות קדם שלא להיגרר אחר 'וויכוחים'. ומכאן נלמד יסוד גדול לענייני חינוך הבנים, כי אם יברח האב ממחלוקת אזי יחקק חומר הדבר בלב ילדיו, וממילא אף הם ינהגו כך ברבות הימים.

קרח שרצה להיות הכהן הגדול במקום אהרן, רצה בעצם להגביר את הלויים, ששורשם הוא דין, על הכהנים, ששורשם הוא חסד

בספר "עמודיה שבעה" מבאר עומק מחלוקת קורח, כפי שמביא הזוהר הקדוש (קרח קעח): "בא וראה, אהרן הכהן הוא ימין, והלויים הם שמאל, וקרח שרצה להחליף בין ימין לשמאל, על כך נענש". ומסביר הרב את כוונת הזוהר, ואומר: ידוע שהכהנים הם מצד החסד, ולכן הם תלויים כביכול בימינו של הקב"ה, שהוא חסד. ואלו הלויים, הם מצד הדין, ולכן הם תלויים כביכול בשמאלו של הקב"ה, שהיא מידת הדין.

והנה, ידוע מה שדרשו חז"ל על הפסוק "בראשית ברא אלהים..." שבתחילה עלה במחשבה של הקב"ה לברוא את העולם במידת הדין, ראה שאין העולם יכול להתקיים, הקדים את מידת הרחמים ושיתף אותה עם מידת הדין שנאמר: "ביום עשות ה' [חסד] אלהים [דין] ארץ ושמים". וזה מה שכתוב בתהלים "כי אמרתי עולם חסד יבנה", שצריך להגביר את צד החסד- הרחמים שהם ימין, על צד שמאל שהוא דין - כי רק כך העולם יכול להתקיים. וזהו גם "בדבר ה' שמים נעשו" - "בדבר" ראשי תיבות במידת דין במידת רחמים, דהיינו על ידי שתי מידות אלו, מנהיג הקב"ה את עולמו.

אם כן, קרח שרצה להיות הכהן הגדול במקום אהרן, רצה בעצם להגביר את הלויים, ששורשם הוא דין, על הכהנים, ששורשם הוא חסד, ולמעשה רצה להפוך ימין לשמאל ושמאל לימין, ונמצא בזה שהיה מחריב את העולם, שהרי אין העולם יכול להתקיים אלא על יד התגברות מידת החסד על מידת הדין.

וצריכים להבין: וכי קרח שהיה חכם גדול, לא ידע שאין העולם יכול להתקיים כי אם בהתגברות החסד על הדין, אומר על כך ה"אמרי יוסף", על פי המבואר בדברי האריז"ל הקדוש: לעתיד לבוא, בבוא משיח צדקנו, יתבטל היצר הרע, ולא יהיה צורך בהנהגת החסד בעולמנו, ולכן יתהפכו היוצרות, ומידת הדין תשלוט על מידת החסד. ולכן לעתיד לבוא תהיה ההלכה כבית שמאי המחמירים, שמידתם דין. שהרי אז כשיתבטל היצר הרע, לא נצטרך למידת החסד, וכולם יזכו לטובו הגדול של ה' יתברך, למרות מידת הדין שתשלוט בעולם. אומר ה"אמרי יוסף", כי בזה טעה קרח שחשב שכבר הגיע העולם לתיקונו, ולכן צריך שמידת הדין תשלוט על מידת החסד. ואם כן, קרח שהוא לוי ומידתו היא דין, הוא צריך להיות הכהן הגדול ואהרן שמידתו חסד, צריך להיות לוי. אלא שכאמור קרח טעה בחישובו, כי עדיין לא הגיע זמן התיקון השלם.

ובספר "אורה של תורה" כתב בשם האריז"ל, כי תכלית בריאת העולם היא לברר להוציא ולהעלות את רפ"ח [288] הניצוצות הקדושים שנפלו לתוך הטומאה. דבר זה נרמז בפסוק "רוח אלהים מרחפת על פני המים" - "מרחפת" אותיות מ"ת רפ"ח, כיון שנפילת ניצוצות הקדושה בתוך הטומאה נחשבת כמיתה לגביהם. ולכן תכלית עבודת ישראל בעולם הזה היא להעלות את אותם רפ"ח ניצוצות, ששבויים בתוך הטומאה, ורק כשיגמר בירור זה, תהיה הגאולה השלימה במהרה בימינו.

"אמר רבי לוי, ברב בישר ברב בשרוהו" "רב לכם בני לוי" - רק ר"ב ניצוצות הוציאו ממצרים, ולכן עדיין לא הגיע זמן הגאולה השלימה

על הכתוב הזה, מצינו בגמרא (סוטה יג) "אמר רבי לוי, ברב בישר ברב בשרוהו", כלומר, כשם שמשוה בישר לקורח ועדתו "רב לכם בני לוי" - כך בישר הקב"ה למשה, כשהתחנן להכנס לארץ - רב לך אל תוסף דבר אלי בדבר הזה. ותמהו המפרשים, הלא מה שאמר משה רב לכם בני לוי, היה כדי להשתיק את המחלוקת הקשה של קרח ועדתו, האם על כך מגיע לו עונש, ועוד כל כך גדול.

והתירוץ לזה הוא כי הנה נודע, שכאשר יצאו ישראל ממצרים, הם העלו משם "רב" [202] ניצוצות של קדושה מתוך אותם רפ"ח, ודבר זה נרמז בפסוק: וגם ערב "רב" עלה אתם, כלומר רב ניצוצות של קדושה, שהיו מעורבים ושקועים בתוך הטומאה במצרים, עלו עם בני ישראל.

נמצא אם כן, שנשארו עוד פ"ו [86] ניצוצות שהיה על בני ישראל לתקן, וזה שרצה לתקן משה רבנו ככתוב "ומשה עלה אל האלהים" "אלהים" בגימטריא פ"ו, לרמוז שמושה עלה לתקן פ"ו הניצוצות.

והנה, כפי שאמרנו, קרח טעה וחשב שהגיע זמן התיקון השלם, ותוקנו כל הרפ"ח ניצוצות, ולכן צריכה לשלוט מידת הדין, והוא צריך להיות כהן גדול. על כך ענה לו משה ברמז "רב לכם בני לוי" - רק ר"ב ניצוצות הוציאו ממצרים, ולכן עדיין לא הגיע זמן הגאולה השלימה.

משה רצה להכנס לארץ, משום שראה שיהיו הרבה מחלוקות בתורה שבעל פה כמו בין הלל ושמאי, "משה" ר"ת מ'חלוקת ש'מאי ה'לל

וכותב ה"מגלה עמוקות" (אופן עד'), משה רצה להכנס לארץ, משום שראה בהר סיני שיהיו הרבה מחלוקות בתורה שבעל פה כמו בין הלל ושמאי, כפי שנרמז במשנה "משה קבל תורה מסיני" - "משה" ראשי תיבות ישר והפוך: מחלוקת שמאי הלל, הכל שמעו מסיני. לכן התפלל שיזכה להכנס לארץ, ובזכות קדושת הארץ יוכל להרבות דעת תורה וכך לבטל מחלוקת שמאי והלל, שהרי לעתיד לבוא תהיה הלכה כבית שמאי. על כך אמר לו הקב"ה "רב לך" - שעדיין לא הגיע זמן הגאולה. וזהו שאמרו חז"ל "ברב בישר ברב בשרוהו", הכוונה כמו שמושה בישר לבני לוי שטרם הגיעה שעת הגאולה השלימה, וכך בישר לו הקב"ה "רב לך", שעדיין לא הגיעה עת הגאולה השלימה, ולכן "רב" - במידת רחמים - שהעולם עדיין צריך להנהגת מידת רחמים.

עוד טעם שרצה להכנס לארץ ישראל לבטל עונש הרשעים בגיהנם בזכות עסק התורה

ומגלה לנו ה"מגלה עמוקות", שמושה רבנו ביקש להכנס לארץ, כדי לבטל את עונש הרשעים בגיהנם. שכן, מבאר הזוהר הקדוש, שבכל יום, כאשר מתפללים ישראל שלוש תפילות, יש לרשעים מנוחה בגיהנם שעה וחצי בכל תפילה, שזהו שיעור תפילה בכוונות, וא"כ, יש לרשעים בכל יום ארבע שעות וחצי, מנוחה מאש הגיהנם. והנה, כאשר נחבר שיעור זה במשך ימי השבוע, נקבל עשרים ושבע שעות, וכאשר נוסיף עשרים וארבע שעות של יום השבת, נקבל 51 שעות. ועל כך התפלל משה רבנו אעברה "נא" ואראה את הארץ הטובה. ביקש משה רוצה אני להכנס לארץ לבטל לגמרי את משפט הרשעים, ואמר לה' יתברך "אעברה נא" מבקש אני להעביר את ה"נא" שעות מנוחה שיש לרשעים בגיהנם, ולבטל לגמרי את דין הגיהנם על ידי שאכנס לארץ "ואראה את הארץ הטובה", שבזכות עסק התורה בארץ ישראל, יתבטל לגמרי דין הרשעים בגיהנם, כמו שיהיה לעתיד לבוא בגאולה הקרובה.

תיקן שלמה המלך מאה ושבעה עשר פסוקים בשיר השירים, כנגד אותן מאה ושבע שעות שהרשעים נידונים בגיהנם

בענין זה, ראוי להביא טעם נפלא שכתב ה"מעשה רוקח", על מה שתיקנו חז"ל לומר בכל ערב שבת 'שיר השירים', שיש בו מאה ושבעה עשר פסוקים בדיוק: ידוע שבכל שבעת ימי השבוע יש לרשעים נ"א שעות שבהם הם במנוחה. ומאחר שיש בכל ימי השבוע מאה ששים ושמונה שעות אם נסיר "נא" שעות, נקבל מאה ושבע שעות, שבהם נידונים הרשעים בגיהנם. ולכן תיקן שלמה המלך מאה ושבעה עשר פסוקים בשיר השירים, כנגד אותן מאה ושבע שעות שהרשעים נידונים בגיהנם.

וע"פ דבריו הקדושים הללו שדרשו חז"ל (יבמות קט') בפסוק "הנה מטתו של שלמה ששים גבורים סביב לה... מפחד בלילות" - מפחדה של הגיהנם, הדומה ללילה... ומי שאומר שיר השירים בכוונה שלימה, ניצול מדינה של גיהנם בכל שבוע קי"ז שעות.

כתב רבנו האר"י ז"ל, משה רבנו הוא גלגול הבל ותיקונו, ואילו נפש קין נתגלגלה במצרי שהרגו משה

ורוחו של קין נתגלגלה בקורח כי הרוח לא התגלגלה בגוי, ונשמתו של קין ביתרו חותן משה

כתב רבנו האר"י ז"ל, משה רבנו הוא גלגול הבל ותיקונו, ואילו נפש קין נתגלגלה במצרי שהרגו משה. ובנפש - תכלית אחיזת הקלי' ולכן משה שהיה אחיו, רצה לתקן את חלק הטוב של נפש קין אחיו המעורב ברע של המצרי, ולכן הרגו בשם המפורש ולא בחרב ואח"כ טמן אותו באדמה ודו"ק.

ורוחו של קין נתגלגלה בקורח כי הרוח לא התגלגלה בגוי, ונשמתו של קין ביתרו חותן משה ולכן לקח משה את צפורה בתו, שהיא גלגול תאומתו היתרה של הבל, וסימניך כי שבעתיים יוקם קין "יקם" ר"ת יתרו - סוד נשמה, קרח - רוח, מצרי - נפש.

תראה שמחלוקת קרח ועדתו הם כבר בענין קין והבל משרשים, ששם הגיעה המחלוקת לרצח וכותב רבנו האר"י ז"ל כי הבל היה אמור לתקן 345 ניצוצות שהיו בנשמתו אך בגלל קוצר חייו וגם בגלל עוונות שהציץ בשכינה, לא יכל לתקן אותם ותיקן רק 37 ניצוצות כמנין שמו - הבל, והשאר 308 לקחם קורח. והנה כשתסיר הבל ממשה, ישאר - קורח - 308. וע"י משה רבנו תוקנו כל 345 הניצוצות והיה כולו טוב כמ"ש ותרא אותו כי טוב הוא.

וא"כ כל עוד שהיה קרח מוכנע למשה היה יכול לתקן את אותם הניצוצות, אך כשחלק על משה נתעברה בו הרוח של קין, ואש המחלוקת התפרצה ואז נאבד מן העולם, ותראה שמחלוקת קרח ועדתו הם כבר בענין קין והבל משרשים, ששם הגיעה המחלוקת לרצח.

ויהי בהיותם בשדה ויקם קין אל הבל אחיו ויהרגהו, רבותינו נחלקו על מה היתה מחלוקתם, י"א על עסקי שדה - זו אשה, כי קין נולד עם תאומה אחת והבל עם שתי תאומות. וי"א על איזה תחום יבנה ביהמ"ק שנמשל לשדה, וע"י ויקם קין אל הבל אחיו ויהרגהו. ולבסוף פתחה האדמה את פיה ובלעה את כל אשר לקורח בסוד "ארורה האדמה .. אשר פצתה את פיה" שהיה בימי קין, מדה כנגד מדה.

ו**כתוב** בזוה"ק בההוא שעתא דאתקטיל מצרי נולד קרח ואתגלגל ביה.

"ויקח קרח" לקח מהעופרת של קין כינא דמסאבותא והיותר טוב שבנשמתו לקח אהרן.

ו**כתוב** בספרים הקדושים שהאדמה שבלעה את קורח ועדתו הוא המקום שהרג קין את הבל.

ו**כתב** הרי"ח הטוב ב"אדרת אליהו" וז"ל הנה רבנו מורנו הרב חיים ויטאל זלה"ה זיע"א, כתב בשם רבנו האר"י זלה"ה זיע"א, על פסוק "כי שבעתים יקם קין" (בראשית ד, כד) וזה לשונו: גם דע כי ראשי תיבות "יק"ם" יתרו קרח מצרי, כי גם קרח היה משורש גלגול נשמת קין, ולכן נתקנא במשה שהוא הבל כנודע, ואמנם מצאנו שלשתם היו בדורו של משה, ואם כן איך שלשתם יחד נתגלגלו בדור אחד. אבל הענין הוא כי קין היה בו נפש, רוח, נשמה, ושלשתם נתגלגלו באלו, כי הנפש שהיא יותר גרועה, להיותה נאחזת בזוהמת הנחש כנזכר לעיל בפרשת ויהי מקץ ימים, לכן נתגלגלה במצרי שהיה עכו"ם, כי הרע גובר על הטוב בבחינת נפש, כי שם תכלית אחיות הקליפות, ולכן משה שהיה הבל, רצה לתקן את נפש קין אחיו, הטוב המעורב ברע של המצרי, ולכן לא הרגו בחרב כי אם בשם המפורש כנודע, והכוונה היתה לבררו מן הרע ולהעלותו אל הקדושה על ידי שם בן מ"ב, שאין דבר מתברר ועולה למעלה אלא בכח שם בן מ"ב כנזכר בפרשת עקב במצות נטילת ידים של המזון, ובאנא בכח שבקרבות תפלת שחרית, ובקבלת שבת עיין שם.

ורוחו של קין נתגלגלה בקרח ראש שבט לוי, כנזכר בזוהר כי הרוח לא נתגלגל בעכו"ם, ועם כל זה נתקנא במשה ונתקוטט עמו. ונשמתו של קין נתגלגלה ביתרו חותן משה, ולכן לקח משה את צפורה בתו כי אז נשלם תיקון קין, וכנזכר בתיקונים תיקון ס"ט דכד חזת חוה גלגוליה דקין ביתרו כדן אמרה "קניתי איש את ה'" (בראשית ד, א) דאז אתתקן. ונמצא כי ראשי תיבות "יקם קין" הם כסדרן מלמעלה למטה יתרו נשמה קרח רוח מצרי נפש.

ובשער ח' שער הגלגולים, נתבאר דרוש זה היטב, כי הרע שבנפש קין נתגלגל במצרי, והטוב שבה בקינן ומהללאל וכו'... כנזכר בס"ד פרשת תרומה, והרוח הרע שבקין נתגלגל בקרח בסוד ויקח קרח מקח רע לעצמו, והטוב שבו נתגלגל בשמואל הנביא בן בנו של קרח והנשמה של קין נתגלגלה ביתרו, ושם נתבאר כל הגלגולים הללו באורך, עד כאן לשונו (לשון) הקדוש זלה"ה זיע"א. נמצינו למדין, שרוח קין מצד הרע נתגלגל בקרח, ובזה אפשר לרמוז בס"ד עוד בשם קרח, כי "קרח" גימטריא צ"ד רו"ח, לרמוז שאין כל רוח קין נתגלגלה בו כי אם צד ממנה והוא צד הרע, כי בכל נפש, רוח, נשמה, יש צד טוב וצד רע, ובקרח נתגלגל צד אחד שברוח דוקא והוא צד הרע, אבל צד הטוב שברוח נתגלגל בשמואל הנביא עליו השלום, וכמו שכתב רבנו זלה"ה.

ויקח קרח - שלקח מקח רע לעצמו

כותב מו"ר בעל הבן איש חי בספרו אדרת אליהו פרשת קרח איתא בגמרא דסנהדרין, ויקח קרח - שלקח מקח רע לעצמו עכ"ל ע"ש ויובן בס"ד לפרש ע"ד שכתב רבנו שמשון מאוסטרופולי זיע"א בליקוטי שושנים וז"ל איתא במדרש פליאה תת"ן חדרים יש בגיהנם כמנין תכל"ת ובאלו החדרים צריך לילך אפי' צדיק גמור לתקן ולהעלות נשמות של רשעים כמבואר בזוהר בכ"מ.

והנה כאשר בא נשמת הצדיק לתת"ן חדרים אינה צריכה לפחוד מן המזיקין, כי תק"ף חדרים אינם תוקפא דדינא, ממילא הנשוארים - ר"ע, וכשמם כן הם שהם רע ובאם היו הצדיקים הולכים שם בלא שמירה אזי היה יכול

להיות שהיו ניזוקין מגרדיני נימוסין טהירין, ואזי הולך מלאך אחר ושמו יהושע ובידו שעוה, וכותב על מצחו השם הנקרא "אתה", ואז אפילו הולכים באלו ר"ע חדרים אין שטן ואין פגע רע. ולדעתי ז"ס גילה לנו דוד הע"ה - גם כי אלך בגיא צלמות לא אירא רע, רוא דמלתא גיא צלמות גימט' תק"ף, ר"ל גם כי אלך בגיא צלמות - בתק"ף חדרים מן תת"ן, שהם אינם תוקפא דדינא, ממילא הנשארים ר"ע, מ"מ לא אירא ר"ע - מאותן ר"ע חדרים, כי אתה עמדי ר"ל השם של אתה עמדי, שכתוב על מצח הצדיק, ומי כותבו אהא מפרש - עמדי שבטך ומשענת חמה ר"ת שעו"ה, ולמפרע ר"ת דהיינו - עמדי שבטך ומשענתך חמה ינחמוני ר"ת יהושע שהוא כתבם. והענין פלא שהכל מרומז בקרא והאל יכפר בעדי עכ"ל זלה"ה ע"ש. המורם מכל האמור שהתת"ן חדרים שיש בגיהנם יש בהם ר"ע חדרים שהם קשים הרבה, כשמים כן הוא, והנה קרח שהיה תחילתו טוב ואח"כ סרח וחטא שנידון אז בכליה של גיהנם להיות שם כל ימיו, וכמ"ש רז"ל ע"פ בן לוי שנעשה לוייה בגיהנם וכו' לכן אתי שפיר כוונת רמז דבריהם ז"ל שאמרו שלקח מקח רע לעצמו כלומר גם הר"ע חדרים שהם קשים ומרים ביותר לקחם לעצמו דייקא, שיהיה הוא נידון בהם ולא בשביל לתקן ולהעלות נשמות של רשעים כאשר היה ראוי לו כן בעודו צדיק קודם שסרח וכאמור, אלא לקחם לצורך עצמו ממש. עכ"ל.

אבל אומר רבנו האר"י שיש לו חלק לעוה"ב כי הועיל לכל הדורות שלקחו ממנו מוסר שלא לעשות מחלוקת. ואומר האר"י ז"ש "צדיק כתמר יפרח" ס"ת קרח.

גלגולי דתן ואבירים בשני פרים בהר הכרמל

כתב הבעל שם טוב ז"ל על הפסוק וישלח משה לקרא לדתן ולאבירים בני אליאב כי כל רשע שבעולם כדי שיחזור בתשובה צריך שישאר בגופו שורש אור קטן מניצוץ נשמתו, כי אפילו שיהיה בו שורש קטן בלבד, אבל יש בו לכדי להבעיר ממנו, וכשהוא רשע גמור כי לא נשאר בו שום ניצוץ כלל אזי מעלה נשמתו להדבק בשורש אביו שיש בו ניצוץ קדושה, ומזה מתעורר לשוב בתשובה שמאותו ניצוץ שורש קדושה ומזה מתעורר לשוב בתשובה. דוגמת תנור אש דאף שנכבו הגחלים מחטט באפר ומוציא ניצוץ אש וממנו מעביר מדורת אש. ולכן זהו שעשה משה רבנו ע"ה המצאה כי כשראה שלא היה בדתן ואבירים שום שורש ניצוץ קדושה, רצה למשוך להם ניצוץ מנשמת אביהם וזה אמרו וישלח משה לקרוא לדתן ואבירים בני אליאב - להכריז עליהם שיקראו לדתן ואבירים בני אליאב, שבוה ימשוך ניצוץ קדוש מנשמת אביהם, ודתן ואבירים הבינו הדבר ואמרו לא נעלה שלא רצו לעלות אל מקום נשמת אביהם.

וכתב האריז"ל בספר הליקוטים הפלא ופלא: "דע לך כי דתן ואבירים נתגלגלו בשני פרים שהקריבם אליהו ז"ל. עכ"ל. **אחאב** מקבץ את ארבע מאות וחמשים נביאי הבעל אוכלי שולחן איזבל אל הר הכרמל, מולם עומד אליהו הנביא לבדו וכל העם ניצב ורואה, "ויאמר אליהו אל העם אני נותרתי נביא לה' לבדי ונביאי הבעל ארבע מאות וחמשים איש, ויתנו לנו שנים פרים, ויבחרו להם את הפר האחד, וינתחווהו וישימו על העצים ואש לא ישימו ואני אעשה את הפר האחד ונתתי על העצים ואש לא אשים וקראתם בשם אלהיכם ואני אקרא בשם ה', והיה האלהים אשר יענה באש הוא האלהים ויען כל העם ויאמרו טוב הדבר. ויאמר אליהו לנביאי הבעל בחרו לכם הפר האחד ועשו ראשונה כי אתם הרבים וקראו בשם אלהיכם ואש לא תשימו. ויקחו את הפר אשר נתן להם".

מדויק המדרש (במדב"ר כ"ג ט') וזת"ד: פעם כתוב "בחרו לכם הפר האחד" ואח"כ כתוב "ויקחו את הפר אשר נתן להם" אלא משאמר להם לבחור להם תחילה פר אחד מן השניים שהובאו לשם, נתנו עיניהם בפר שהם רוצים, וניגש האיש שלהם להביאו לשחיטה ולא יכול היה להוויזו, נתקבצו כל ארבע מאות וחמשים נביאי הבעל ולא יכלו להוויזו את רגליו מן הארץ. מה עשה אליהו, אמר לו לפר, לך עמהם. השיב לו הפר ואמר לו לעיני כל העם, אני וחברי יצאנו מבטן אחת (שהיו תאומים) מפרה אחת וגדלנו במרעה אחד, והוא עלה בחלקו של מקום להקריבו לשם שמים ושמו של הקב"ה מתקדש עליו, ואני עליתי בחלק הבעל להכעיס את בוראי. אמר לו אליהו, פר אל תירא, לך עמהם ואל ימצאו עליה וימנע קידוש ה' שאני מבקש לעשות, וכשם ששם ה' מתקדש ע"י הפר שעמי כך מתקדש עליך. אמר לו הפר לאלהו, וכך אתה מיעצני להעשות קרבן לע"ז מרצוני, שבועה נשבע אני שאיני זו מכאן עד שתמסרני בידם. וזה שנאמר: "ויקחו את הפר אשר נתן להם אליהו ויעשו" למרות שבתחילה אמר להם בחרו לכם הפר האחד. **וממשיך** האריז"ל ומבאר "ודע כי דתן היה יותר ממותק מאבירים, ולכן הוא התגלגל בפר שעלה בגורל השם יתברך, אמנם אבירים שהיה יותר רשע לא עלה לשם ועלה בגורל הבעל, ולכן לא רצה להקרב עד שלחש אליהו באזנו ואמר לו, כשם שמתקדש ש"ש ע"י חברך כן יתקדש על ידך, ושמע ממנו ונתנו לנביאי הבעל ונשרפו שניהם, כמו שנשרפו (דתן ואבירים) בימי משרע"ה.

גלגולי און בן פלת ואשתו

און בן פלת שהיה האח של דתן ואבירם ניצל בזכות אשתו כמ"ש הגמרא: (סנהדרין קט:): ואון - שישב באנינות פרש"י שעשה תשובה על שהיה עמהם תחילה בעצה פלת - שנעשו לו פלאות. בן ראובן - בן שראה והבין שאין מנהגם כשורה ופירש מהם. אמר רב: און בן פלת אשתו הצילתו. אמרה ליה, מאי נפקא לך מינה, אי מר רבה אנת תלמידא ואי מר רבה אנת תלמידא. [אמרה לו: מה משנה לך אם מר הוא רב אנת תלמידו ואם מר הוא רב אנת תלמידו, דהיינו בין כך ובין כך אין לך שררה] אמר לה, מאי אעביד הואי בעצה ואשתבעי ליה בהדיהו [אמר לה: מה אעשה הייתי עמהם בעצה ונשבטתי להם שאם יקראוני אלך עמהם]. אמרה ליה, ידענא דכולא כנישתא קדישתא נינהו [אמרה לה - ידעתי כי כל העדה קדושים הם] דכתיב: "כי כל העדה כולם קדושים". אמרה ליה: תיב דאנא מצילנא לך, אשקיתיה חמרא וארויתיה ואגניתיה גואי אותבה על בבא וסתרתה למזיה (אמרה לו: שב שאני מצילה אותך, השקתו יין ושיכרתו והחביאה אותו בפנים ישבה פתח הבית וסתרה שערה) כל דאתא חזייה הדר (כל מי שראה אותה חזר, לרוב הצניעות שהיתה ביניהם) אדהכי והכי אבלעו להו. (ובנתיים נבלעו כולם) כותב הרמ"ע מפאנו ב"גלגולי נשמות" (סעיף ק"כ ערך צלפונית) שאון בן פלת התגלגל במנוח אבי שמשון ואשתו בצלפונית אמו של שמשון, וזכתה לראות את המלאך בזכות שהצילה את בעלה. ואח"כ נתקנה עוד ונתגלגלה במיכל בת שאול וכמו שאשת און בת פלת הצילה את בעלה כך מיכל בת שאול הצילה את דוד.

תנו רבנן שתיים עשרה נשים היו בעולם, שלש גרמו לבעליהן מיתה, והן חוה ודלילה ואיזבל, ושלש הצילו בעליהן מן המיתה, והן אשת און ומיכל בת שאול ושרח בת אשר, ושלש זינו ונתקיים העולם מהן, והן תמר ושתי בנות לוט ושלש נתכוונו ליגות ולא נתקיים העולם מהן, והן רחב ויעל ואשתו של פוטיפר, אמר רבי יהודה בריה דרב חייה מיום שפתחה הארץ את פיה וקיבלה את דמי הבל שוב לא פתחה, אותיביה חזקיה אחיו ותפתח הארץ את פיה, אמר ליה לרעה פתחה לטובה לא פתחה.

בקריאת השם לילד צריך להזהר מאד, שהרי קורח נקרא ע"ש אחד מאלופי עשו

תמה הגה"ק בעל החתם סופר זי"ע, כיצד זה בני לוי קראו לבנם בשם 'קרח', שהוא שמו של אחד מאלופי עשו כנוצר בתורה (בראשית לו. טז), והרי קיימא לן בגמרא (יומא לה:): "רשעים לא מסקינן בשמייהו" - שלא יקרא אדם לבנו בשם איש רשע. ואמר החת"ס כי אולי זאת באמת באה התורה להשמיענו, בהדגישה את ייחוסו של קרח אל לוי, לומר לך, שאף על פי שחוט המשולש (קרח שהיה בן 'יצהר' בן 'קהת' בן 'לוי'), מכל מקום נותק במהרה, וכל זאת על שום שקראוהו בשם רשע ושמו הרע השפיע וגרם לו להגיע למצב הזה...

ועל פי זה מסביר החתם סופר זי"ע דזו כוונת הכתוב: ויקח קרח - שם זה הוא שגרם שלקה, כי כל מה שיכול היה להתעלות ולהתקדש על ידי אבותיו הק' - יצהר קהת, ולוי, הפסיד הכל, כי שמא קא גרים ליה... וצריך האדם להזהר בעת שקורא שם לילדיו, לא להמשך אחרי שמות יפים ונוצצים... אלא לקראם בשם צדיקים.

ונביא את סיפור קריאת שמו של הצדיק רבי צבי אלימלך מדינוב זי"ע הלא הוא בעל הספר הקדוש "בני יששכר".

הילד צבי אלימלך היה בן זקונים להוריו. אמו שיכלה אחדים מבניה אשר נפטרו בדמי ימיהם. אחד מבניה בהיותו קטן, מעד מעץ פרי עליו טיפס, נפל ארצה ומת. בראות אמו זאת, קללה את העץ לבל יוסיף להניב פירות, כשם שקטל את פרי בטנה ומני אז יבש העץ וחדל מהניב פירות. עובדה זו ידועה היתה בעיירה 'אוארניק' שם גרו הוריו, תושביה רגילים היו להצביע על עץ יבש אחד ולספר כי אם ה"בני יששכר" עוללה לו זאת בקללתה.

האסונות שאירעו לילדיה השונים, היוו את הגורם לנסיעתה של אמו אל דודה הרה"ק רבי אלימלך מליזענסק זי"ע (אמו היתה בת אחותו של הרבי ר' אלימלך זי"ע מליזענסק) בעת הריונה את בן זקונה, ותשטח את בקשתה לפניו כי יושיעה בברכת "זרע של קיימא".

הרבי ר' אלימלך הבטיח לה כי הפעם ייולד לה בן זכר שישאר בחיים ויאיר את העולם בתורתו וקדושתו, בהוסיפו שבבוא היום, תקרא לו "אלימלך" כשמו...

שמחתה זו מהולה היתה בתוגה. מצד אחד שמחה על הזכות הגדולה שנפלה בחלקה ללדת בן דגול, אך מאידך, דכדכו את נפשה דבריו של דודה כי תקרא את שם בנה שיולד לה על שמו, בחששה כי פירושו של דבר שדודה עומד לשבוק חיים לכל חי ועל כן מצווה לקרוא את בנה שיולד לה על שמו. ואכן, חששו הוריו לתת לילדם הרך את שם דודם הדגול ולכן נקרא שמו בישראל "צבי אלימלך" ולא "אלימלך" בלבד. דבר זה נעשה ללא ידיעת הרבי ר'

אלימלך והסכמתו, ובשמוע זאת הדוד (שהיה נקרא בפי כל "הרבי ר' מלך"), הביע את מורת רוחו תוך ציון ההפסד שנגרם על ידי כך לעתידו הרוחני של הרך הנולד, ואמר: "א הערש איז נישט א מלך" (הצבי אינו {אלי} מלך) אך בכל זאת, זה הקטן גדול יהיה!... ואף הוסיף ואמר: "אילו הייתם קוראים שמו "אלימלך", היה לגמרי כמוני, עתה יהיה רק כמחציתי"... כך התגלה כי בהציעו לתת את שמו לרך שייוולד, התכוון הרבי ר' אלימלך להעניק לו דוגמת כוחו הרוחני, למען יהיה שווה לו לחלוטין בכל מעלותיו!

אך לא בקריאת שמו בלבד התעוררה בעיה בעת לידתו!

הרבי ר' אלימלך מליזענסק ז"ע לא היה היחידי אשר ידע על בואה של נשמה גדולה לעולם, העתידה לסייע לכוחות הטוב, להאיר עולם ומלואו בתורה ויראת שמים ולהוות מטרד ואבן נגף לכוחות הרע, בעמלם להטות לב אנשים מן הדרך הישרה, באמצעות ה"יצר הרע" ושלוחותיו השונות, כוחות הרע גם הם ידעו זאת, והם ניסו בכל כוחם להתנכל לנשמה זו, עוד טרם בואה לעולם, כדי למנוע את השפעתה, העלולה להזיק להם. ומשלא הצליחו בכך, ניסו לפגוע בו לאחר לידתו...

נסיגה של כוחות אלו להתנכל לנשמתו לאחר לידתו, מוכיח כי גם הפגיעה בצאצאיה הקודמים של אמו, נעשתה לשם אותה מטרה. כנראה, שמעו שנשמה נעלה כזו תיוולד ממנה, אך לא ידעו במי מצאצאיה המדובר. מסורת עממית מספרת, כי עוד בהיותה מעוברת בו, בטפסה פעם על עץ, כדי לקטוף ממנו פירות שצמחו עליו, החל העץ להתנועע בחזקה רבה והיא הצליחה לרדת ממנו כל עוד נשמתה בה, לאחר שכמעט מעדה ונפלה. לאחר מכן נאמר לה שהיו שם כוחות הרע, שניסו להתנכל בעוברה ולפגוע בו...

הנסיגה שכמעט הצליח - אך סוכל על ידי דודו זקנו הרבי ר' אלימלך, היה זה שאירע זמן קצר לאחר לידתו.

ביום השלישי ללידתו, סרבה אמו להמשיך להניק את התינוק שברשותה, בטענה כי התינוק אינו בנה...

כל ההפצרות שהופנו אליה לחזור בה מטענה זו, עלו בתוהו. אף בכיותיו וצריחותיו של התינוק לא שברו את רוחה ולא הניאוה מעמוד על דעתה התקיפה, כשהיא באחת:

תינוק זה אינו בני!

בראות זאת בעלה ר' פסח, חשב כי רוח שטות נכנסה בה והוא חש לליזענסק, לדוד אשתו - הרבי ר' אלימלך, לבקש את עזרתו. לאחר שסיפר לו את מה שאירע, ביקש הימנו עצה מה לעשות. אך מה רבה היתה הפתעתו לשמע תשובתו, כי אכן הצדק עם אשתו וכי הילד הנמצא בביתם אינו בנה שנולד לה, כי "הנהו דאתברא בין שימשי" - אלו שנבראו בבין השמשות דהיינו המזיקים - החליפוהו...

והמשיך הרבי ר' אלימלך ואמר דבר שנשמע כ'נורא'!

קחו את התינוק שבביתכם, הביאוהו לשפת הנחל - ליד יאווורניק - מקום בו גדלים שיחים ואילנות והכוהו מכות נמרצות ואל תשעו לבכיותיו, עד שיחזירו לכם את בנכם...

בשמוע ר' פסח אביו דברים אלה מיהר לביתו נטל את התינוק הביאו לשפת הנחל והחל להכותו, עד שלפתע הגיחה מבין השיחים אשה זקנה כשבידה תינוק, ובגשתה אל ר' פסח, נתנה לו את התינוק שבידה ולקחה ממנו את התינוק שבידו. כאשר ר' פסח הביא הביתה את התינוק שנתנה בידו האשה הזקנה, אמרה אשתו כי אכן זה בנה.

כאשר גדל ה"בני יששכר", אמר כי הוא עדיין זוכר עידן זה בו היה בידי הנהו בריוני רוחין ערטילאין מזיקים, וכי לפני שנאלצו להחזירו עוד הצליח אחד מהם לחבול בו בפיו וכתוצאה מזה היה כבד פה קמעא, בהוסיפו כי הוא יודע מי עשה לו זאת, וכי עוד יקח את נקמתו ממנו...

למעשה, זה היה הפגם היחידי במהותו הרוחנית והגשמית המושלמת, כי לא היתה מעלה אותה היה חסר.

למרות כשלונם זה של כוחות הרע, הם לא התייאשו מלנסות את כוחם פעמים נוספות כדי להתנכל לנשמתו, ידיעתם את כוחו הרב הצפון בו, העומד להיות להם לרועץ, דירבנה אותם לעשות ככל אשר ביכולתם להתנכל לו. ה"בני יששכר" עצמו אמר שכוחות הרע רדפו אחריו כל ימי חייו ורצו לפגוע בו, אך הדבר לא עלה בידם, כי קדושתו עמדה לו להחליץ מהם בכל פעם.

קרח לקח בדעתו שהוא בן יצהר שהוא דומה לשמן, והשמן הוא עליון על כל המשקין ולו יאתה הגדולה והכבוד כתב בספר תורת החיד"א: ויקח קרח אפשר במה שאמרו רז"ל דאמר קרח אני בן יצהר דהשמן צף מעלה על הכל, וזה שנאמר ויקח קרח, לקח בדעתו שהוא בן יצהר שהוא דומה לשמן, והשמן הוא עליון על כל המשקין ולו

יאתה הגדולה והכבוד, אבל לא ראה שהוא בן קהת - שיקהו שיניו ושיני מולידיהו. בן לוי - שהיה לו לוייה בגיהנם, וזה טעות כפול דמעיקרא מה בידו יקח, אם אביו הוא שמון, והן לו יהי, היה לו לראות בן קהת ולחוש שיקהו שיניו.
עיניו הטעות, עינו גימטריא ממון

ויקח קרח כתב רש"י וקרח שפקח היה מה ראה לשטות זו, עינו הטעות, אפשר רמז עינו גימטריא ממון, זה הטעהו ונתן עיניו בממון, "בכח הממון" גימטריא עינו טעה בראיתו.

ויקח ו"י ק"ח, ק"ח גימ' גיהגם וי שלקח גיהגם לעצמו.

"וַיִּקְחוּ לַפְּנֵי מֹשֶׁה" (טז, ב)

קימתם של קרח ועדתו לפני הגעת משה, מורה על חוצפתם לפניו

קמו בחוצפא - כיצד, נראה לפרש, שהקדימו עדת קרח לקום לפני הגיע משה אליהם, כדי שלא יצטרכו לקום מפניו, ומן הדין יש חיוב קימה שיש בה הידור, בדברי הגמרא בקידושין (לג' א') יכול יעצום עינו מקמי דלימטי זמן חיובא, תלמוד לומר תקום והדרת, היינו אסור לו לאדם לפטור עצמו מחיוב זה, על כן, קימתם של קרח ועדתו לפני הגעת משה, מורה על חוצפתם לפניו.

פעם הלכו יחדיו שני גדולי הדור, הלא המה רבי עקיבא איגר עם עמיתו רבי יעקב מליסא בעל נתיבות המשפט, והשתעשעו בשעשועי דאורייתא, חבורת נערים יושבי קרנות יושבה על ספסל בצידי הדרך, וכשעברו לפניו גדולי הדור לא קמו מפניהם.

נאנח בעל הנתיבות ואמר: אוי, לדור של עקבתא דמשיחא, בהתכוונו לתקופת אחרית הימים שעליה אמרו חז"ל חוצפא יסגי (סוטה מ"ט א').

נענה רבי עקיבא איגר ואמר: התנהגות זו, עדיין רחוקה היא מגודל החוצפא האמיתית שתשרה בימים ההם של עקבתא דמשיחא, והוסיף: אז נשב שיניו על ספסל ונערים אלו יעברו על ידינו, וכאשר אנו לא נקום מפניהם, תצא אנחה מפיהם לאמר, אוי עקבתא דמשיחא.

"וְאֲנָשִׁים מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל חֲמִשִּׁים וּמֵאָתַיִם" (טז, ב)

לקח מכל שבט כ"ג שהם סנהדרי קטנה

כתב בספר תורת החיד"א: ואנשים מבני ישראל חמשים ומאתים, לקח מכל שבט כ"ג שהם סנהדרי קטנה, לבד משבטו של לוי לפי שעליהם תרעומתו ומחלוקתו, ואחת עשרה פעמים כ"ג הם ר"נ וג' יותר, כי דתן ואבירם ואון השלימו המנין לקשר רשעים.

"קָרְאִי מוֹעֵד" (טז, ב)

חסר יו"ד שעברו על עשרת הדברות.

"אֲנָשֵׁי שֵׁם" (טז, ב)

איתא במדרש "אנשי שם" שהיו בקיאים בשם המפורש.

"וּמִדּוּעַ תִּתְנַשְּׂאוּ עַל קָהֵל ה'" (טז, ג)

קרח ועדתו הביעו קנאה למשה מפני צרות עין

כתב בספר החפץ חיים על התורה: "ומדוע תתנשאו על קהל ה'", יש לך אדם שמקנא בחברו על אושרו וטובו, בשביל שעינו צרה בשל אחרים, ויש מקנא לטובתו, כלומר רוצה הוא שגם הוא יהיה מאושר בחיים, קרח ועדתו הביעו קנאה למשה מפני צרות עין, והכתוב פרסמם לגנאי בשביל זה, "ומדוע תתנשאו על קהל ה'" הרבה יותר מדי לקחתם לעצמכם גדולה והנה קנאה כשהיא לעצמה היא אחת מהמדות המגונות ביותר, שעל האדם להתרחק ממנה בתכלית הרחוק, וכמו שכתוב "ורקב עצמות קנאה" (משלי יד' ל') אבל אם המדה הזאת מתבטאת באופן הזה של קרח ועדתו, עוד היא גרועה שבעתיים, בוא וראה מה עלתה להם.

צריך ללמוד מחבירו להשתמש בכשרונותיו שהוא למה נשלח מהשמים

משלו המושלים, לשור שראה את מעוף הנשר בשמי רום ונתקנא בו - כי אף הוא רוצה לעוף בשמים, מה עשה השור השוטה - עלה על הגג והמתין לבואה של רוח קדים עזה, וכך, ברגע שבאה הרוח חשב לצאת מגבולות הגג ולהמשיך לעוף בשמים על ידי הרוח (ואח"כ כבר ימשיך בכוחות עצמו - דבמה נשתנה הוא מהנשר), פשיטא ואין צריך לומר

שהוא נפל ארצה מיד נפל פגר מת בריסוק איברים... מה יעשה שור פיקח, ילמד לקח מהנשר, דאמר, אם הנשר מנצל את כוח הכנפיים שלו, אף אנכי אנצל את ה'קרן' שונתן לי בוראי, לנגוח את כל הקמים עלי... כיוצא בו לדידן - אם נקנא איש באחיו וכל אחד ירצה את מעלותיו של רעהו אכן יפול ארצה... כאותו שור שוטה שיצא קרח מכאן ומכאן, אבל אם נלמד איש מרעהו להשתמע בכוחו וכשרונותיו לטובה ולברכה יגיע כל אחד לרום המעלה שבידו להגיע.

"וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה וַיִּפֹּל עַל פָּנָיו" (טז, ד)

מי שהיה חוטא, היה נקפל ויוצא הענן מעל פניו כדי להראות שחטא

מלמד שחשדוהו באשת איש, וצריך ביאור מה הענין והקשר לויפול על פניו, לחשדוהו בא"א, והתשובה לזה פירש הרב יד משה על מה שכתוב כי מי שהיה חוטא, היה נקפל ויוצא הענן מעל פניו כדי להראות שחטא. ומשה פניו היו כפני חמה ולא היה ניכר אם היה נקפל הענן, לכך ויפול על פניו כי מאחוריו לא היתה חמה ורצה שיהיה ניכר מאחוריו שאין עוון עליו.

תירוץ אחר לפי שאשתו של און נתנה לו לשתות הרבה יין עד ששפרתו ולזה חשדוהו עם אשת און שעשתה כך.

נפילת אפים של משה גרמה שנענשו קרח ועדתו

לכן אמר אלהי הרוחות לכל בשר חסר ו' שמסר עצמו למיתה שהוא סוד מזמור לדוד אליך ה' נפשי אשא שאין בו אות ו', נמצא נפילת אפים של משה גרמה שנענשו קרח ועדתו, וזה גרמת במדבר וכל שכן בארץ ישראל. לכן אתה וכל עדתך הנועדים, משה רבנו תיקן את הבל ואהרן את קין כמ"ש האריז"ל לכן אמר משה בשלמא שאתה חולק עלי שפיר כי כבר חלקנו הבל וקין, אבל אהרן מה הוא כי תלינו עליו, הרי הוא תיקונך.

"בִּקְרָא יְיָ אֶת אֲשֶׁר לוֹ וְאֶת הַקָּדוֹשׁ וְהַקָּרִיב אֵלָיו וְאֶת אֲשֶׁר יִבְחַר בּוֹ יִקְרִיב אֵלָיו" (טז, ה)

משה רבנו אמר בקר וידע כי רצה בלילה לתקן את נשמתו

אמר יש לתמוה מדוע רק בבוקר ולא עכשיו. וכתוב בספרי המקובלים שמשה היה אוהב את קרח שהיה רב רבנן, וחשב כי בלילה כשקרח ילך לישון והנשמה שלו תעלה למעלה, יעשה משה עליית נשמה, ויתפוס את הנשמה של קרח ויתקן אותה מכל הרע שיש בה, ואז כשיקום יתחרט על כל מה שעשה ויבקש מחילה, ולכן אמר בבוקר נקריב קרבן, ומי שהקב"ה יבחר בו הוא הקדוש. אבל קרח לא הלך לישון כל הלילה כי הלך לחפש לו תומכים, והיה הולך מבית לבית ומאוהל לאוהל, ודבר על משה ואהרן שעשו הכל רק בשבילם וכו', וכולם היו מכבדים את קרח שהוא גדול יותר ממשה, ולכן משה לא יכול היה לתקן אותו. ולמחרת פצתה האדמה את פיה ובלעה אותם כשהם חיים, ועד היום הם צועקים משה אמת ותורתו אמת ואנחנו בדאים.

לכל נשמה גבול ומקום מיוחד, ולכן קנאת קרח - אבידתו מן העולם

במדרש בקר וידע ה', גבולות חלק הקב"ה, פירוש כמו שיש בזמן ממשלת היום והלילה ולכל דבר מקום מיוחד, כן הוא בנפשות דכתיב מה רבו מעשיך ה', דרש רבי עקיבא יש לך בריות גדילות בים ואינם יכולות להתקיים ביבשה והגדילות ביבשה אינם יכולות להתקיים בים, חיינו של זה מיתתו של זה.

וכן הוא בנשמות שנקראו מעשי ידיו של הקב"ה דכתיב ונשמות אני עשיתי (ישעיה נד טז), ויש לכל נשמה גבול ומקום מיוחד, ולכן קנאת קרח - אבידתו מן העולם, אבל משה רבנו ע"ה ואהרן היו בבחינת כללות בני ישראל כמו שכתוב כולם בחכמה עשית, שהוא התורה שכוללת כל נשמות ישראל ויש לכל אחד חלק בתורה, ומצד התורה מתאחדין כל נפשות בני ישראל כמו שכתב קהלת יעקב שהתורה למעלה מן הגבולים, ומעין זה בזמן שבת קודש שהוא למעלה מן הזמן, ונקרא נחלה בלי מצרים, שלום שמו של הקב"ה, וכתב ה' עז לעמו יתן בחינת משה רבנו שר התורה, יברך את עמו בשלום בחינת אהרן והם למעלה מן הפרטים וקרח אמר ומדוע תתנשאו על קהל ה', אבל באמת הקב"ה הרים אותם למעלה מן הגבולים הפרטיים.

חכמתו הנפלאה של הגר"א נגד אחד המשכילים שניסה להתחכם

בימיו של הגר"א היתה ראשית פעולתם של המשכילים הראשונים בליטא, שהחלו לפרוץ פרץ בבית ישראל, הגר"א תבע פעולה נמרצת נגד אלה המעיזים פניהם נגד גדולי ישראל ומגלים פנים בתורה שלא כהלכה, פרשה אחת שבה הולקה אחד המשכילים הראשונים שהטיח דברים בניגוד לדברי חז"ל, הונצחה לדורות על ידי רבי יעקב צבי מקלנבורג, בעל הכתב והקבלה, ששקד לזכות את הרבים באור תורתו של הגר"א, והרי פרטי הפרשה, כפי שהועלו על הכתב בידי אותו משכיל: בעקבות דברי הלעז ששמע מפי מוריו על הרבנים מורי התורה, שאינם מבינים בהויות העולם,

הופתע לשמוע על הגר"א מוילנא, אשר לבד עוצם גדלו עד אין קץ בתורה - בנגלה ובנסתר הוא גם חכם נפלא בכל החכמות והמדעים, אחד לא נעדר, כמו מטאפיזיק, פיזיק, גם חכמת מוזיק, אין כל דבר נעלם ממנו.

לראשונה פקפק בשמועות אלו, דרך אנשי המדינה טען שהם מגזימים ומפליגים בכל הדברים הללו, משנוכח לדעת כי כל הארץ מלאה תהילת הגר"א, יצא מביתו בדרכו לוילנא, לשמוע חכמתו ולהגיד לו ספקותיו, בדרכו סיפר לשומעיו על כוונתו להיכנס אל הגר"א ולשוחח עמו, אך שומעיו שחקו לו במלוא פיהם, שכן הגר"א סגור היה באהלה של תורה ולא ניתן לאיש להיכנס אליו, כי אם במקרים דחופים ביותר, לשמע דבריהם החליט לנקוט בתחבולת רמיה כדי לחדור לחדרו של הגר"א, הוא בדה מלבו סיפור על ויכוח בעניני דת ואמונה, שאורגן על ידי ממשלת איטליה, ונציגי היהודים בתחום שלטונה נדרשו להשתתף בו ולהשיב על עשרות שאלות בענינים אלה, זמן מסוים הוקצב לענות על השאלות שהוצגו בפניהם, ואם לא יענו עד הזמן המוגבל יגורשו מן המדינה, את עצמו החליט להציג כרב מפדואה, מחבר ספר על השמות הנרדפים, שנשלח על ידי רבני איטליה לבקש עזרת הגר"א ששמו נודע למרחקים, עשרות שאלות מסובכות בכבשונו של עולם הוכנו על ידו, וכדי להגדיל את הרושם, הכין חמש עשרה אגרות שונות, חתומות כביכול על ידי רבני איטליה, כל אגרת שונה מחברתה בכתבה ובסגנון לשונה, אבל כולן ערוכות אליו, והן חוזרות על השאלות שהוצגו כביכול לרבני איטליה, לאחר שאותו משכיל השלים את סידור המכתבים המזויפים, המשיך בדרכו לוילנא, וכך הגיע לבית הגר"א.

הגר"א המתואר על ידו מראהו נורא, מוכתר בטלית ובתפילין, יצא לקראתו, ומיד הכיר ברוח קדשו טיבו של האיש, לא הגיש לו את ידו, אף לא הסתכל בפניו, שלום לא נתן לי ועיניו לא נשא אלי להביט בפני, הוא מספר בעצמו, בהציגו את עצמו בתוארו הבדוי הוסיף לספר על הויכוח שנכפה על רבני איטליה ועל עשרות השאלות שהוצגו לפניהם בעניני דת ואמונה, מכיון שרבני איטליה לא ידעו להשיב על השאלות החמורות, החליטו לשגר אותו ולמסור בידו את השאלות, כדי להשמיע אותן באזני הגר"א ולבקש עזרתו בניסוח התשובות.

לאחר שמיעת הדברים לא ראה עצמו הגר"א פטור מלהענות לבקשה שיש בה חשש של פיקוח נפשות, וביקש הימנו לפרט את השאלות, בתום השאלה הראשונה לא ענה לו הגר"א על אתר, אלא בקש לשמוע את יתר השאלות, שבעים ושלוש במספר, ורק כאשר סיים לפרט את כל שאלותיו, פתח הגר"א בתשובתו: שבעים ושלוש השאלות אינן כי אם חמש עשרה שאלות, שכן השאלה הראשונה זהה כמעט עם השביעית, השאלה העשרים וחמש עם השאלה הארבעים ושבע אינן אלא שאלה אחת בנוסח שונה, וכך מייזג את כל השאלות, סידר אותן לסוגיהן והשיב תשובה מקיפה אחת לכולן, אותו משכיל התפעל ביותר מחכמתו של הגר"א, כמעט נעלה מכח אנושי לסקור בסקירה אחת ענינים עמוקים כאלה, ולחלקם לפי הגיון, טען, ולמרות זאת ניסה להשיב על דבריו.

לא הבינות דברי, השיב לו הגר"א, הט אזנך ושמע היטב, וחזר פעם נוספת על דבריו, והפעם הבין כבר אותו משכיל, כי בתשובותיו הראשונות של הגר"א הוסברו כל השאלות הנוספות, העלולות להשמע בענינים אלה, עם סיום תשובותיו, החליט הגר"א להפסיק את שיחתו עם אותו משכיל, ואף הלה הכיר בכך, כדבריו: וראיתי כי איננו אתי בסבר פנים יפות, נסוגתי אחור ממנו לפנות לדרכי, לפני צאתו הוא מוסיף לספר, נשאל האם אמנם הוא מחבר הספר על שמות נרדפים, כמתואר במכתבים המבוזים, משענה בחיוב, נשאל על ידי הגר"א: באר ההבדל שבין לשונות שמחה שבמקרא: ששון, שמחה, גילה, רינה, דיצה, חדוה, והמשכיל שמח ביותר להסביר את דעתו על ההבדל שביניהם, משהעיר לו הגר"א: הלא שכחת לבאר דיצה, טען הלה: דיצה אינה שמחה בלשון הקודש, הגר"א טען כנגדו: הלא מקרא מפורש בתנ"ך: לפניו תדוץ דאבה (איוב מ"א י"ד), ודיצה לשון שמחה, אך אותו משכיל השיב: כי בעלי הפשט בארוהו על דרך לשון חכמים: דץ ביה מידי, הגר"א לא הרפה הימנו, הלא רש"י פירש דיצה לשון שמחה, עד שהמשכיל גילה דעותיו הכוזבות, והוציא מפיו כי רש"י לא השכיל לפרש על דבר פשוטו של מקרא, במכתבו של אותו משכיל נשתמר התיאור כיצד הזדעזע הגר"א לשמע דבריו, הרגשתי כי אחזו רעדה לקול דברי והשיב בקול עז, הלא רבותינו הקדושים, בעלי המדרש, פירטו עשר לשונות של שמחה ובכללם דיצה, ובו ברגע הסב הגר"א פניו ממנו, משנוכח לדעת שהגר"א אינו מוכן להוסיף ולדבר אתו, שהה דקות אחדות ואחר חזר לבית מלונו.

לא עברה שעה קלה, הוא מוסיף לספר, הגיעו אליו שני שמי הקהל והבהילו אותו אל פרנסי העיר, והללו הזמינוהו לדין בפני הדיינים דמתא, כאשר התיצב בפני בית דין, הזדקף אחד מהם מכסאו, ופנה אליו בשאלה: האתה זה אשר חרפת וגדפת על חכמי המדרש ועל דבר רבנו.

לא חרפתי ולא גרפתי, ניסה הלה להתמם, אולם תוך הדברים חזר על דברי כפירתו.

זקן הדיינים רמזו בידו ושני שלוחי בית דין נכנסו והוציאוהו מן החדר, ולאחר כחצי שעה נקרא לפניו פסק הדין, בו חויב ללקות ארבעים, כדין המבזה תלמיד חכם.

שומרי החומות בוילנא לא הסתפקו בכך אלא הוקיעו אותו לעמוד הקלון, עוד לא שקטה רוחם בזה, הוא מוסיף כי אם הביאוני לפני פתח בית הכנסת ויביאו צוארי בסוגר, בכבלי ברזל האחוזים בקירות בית הכנסת לעמוד כבל עם, וממעל לראשו הדביקו מודעה, שהלה מוקע לקלון, מפני שהלעיג על דברי רבותינו הקדושים, ורק לאחר תפילת מנחה הוצא אל מחוץ לעיר ונשלח לדרכו.

ואותו משכיל, שבא על עניו בפומבי, מסיים את מכתבו בשבחו של הגר"א: וכל הרעות אשר מצאוני, עם כל זאת מצאתי לבבי נאמן להודיעך, קושט דברי אמת כאשר עם לבבי, כי בכל חכמי הגויים ובכל מלכותם שאין כמוהו.

"הַמַּעַט מִכֶּם כִּי הַבְדִּיל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֶתְכֶם מֵעַדְת יִשְׂרָאֵל" (טז, ט)

ויש להבין מהו שאמר "מכם" שנראה כמיותר. ויש לבאר כי זה לעומת זה עשה אלקים - קדושה כנגד הסטרא אחרא. והמלאך המסית והמדיח, שדרכו להסתתר ולבוא בעורמה במעטה של קדושה נקרא ס"ם, והמילוי סמ"ך מ"ם אותיות מכ"ם.

כמו כן היה ענין קרח ועדתו, שלפי הנגלה כל רצונם היה כביכול לעלות במעלות הקדושה, אבל האמת היא, כי בסתר לבם - בתוכם, היו קנאה ותאוה, תחבולת היצר הרע הס"ם, שהאותיות הנסתרות [המילוי] הם מכ"ם.

וזה מה שאמר להם משה רבנו: "המעט מכם", דהיינו, מה שעבודתכם היא מעט בעיניכם ואתם רוצים להוסיף עוד עול בעבודת ה', תדעו שבחינה זו אינה מסטרא דקדושה אלא דוקא "מכם" מצד היצר הרע הס"ם המסתתר בתוך דבריכם.

באו בטענה נגד משה, צריך למנות מנהיג שנשתעבד אתם, ולא מנהיג שלא סבל

צריכים להבין מה תשובה נתן להם משה שלא יבקשו עוד כהונה. והרב כתב סופר הסביר את זה יפה, כי כל טענתם נגד משה לא מובנת, כיון שצריך מנהיג, הגם שכלם קדושים, אם כן מה להם נגד משה, על כל פנים צריך מנהיג, מה לי משה או אחר, אלא הרשעים הללו באו בטענה נגד משה, היות והם נשתעבדו במצרים ואילו משה ואהרן לא נשתעבדו, אם כן צריך למנות מנהיג שנשתעבד אתם, ולא מנהיג שלא סבל. לכן באה התשובה המעט מכם - הלא גם אתם לא נשתעבדתם במצרים, כי שבט לוי לא נשתעבד כידוע ובכל זאת ה' בחר בכם, אם כן מה אתם טוענים נגד משה.

"כִּי תִשְׁתַּרְרַר עָלֵינוּ גַם הַשְּׁתַּרְרָה" (טז, יג)

המן וקרח מחלוקתם שוה

פירוש אתה עושה את כל קרוביך שרים עלינו, אתה והם ואהרן ס"ת המן, כי המן וקרח מחלוקתם שוה, זה נלחם עם משה שהיה גדול הדור, וזה נלחם עם מרדכי שהיה גדול הדור, זה מת בירידה, שפתחה הארץ פיה, וזה מת בעליה שהיא תליה, כדכתיב ויתלו את המן (אסתר ז' י').

"אֶף לֹא אֶל אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ" (טז, יד)

ארבעה פתחו באף

ארבעה פתחו באף - נחש קרח המן איוב, כי אלו ארבעה פגמו בשם הוי"ה בד' אותיות ורזא עילאה היא על סוד ארבעה עולמות שפגמו באבי"ע ולכן לא קא חשיב יונתן בן שאול ואיוב שגם הם פתחו באף.

"הַעֲיִנִי הָאֲנָשִׁים הָהֵם תִּנְקְרָה" (טז, יד)

אפילו אם תוציא ניצוצות הקדושה מהם ויהיו פגרים מתים, עם כל זה לא נעלה

על דרך האמת במה ששמעתי שפירשו המקובלים מה שאמרו נתן בו עיניו ועשאו גל של עצמות, כי אין דבר בעולם שיכול לחיות אם לא על ידי ניצוצי קדושה שבו אם מעט ואם הרבה, כדכתיב ואתה מחיה את כולם (נחמיה ט' ו) וגם הרשעים הגמורים אי אפשר להם לחיות בלתי ניצוצי קדושה, וניצוצי קדושה המועטים והקטנים שברשע בראותם רוב הקדושה שבצדיק ידלג חלק הקדושה אשר ברשע ויתחבר עם רוב הקדושה אשר בשלם ההוא, כי החלק מתדבק בכל, וכאשר פרח מיניה הקדושה ישאר מת, כי זהו חיותו. והנה המרגלים אמרו שהכנענים הם חזקים מאד, ואם משה יסיר מהם ניצוצי הקדושה ישארו גל של עצמות, וזה שאמר העיני האנשים ההם תנקר דהיינו אפילו אם תוציא ניצוצות הקדושה מהם ויהיו פגרים מתים, עם כל זה לא נעלה.

"אל תפן אל מנחתם" (טז, טו)

ידע משה שיש כח בתפילה ולכן הוצרך משה לבקש אל תפן אל מנחתם

אמר משה אל תפן אל מנחתם, אל תפן אל קרבן שיקריבו לפניך ואל תפילה שיתפללו לך, עיין שם, כמה גדול כח התפילה שאף שמשה רבנו אמר אחר כך אם כמות כל האדם, ופי תהום כבר נפערה מששת ימי בראשית ורשעותם היא ממש שאול, אף על פי כן ידע משה שיש בכח התפילה - תשב אנוש עד דכא, לשנות הכל.

ולכן הוצרך משה לבקש אל תפן אל מנחתם, כי כאן אין זה רק ענין העונש, אלא הוא מבחן של אמיתות נבואת משה וכמו שאמר אם כמות כל האדם ימותון אלה לא אלהים שלחני, משמע שבלא תפלת משה קיימת אפשרות שתפילתם תועיל לבטל הגזירה והנבואה של משה - ופתחה הארץ את פיה, גם רשעים בעומק רשעותם על פי תהום יש להם אפשרות ומקום לתשובה ולתפילה תשב אנוש עד דכא, נורא.

"האיש אחד יחטא ועל כל העדה תקצף" (טז, כב)

השומע בזיון ת"ח ואינו מוחה, נתפס אף הוא בעון זה

נראה שחטאם של כל ישראל היה ששמעו בזיונו של משה, ושתקו ולא מיחו על כבודו, כי השומע בזיון ת"ח ואינו מוחה, נתפס אף הוא בעון זה, ולזה יצא עליהם הקצף אלא שמשה התפלל עליהם, וכן לאחר שנתרצה הקב"ה הוצרך משה להזהירם סורו נא מעל אהלי האנשים הרשעים האלה, וזה מפני שכל עוד הם נמצאים בחברתו של קרח מדת הדין תהיה מתוחה עליהם.

"ויפלו על פניהם ויאמרו אל אלהי הרוחת לכל בשר האיש אחד יחטא ועל כל העדה תקצף" (טז, כב)

מעלת והוא רחום בשני וחמישי והמעשה המובא בכל בו ובאבודרהם

ומבאר רבינו בחיי שנפילה זו הייתה לצורך תפילה, ומכאן מקור וסמך למנהג נפילת אפים.

כתב מרן הבית יוסף (או"ח סי' קלד), בשני ובחמישי מוסיפים לומר תחנונים, ועכשיו נוהגים לומר תחנונים שלש פעמים ויעבור וידידי אחד ביניהם, ואחר כך אומרים והוא רחום כמו שהוא כתוב בסידורים.

ושם כתב בשם רבנו הגדול מורנו הרב יצחק אבוהב ז"ל שהביא בשם הגאונים, דתיקנו לומר והוא רחום בקול רם ומעומד, ואמרו הכן קיבלנו עלינו ועל בנינו לעולם, וכל העובר על התקנות פורץ גדר, ולפי זה יש לזהר לומר אותו מעומד וכן נהגו, ע"כ. וכ"כ רבנו האריז"ל בשעה"כ (דף מא ע"ב ודף נא ע"ד). ונפסק בשו"ע (סי' קלד סעי' א).

והגאון חיד"א כתב בספרו ציפורן שמיר (סי' ב אות לב) והוא רחום יש לאומרו בקירוב רגלים כי הוא כנגד י"ח ברכות ויבין מה שמוציא בפיו ויהיו דבריו רחמים ותחנונים ובהכנעה.

ובמ"ב (ס"ק ב) כתב, ותיקנו אמירתה היה ע"י מעשה נס גדול כמובא בכל בו ונדפס בסידורים. וצריך לאמרו בכונה ובמתון ולא במרוצה. ע"כ. וזה דבר המעשה המובא בכלבו (סי' יח), ובאבודרהם (קריאת התורה), מעשה נורא, בספינה אחת ובה קהל יהודים שהגיעה מגלות ירושלים לעיר אחת, ובה הגמון גוי שאמר להם אם יהודים אתם רצוני לבחון אתכם כמו שנבחנו חנניה מישאל ועזריה בכבשן האש, וביקשו ממנו זמן שלשים יום וישבו בתענית באותם ימים, ובסיום הימים בא זקן אחד ירא אלקים ולא היה חכם בתורה, ואמר חלמתי פסוק שיש בו פעמיים כי ושלש פעמים לא ואיני זוכר מה הוא, השיבוהו ודאי משמים הראוך פסוק זה (ישעיה מג, ב), "כי תעבור במים אתך אני ובנהרות לא ישטפוך, כי תלך במו אש לא תכוה ולהבה לא תבער בך", אתה האיש שתכנס לאש ותינצל, ועשה אותו הגמון מדורת אש גדולה והשליך את אותו זקן לתוך האש, ונחלקה האש לשלשה חלקים ונכנסו בה שלשה צדיקים לקבל פני הזקן, והיו אותם זקנים מתפללים, והראשון אמר והוא רחום, השני אמר אנא מלך רחום וחנון, השלישי אמר אין כמוך חנון ורחום עד הסיום, וכולם פתחו ברחום וסיימו ברחום, ותיקנו לאמרם בשני ובחמישי להכניע מידת הדין ע"כ. אמר האדמו"ר מבלעזא לבעל בית המזיגה שיקרא ליד הפגר הגוי תפילת "והוא רחום" שאומרים בשני וחמישי והגוי יתעורר והלך לבית אדונו ונפל ומת

בימי הרה"ק רבי יהושע מבעלזא זי"ע דר יהודי בכפר הסמוך לבעלזא והחזיק למחיתו בית מזיגה שם היו מתכנסים גויי הארצות ושותים עד כדי שכרה ועד בכלל. באחת הלילות כשרצה היהודי לסגור את בית המזיגה ביקש מכולם לשוב לבתיהם, ואכן כולם יצאו חוץ מאחד אשר היה שיכור כלוט, והורה לו את הדרך חוצה, אך הלה לא ידע להבדיל מימינו ומשמאלו, ונתקע ברגל השולחן ונפל ארצה ונחבט ראשו בקרקע ועד מהרה היה ללא רוח חיים. נבהל האיש מאוד, שהנה יאשימו אותו בהריגת הגוי שמת אצלו בחנותו, מה עשה, החיש פעמיו אל הרה"ק מבעלזא, ובאישון ליל

נקש על דלתות ביתו ומשהכניסו הרבי גולל לפניו את צרתו ואת הסכנה המרחפת על ראשו ועל ראשם של כל יהודי המחוז (גאליציע), שהרי שונאי ישראל ימצאו בזה שעת הכושר לפרוע בהם פרעות. אמר לו המהר"י שוב לביתך, עמוד על יד ה'פגר' ואמור את תפילת 'והוא רחום' הנאמרת בתחנון בימי שני וחמישי. מיד מיהר לבית המרזח והחל באמירת ה'והוא רחום' מתוך בכיות נוראות בשברון לב, והנה לנגד עיניו 'התעורר' הגוי, עמד על רגליו והלך לבית אדונו, ותיכף משנכנס לבית נפל שם ומת, ומעתה לא היה מקום לרשעים להעליל עלילות על בני ישראל. שב היהודי לבעלזא להודות להרה"ק על הישועה הגדולה אשר נעשית עמו, והוסיף לשאול את המהר"י, אם אכן כה גדול כוחה של תחנון מדוע מקילים אנו לפעמים (נהרא נהרא ופשטיה) שלא לאומרה בזמנים שונים... השיב לו הרבי מיניה וביה, וכי ברצונך שכל הגויים יקומו על רגליהם וישובו לחיות...

ואם כי פשיטא שמופת נורא זה היה בזכותו ובכוחו הגדול של הרה"ק מהר"י אך השתלשלה הישועה דרך אמירת ה'והוא רחום' ללמדנו שתפילה זו מסוגלת ביותר, ואם אין בכוחנו להחיות מתים, אך על כל פנים בידנו להחיות חיים...

עוד היה מעשה אשר פרצה מגפה באחת העיירות על יד קארלין, ורח"ל נפטרו אנשים צעירים לימים בזה אחר זה, הורה הבית אהרן לשלוח טעלגרמא שיקבלו על עצמם להיזהר באמירת תחנון, ואכן התחילו להקפיד בכך והמגפה נעצרה.

"אם כמות כל האדם וכו', וידעתם כי נאצו האנשים האלה" (טז, כט-ל)

אם כמות כל האדם ימותון אלה, יאמרו הדור האחרון אשר אין אני בכלל שליח ה'

מובא בספר לקוטי בתר לקוטי: 'פלא באמת, מדוע בכל שאר חטאי ישראל, היה משה מליץ, ומבקש רחמים עליהם, ורק עתה שחטאו נגדו ונגד אחיו לא די שלא ביקש עליהם רק אדרבה שאל מאת ה' שיכלם תיכף וזאת לא בדרך הטבע רק באופן נסי, וטעמא בעי, ואפשר לומר כי היסוד העיקרי שבו תלוי התאמתות התורה הוא מעמד הר סיני, שירד ה' לעיני כל ישראל על ההר וכולם שמעו הדברות מפיו, ומהם באה הקבלה לדור דור להאמין בה' ותורתו. אולם כאשר באו עדת קרח עוד בחיי משה רבם, להכחיש את שליחותו בנוגע לכהונה אז הרסו יסוד התורה, כי כמו שיש ספק אשר עשה זאת מדעתו כן יש ספק על כל מצוה ומצוה ממצות התורה, לכן הוכרח משה לבקש מאת ה' אות נאמן לברר כי שקר דבריהם וזה שאמר משה בתור הצטדקות מדוע יבקש עליהם עונש כה קשה, כי אם כמות כל האדם ימותון אלה, אז לא ה' שלחני אז יאמרו הדור האחרון אשר אין אני בכלל שליח ה', ועל ידי זה תבוטל חלילה האמונה. אבל אם בריאה יברא ה' לעשות נס, שלא על פי הטבע, אז וידעתם כי נאצו האנשים האלה את ה', ואז יתברר כי שליח ה' אני ומעתה יאמינו בתורה והשליחות שלי.

"ואם בריאה יברא ה' ופצתה האדמה" (טז, ל)

נברא בעבור קרח עונש מיוחד, כי עון המחלוקת וביזוי תלמיד חכם נורא מאד

נברא בעבור קרח עונש מיוחד כי עון המחלוקת וביזוי תלמיד חכם נורא מאד, ואין דוגמתו בשאר עבירות, עד שהוצרך להענישם באופן מיוחד, שלא היתה כמוהו לעולמים, ומכאן שהקב"ה מקפיד על כבודן של ת"ח ביותר, ואף יותר מאשר הוא מקפיד על כבוד עצמו, כביכול.

"ויירדו חיים שאלה" (טז, ל)

מעשה נורא בעשיר מופלג אבל עינו צרה שיהנו ממנו אחרים

מעשה באחד עשיר שהיה לו ממון הרבה, וצרה עינו בהנאה שיהנו ממנו, אפילו לאשתו ובניו, ורצה שרק הוא לבדו יהנה מממונו, ולכן לא נשא אשה ולא הוליד בנים, ואפילו המשרתת לא הביא לבית כדי לבשל לו, אלא קונה תבשיל מבושל מן השוק, ויושב לבדו בביתו, ועשה גם עצה שלא יהנו ממנו אחרים אחר מותו וירשו ממנו, שחפר בור עמוק והניח כל הממון שלו בקרקעית הבור, וכסהו בעפר כמו גובה אמה אחת, וכתב שטר צואה, דאחרי מותו יקברוהו באותו הבור וימלאוהו עפר למעלה, כדי שעל ידי זה נמצא שגם אחר מותו ממנו מונח אצלו, ולא תשלוט בו יד אחרים, והניח דבר זה בסוד כמוס, ולא גילהו כי אם לאחד אהוב שבירר לו שלא יגלה לשום אדם. אך דרכו הרעה שאינו נישא ומוליד בנים, ואין משרת אצלו כדי שלא יהנו אחרים ממנו, זה היה גלוי וידוע לכל אדם, והוא חשש שמא יבואו בני אדם ויזיחו אותו על זה, לכן לא היה מכניס שום אדם לביתו, כדי שלא יזיחו אותו על הדבר הזה, ויכריחו אותו על ידי טענות ותוכחות לעזוב זו הדרך, וישנו דעתו לישא אשה ולהוליד בנים, ולהניח משרתים, על כן מאחר

ששום אחד לא יכנס לביתו, לבו בטוח שלא יהיה מוכרח לבטל מנהגו על יד בני אדם אחרים, וגם כשיצא לשוק לא היה מרבה בעסק ולא ישב עם בני אדם, כדי שלא יכנסו עמו באלו הדברים.

ויהי היום והנה איש אחד ידע מאותו הסוד שהגיד לו לאהוב שלו, שבדעתו לעשות בממון שלו אחרי מותו, ובאיזה מקום ישמרהו, ויבא זה אצל העשיר ההוא בחנות שלו, ויאמר לו: אחד עשיר מופלג כך וכך שמו יושב עם עשיר אחר, ושניהם קראוני ושלחו אותי אצלך שתמהר לבא אצלם, כדי להשלים לצירוף לזימון, כי הם שנים וצריך אחד שיהיה שלשה, לומר זימון קודם ברכת המזון, ויאמר לו העשיר מי הם אלו השנים, ובאיזה מקום יושבים, ולמה צריך לי לזימון, והיה להם להביא אדם אחר לצרפו לזימון, ולמה רוצים דוקא בי, ויען ויאמר לו: אלו שני האנשים הם קרח, ואחד גביר אחר שנעשה לו כמו קרח אשר נקבר בתוך הארץ וממונו עמו כי ירדו הם עם הממון שלהם חיים שאולה. וזה הגביר השני גם כן עלה בדעתו להקבר עם ממונו, וכן עשה שהניח כל ממונו בתוך הבור, וכסהו בעפר, וקודם מותו צוה שיקברוהו בתוך הבור ההוא, ואחר שמת לא הכניסו אותו לגיהנם מפני שלא עשה עונות, ולא הכניסו אותו לגן עדן שלא עשה צדקות, ואמרו בשמים שיוליכוהו ויושיבוהו עם קרח, וכן עשו לו, ונמצאו שניהם לבדם יושבים, כי לא יש אדם אחר דומה להם כדי שיושיבוהו עמם. וכאשר אוכלים לחם מברכין ברכת המזון בלא זימון, ועתה שמעו שאתה גם כן דעתך כך, וכבר הכינות הבור בחצרך וקברת בו ממונך, וכתבת צוהה שיקברו אותך בבור ההוא, ואם כן אתה דומה להם, ובודאי מן השמים ישלחו אותך אצלם שתשב עמם, אז תהיו שלשה יושבים יחד, ויש אצלכם צירוף זימון, ועל כן שלחוני אליך שתמהר לבא כדי שלא יחסר מצות זימון, וזה בשמעו דברי המוסר שאמר זה האיש, נתעורר לבו על שטות שלו, וגם נרגש במה נודע זה שעשה בור להטמין ממונו, ואמר בדעתו, בודאי אחר שיקברוהו יפתחו הבור ויקחו הממון, ואם כן יותר טוב לינשא ולהוליד בנים, והם ירשו הממון, וגם שלא יהיה כקרח וכעתו, וכן עשה ונהפך לנהוג בממונו כדרך כל הארץ.

קורח ועדתו ירדו מעט מעט והארץ חונקת אותם

מלמד שהיתה הארץ נפתחת כפי עביו של אדם בפרסות האדם נפתחה כמו הרגלים והשוקים והבטן כמו הבטן והצוואר והם יורדים מעט מעט והארץ חונקת והם צועקים משה אמת ותורתו אמת.

"וַתִּפְתַּח הָאָרֶץ" (טז, לב)

הלך משה ועמד אצל פתח ביתו של און וקרא און בן פלט צא, יצא. אמר לו המקום ימחול לך

היה און יושב על מטתו והיתה מבקשת האדמה לבלוע אותו, עמדה אשתו ואחזה במטה ואמרה רבון העולמים כבר נשבע בשמך הגדול שלא יהא במחלוקת בעולם, מה שמך חי וקיים, אף זה אם יכפור בשבועה אתה חי וקיים שתפרע ממנו, לאחר כך אמרה לו קום וצא, אמר לה אני מתבייש ממשה רבנו, יצאה ועמדה בדרכו של משה והיתה צווחת ובוכה, אמר משה מה טיבה של אשה זו שמא דין יש לה, אמרו לו רבנו אשתו של און היא, וכך היה מעשה, הלך משה אצל ביתה ועמד אצל הפתח וקרא און בן פלט צא, יצא. אמר לו המקום ימחול לך.

"וַתִּפְתַּח הָאָרֶץ אֶת פִּיהָ וַתִּבְלַע אֹתָם וְאֶת פְּתִיחָהּ וְאֶת כָּל הָאָדָם אֲשֶׁר לְקָרַח וְאֶת כָּל הָרֶכֶזִשׁ" (טז, לב)

בא ואראה לך בלועי קרח שיוצא מאותו מקום שני צינורות של עשן

א. הגמ' (ב"ב דף ע"ד). באגדות של רבב"ח אומרת: אמר רבה בר בר חנה זימנא חדא הוה אזילנא באורחא אמר לי ההוא טייעא: תא ואחוי לך בלועי דקרח (פעם אחת הייתי הולך בדרך ואמר לי סוחר ישמעאלי אחד בא ואראה לך את מקומם של עדת קרח הבלועים באדמה), חזאי תרי ביזעי והוו קא מפקי קוטרא (ראיתי שני נקבים בקרקע שיוצא מהם עשן), שקל גבבא דעמרא ואמשינה במיא ודעציתא בראשה דרומחא ועייליה התם, וכי אפיק הוי איחרך איחרוכי (נשל חתיכת צמר והטבילה במים ונעץ אותה בראש הרומח והעביר את הרומח באותו נקב שיוצא משם העשן, וכשהוציאה החתיכת צמר היתה חרוכה כיון ששם פתח הגהינם), אמר לי אצית מאי שמעת, ושמעית דהוון אמרין משה ותורתו אמת והן בדאין (ואמר לי הקשב למה שתשמע מתוך האדמה ושמעתי שהיו בלועי קרח אומרים משה אמת ותורתו אמת והם השקרנים).

המהרש"א שם מבאר שתרי בועי הכוונה לשתי עבירות - שלשון ביקוע נאמר על עבירה, ומפרש ע"פ הפסוק (תהלים ק"ו ט"ז) ויקנאו למשה במחנה לאהרן קדוש ה' - הם קנאו במשה ואהרן, והנה משה היה לו אהל מחוץ למחנה ושם למד תורה והם לא קנאו במעשיו שמחוץ למחנה, אלא רק "במחנה" - כשהוא נכנס למחנה ואחרים חולקים לו כבוד, ואהרן הרי היה בתוך המחנה אוהב שלום ורודף שלום (אבות פ"א מ"ב), והם לא קנאו במעשיו שעושה במחנה אלא על מה שהוא "קדוש ה'" - ונכנס לשרת לפני ולפנים, ורבה בר בר חנה והישמעאלי שהלכו במדבר ראו שעולה עשן מהבור של בלועי קרח וזה סימן שעדיין יש עליהם חרון אף על המחלוקת שעשו.

ב. הרב כלי יקר בספרו עיר גיבורים אומר שקרח חטא בשתי מדות - שהיה לו את מדת הקנאה וגם היה רודף אחר הכבוד וזה הוציא אותו מן העולם, והמדות האלה גורמות פירוד בעם ישראל, במקום שיהיו יחד באגודה אחת, כמו שאומר הפסוק (דברים ל"ג ה') "ויהי בישורון מלך בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל", ובזמן שיש קנאה וגם רודפים אחרי הכבוד וכל אחד רוצה להיות הראש, יש פירוד וזה גורם ג"כ להפריד בין הקב"ה לישראל, וזה מה שהראה הסוחר הזה לרבה כר בר חנה בא תראה את בלועי קרח ותראה שגם בדור הזה עדיין אוחזים בשתי המדות הגרועות האלה של קנאה וכבוד, והראה לו 'תרי ביזעי' וזה מלשון 'ביקוע' - שזה מבקע את העם ומפריד בין הלבבות, וכך גם השכינה עולה לה למעלה ולא רוצה לשכון אתנו, וזה 'והו קא מפקי קוטרא' מלשון קשר - שהמדות האלה גרמו להפריד את הקשר שהיה לנו עם הקב"ה, וכמו שאומר הפסוק (הושע ד' י"ז) "חבור עצבים אפרים הנח לו, חלק לבם עתה יאשמו" - כלומר בזמן שישראל מחוברים וכולם באגודה אחת אפילו אם הם יעבדו את העצבים הקב"ה אומר "הנח לו", אבל אם "חלק לבם" - שהם מחולקים ויש פירוד ביניהם, אז "עתה יאשמו" - שאי אפשר לשאת להם והשכינה תסתלק מהם.

ורבה שמע את קרח ועדתו צועקים 'משה ותורתו אמת והם בדאין' - שקרח בעצמו צועק ומודה על הטעות שלו שתפס במדת הקנאה והכבוד, והיה צריך ללכת בדרכו של משה שהיה עניו מכל האדם ולא רדף אחרי הכבוד והשררה, וגם התורה לא מתקיימת רק באדם כזה שהוא עניו (עי' תענית דף ז'). וזהו 'משה אמת ותורתו אמת' - בזכות שהולך במדת הענוה, וכל זה מלמד אותנו כמה שצריך ללמוד מהפרשה של קרח לדורות להתרחק מהמדות האלה שמי שיש לו את המדות האלה לא יכול לקנות את התורה, וגם יכול לאבד את עצמו וגם לגרום נזק לכל עם ישראל שהשכינה תסתלק מהם. (דרש יהודה)

אמרו בני קורח מוטב שנעמוד מפני משה רבנו שהוא צדיק איש האלהים, ולכולי עלמא חייב בכבודו יותר מכבוד אב רשע

בפרשת פנחס כתיב "ובני קרח לא מתו", אמרו רז"ל, בני קרח בשעה שהיו יושבים אצל קרח, רואים את משה וכובשים פניהם בקרקע, אמרו אם נעמוד מפני משה רבנו אנו נוהגין בזיון באבינו וכבר נצטוינו על כבוד אב ואם, ואם לא נעמוד כבר כתיב מפני שיבה תקום, מוטב שנעמוד "מפני משה רבנו", אף על פי שאנו נוהגים בזיון באבינו. אפשר דפלוגתם היא במאי דפליגי הרמב"ם והטור ביו"ד ר"מ, דהרמב"ם סבר דאף אם אביו רשע ובעל עבירות חייב בכבודו, אבל הסמ"ג והטור חולקים עליו דאם הוא רשע אינו חייב בכבודו, וזה אשר נסתפקו אם נעמוד מפני משה רבנו אנו נוהגים בזיון באבינו, ושמא הדין כהרמב"ם דאף אם אביו רשע ובעל עבירות חייב בכבודו, ואם לא נעמוד שמא הדין הוא דאביו רשע אין חייבין לכבודו, ואם כן אנו מבטלים מצות עשה מפני שיבה תקום, והכריעו דאפילו תימא דאביו רשע איתיה בכבוד אב ואם מכל מקום רבו צדיק מכריע, ויותר חייב בכבוד רבו הצדיק מאביו רשע, ולכן אמרו בני קורח מוטב שנעמוד מפני משה רבנו שהוא צדיק איש האלהים, ולכולי עלמא חייב בכבודו יותר מכבוד אב רשע.

מעשה נורא שלא שמעו לפסק של הרמ"א ובלעה אותם האדמה ביום חופתם לעיני כולם

שנת לידתו של רבי משה בן ישראל איסרליש הנודע בכינויו הרמ"א לא נודעת בברור. גם לגבי שנת פטירתו חלוקים הדעות, בחיבורו של הט"ז על השולחן ערוך מובא שהרמ"א נפטר בשנת של"ג, אבל תלמידו רבי דוד גזו כותב בספרו צמח דוד כי הרמ"א נפטר בשנת של"ב כמו שכתוב על מצבתו.

מפורסם שהרמ"א נפטר בגיל 33, אך הרמ"א מעיד על עצמו שכיהן כרב העיר בשנה שלאחר פטירת אמו, וכפי המצויין בלוח הזיכרון בבית הכנסת החדש בקראקא, נבנה בית כנסת זה מכספי עזבונו של אמו בשנת ש"ג, אם אכן הרמ"א נפטר בגיל 33 יוצא איפה שכיהן הוא כרב העיר בערך בגיל 31 ואף פחות מכך, דבר שנראה רחוק מן המציאות. ונביא מעשה מבהיל על הרמ"א המובא בספר תפארת אבות.

בלב הרובע היהודי בקראקא, באמצע הרחבה, ניצבת חומת אבנים נמוכה המקיפה פיסת קרקע שהכל עוקפים אותה. חומה זו נבנתה על פי ציווי של המלך זיגמונד השני על פי בקשתו של רבנו, רבי משה איסרליש, עקב מעשה שהיה, וכך היה.

בחצר המלך זיגמונד השני כיהן גובה מיסים יהודי בשם שלמה זליגמן, בן למשפחת כהנים, שלא נגע אלקים בלבבו, והחליט לשאת לאשה אשה גרושה. מובן, שלא בלבד שרבנו הודיע שלא ישיאם אלא שיחרים כל מי שירחיב עוז לסייע לו בדבר עבירה זו. הלך אותו כהן ואכל קורצא בי מלכא (הלשין למלך), בספרו למלך את הכרזתו של הרמ"א הפוגעת בו ובתכניותיו להנשא לגרושה.

רבנו נקרא עקב כך אל המלך, שפקד עליו בלא דין ודברים לערוך את החופה והקידושין כדת משה וישראל. לא הועילו הסברים בקשות ותחנונים, כי יד הנוגש היתה תקיפה.

ביודעו שאין בכוונת רבנו לערוך את הטקס, ומתוך הנחה שינסה לחמוק ממנו, שלח המלך גונדת חיילים כבר משעות הבוקר של יום החופה המיועד כדי לשמור את בית הרב שלא יעשה לו "ויברח". הרב נאלץ להגיע בסופו של דבר למקום החופה, מול בית הכנסת הישן, כשהוא אינו יודע לשית עצות בנפשו, אם יעשה - חילול שמו הגדול בפני הכל, ואם לא יעשה - משום סכנת חיים יש בכך.

קרב הרב אל בני הזוג וניסה, בנסיון של הרגע האחרון, להניאם מהחלטתם, אך ללא הועיל. עמד רבנו הרמ"א וקרא את קריאתו של משה: "סורו נא מעל האנשים הרשעים האלו!"

הקהל זע בפחד והתרחק מבני הזוג, מתחת לחופה נותרו שני לפורצי הגדר לבדם.

פנה הרב בתפילה אל ה' שיעשה בהם הדין הראוי לחולקים על לתורת משה כקרח וכל עדתו. והנה פצתה האדמה את פיה ותבלעם חיים, הם וחופתם. הקהל הגדול נס על נפשו לקול הרעש, והבור באדמה נתכסה בעפר.

בהגיע דבר המעשה אל המלך חשש כי גם בו תפגע הקפידה של הרב, ושלח כרכרה להביאו אליו לבקש את מחילתו מלפניו. רבנו הסביר לו שלא בו אישית פגע אלא בכבודה של תורה ובדת ישראל, ועל כך יצא הקצף והחל הנגף.

מששאלו המלך אם יוכל לעשות דבר עבורו כפיצוי על עגמת הנפש שנגרמה לו, ענה ואמר הרב: הואיל ושני המורדים בתורה נבלעו חיים בכיכר העיר ושם מקום קבורתם, ולפיכך אסור לכהנים לעבור שם, אבקש מהוד מלכותו רשות לגדור את המקום לבל יטמאו הכהנים.

הגדר הוקמה, כסימן ואות לבני מרי לבל יהינו לעבור על מצוות התורה. כך עד ימינו אלה.

"וַיִּירְדּוּ הֵם וְכָל אֲשֶׁר לָהֶם חַיִּים שְׂאֵלָה" (טז, לג)

שמותם שהיו כתובים בשטרות של אחרים פרחו

איתא בירושלמי (סנהדרין פ"י ה"א): "רבי ברכיה בשם רבי חלבו אמר, אף שמותיהם פרחו מתוך טמסותיהם". וביאר ה"פני משה": "טמסותיהם" כמו טמוס של שטרות. שאף שמותם שהיו כתובים בשטרות של אחרים פרחו, למען לא יזכרו עוד".

לעתיד לבא הקב"ה מעלה קרח ועדתו משאול ומתהום רבה ומביאים לפניו כל באי העולם, והוא מסדר דינו של עצמו לפני הבריות

לעתיד לבא הקב"ה מוריד חנוך בן ירד ששמו מטטרו"ן ואת ארבעת החיות מגלגלי המרכבה שבכסאו ומעמיד את כסאו לצד א' ומעלה את קרח ועדתו משאול ומתהום רבה ומביאים לפניו כל באי העולם והוא מסדר דינו של עצמו לפני הבריות אמר להם כלום ראיתם אלוה אחר מבלעדי בשמים ממעל או בארץ מתחת או בארבע רוחות העולם העידו בי ותאמרו אמת שנאמר "אתם עדי נאם ה' ואני אל", (ישעיה מג' י) משיבים מטטרו"ן וחיות הקדש וקרח ועדתו כלם בבת אחת בפה א' בדבור א' ואומרים לא ראינו מעולם אלוה בשמים ובארץ אין מלך כמותך.

"וְלֹא יְהִיָּה כְּקֶרַח וְכַעֲדָתוֹ" (יז, ה)

המחלוקת על רבנו המלבי"ם

כאשר התעוררה מחלוקת על רבנו המלבי"ם בימי שבתו בעיר לונטשיץ, שאלוהו תלמידיו הכיצד יתכן הדבר והרי אמרה תורה ולא יהיה כקרח וכעדתו ואיך יכולים עוד לעשות מחלוקת, נענה המלבי"ם ואמר: במחלוקת קרח ועדתו כנגד משה רבנו, היה צד אחד, משה רבנו, צודק בשלמות, ואילו הצד השני, קרח ועדתו, היה כולו חייב, מחלוקת מעין זו, אכן שוב לא תוסיף להיות, אבל אם תהיה מחלוקת אשר בה בכל צד יהיה מעט מן הצדק, מחלוקת כזו תקום ותהיה.

"הֲרִמּוּ מִתּוֹךְ הָעֵדָה הַזֹּאת וְאֶכְלָה אֹתָם כְּרִגְעַ" (יז, י)

מקום משכנו של השטן הוא בתוככי פירוד ומחלוקת. ואינו מבחין בין צדיק לרשע

הקשה הרמב"ן: מדוע ציוה ה' למשה ולאהרן להפרד מן העם כדי שיוכל לכלותם, הן לא קצרה ידו להרוג את החייבים ולהחיות את הזכאים. "יפול מצדך אלף ורבעה מימינך אליך לא יגש".

אלא משום שהמחלוקת מכלה אף את הצדיקים כדמוכח בירושלמי (פאה פ"ה ה"א) לכן ציווה ה' למשה ואהרן להפרד מן העם כדי שלא יאבדו עמהם. וטעם הדבר כי מקום משכנו של השטן הוא בתוככי פירוד ומחלוקת. ואינו מבחין בין צדיק לרשע. וזו הסיבה שאף יונקי שדים מתו עמהם למרות שלא חטאו.

"הרומו - כמרים תרומה מתוך חולין"

פירש הגאון רבנו אברהם אזולאי זצ"ל: חז"ל פירשו: "הרומו - כמרים תרומה מתוך חולין". והבין משה רבנו עליו השלום, שמידת הדין מבקשת לכלות בישראל ח"ו ולהשאיר בהם כשיעור תרומה בלבד. ובתפילתו הפך את הגזירה, שימותו מישראל כשיעור תרומה, ושיעורה בעין יפה אחד מארבעים. ואחד מארבעים משש מאות אלף, הרי זה חמישה עשר אלף. לפיכך, בנוסף למאתיים וחמישים השרופים, וחמישים בני משפחות קורח, דתן ואבירם, מתו עוד ארבעה עשר אלף ושבע מאות! סה"כ חמשה עשר אלף בדיוק שזה שיעור תרומה משש מאות אלף.

"וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אֶהֱרֹן קַח אֶת הַמִּחְתָּה וְתֵן עָלֶיהָ אֵשׁ מֵעֵל הַמִּזְבֵּחַ וְשִׁים קֶטֶרֶת" (יז, יא)

אין לך דבר חביב לפני השי"ת כמו הקטורת

לית תבירו להווא סטרא בר קטורת דלית לך מילה חביבא קמיה קב"ה כקטורת דכל מאן דאסתכל וקרי בכל יומא עובדא דקטורת ישתזיב מכל אילין חרשין דעלמא ומכל פגעים בישין ומהרהורים בישין וממותנא ולא ינוק כל ההוא יומא דלא יוכל סטרא אחרא למשלט ביה.

אחד עשר סממני הקטורת כנגד אחד עשר מחנות של סמאל.

אמרו רבותינו שני דברים גדולים וקדושים, קטורת - שלא יאמר אדם קשה היא הקטורת על ידה מתו נדב ואביהו ונשרפה עדת קרח ונצטרע עוזיה, לכך כתב הקב"ה מעלה גדולה בקטורת שינצלו ישראל על ידה, שנאמר ויקח אהרן כאשר דבר משה וירץ אל תוך הקהל, ארון - שלא יאמר אדם קשה הארון שהכה בפלשתים והרג באנשי בית שמש והרג עוזא, לכך כתבו בו ברכה שנאמר וישב ארון ה', ללמדך שאין קטורת וארון הורגים אלא עונות הורגים.

השכינה שנקראת א"ת, היא תשקה ותשפיע "כל פני האדמה"

כתוב "ואד יעלה מן הארץ והשקה את כל פני האדמה" (בראשית ב, ו) יובן בס"ד דידוע דהקטורת היא י"א סמנים, והם מסוגלים להריק שפע לישראל, ולכן אמרו רבותינו זכרונם לברכה: "לא שנה אדם בה בשביל שהיתה מעשרת" (יומא כו.), וידוע דהשכינה נקראת א"ת, והשפע יבא על ידה, וזהו שאמר: "ואד" גימטריא י"א, רמז לקטורת שהיא י"א סמנים, "יעלה מן הארץ" שמקטירים הקטורת ויעלה העשן למעלה, ובזה "והשקה את" היא השכינה כביכול שנקראת א"ת, היא תשקה ותשפיע "כל פני האדמה", ואמר "פני האדמה" לרמוז שהשפע הוא יהיה לישראל, שהם הגדולים שבתחתונים, והגדולים נקראים "פנים" לשון חשיבות.

"וַיִּקַּח אֶהֱרֹן כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה וַיֵּרֶץ אֶל תּוֹךְ הַקֹּהֵל" (יז, יב)

קל"ה אנשים הציל אהרן ע"י הקטורת ולכן נאמר "הקהל" קהל בגימטריא קל"ה

ובפסוק הקודם נאמר והולך מהרה אל העדה, ומדוע כאן כתוב הקהל ולא העדה, מבאר החתם סופר, שמלאך המוות אמר שהוא רוצה ליטול תרומה מתוך ישראל - והם היו שש מאות אלף ושלשת אלפים וחמש מאות וחמשים, ואם נקח מתוך זה תרומה אחד מארבעים של עין יפה, זה יוצא חמש עשרה אלף ושמונים ושמונה, וכאן מתו במגפה ארבע עשרה אלף ושבע מאות, וזה היה מלבד המתים על דבר קרח שמתו שם מאתים חמשים ושלשה אנשים, א"כ חסר כאן למנין עוד קל"ה ואת אותם אנשים הציל אהרן ע"י הקטורת ולכן נאמר "הקהל" קהל בגימטריא קל"ה. (דרש יהודה)

"וַיַּעֲמֵד בֵּין הַמֵּתִים וּבֵין הַחַיִּים וַתַּעֲצֵר הַמִּגְפָּה" (יז, יג)

ויעמד בין המתים ובין החיים פירוש אותם שלא היו מתים ולא חיים אלא גוססים

כתב הרב קיצור אלשיך ז"ל כשהולך אהרן הקטרת אל העדה מיד נעצרה המגפה ונשארו אותם המוכים שלא מתו עדיין והיו גוססים ובקש אהרן להחיותם והמלאך היה טוען להמית אותם ואמר שעצירת המגפה היינו שלא אכה אותם מכאן ואילך אבל אותם שהוכו כבר אינך יכול להצילם מידי, ועל אלו היה מפציר אהרן הכהן להחיותם וזהו ויעמד בין המתים ובין החיים פירוש אותם שלא היו מתים ולא חיים אלא גוססים, עד שהכריח למלאך והוליו אצל מרע"ה אל אהל מועד, ואז ותעצר המגפה, דהיינו שנצולו אותם המוכים במגפה וחיו.

"וַיָּאֵת שֵׁם אֶהֱרֹן תְּכַתֵּב" (יז, יח)

על כל מטה ומטה כתוב שם השבט ושם אהרן

ראיתי לרבנו אפרים, נראה לי שהיה על כל מטה ומטה כתוב שם השבט ושם אהרן, ועל שבט לוי היה כתוב אהרן לבד, כדי שלא ליתן פתחון פה לבעל הדין לחלוק ולומר אלו היה שמי כתוב אצל אהרן נהיה פורח מטה שלי כמותו לכן היה עם כל אחד ואחד להראות שאין להם שותפות עם אהרן והוא חידוש גדול.

"וְהָיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר אֲבָחַר בּוֹ מִטֶּהוּ יִפְרָח" (יז, כ)

השם יתברך בוחר בצדיק כזה אשר כתמר יפרח

במסורה ד' פעמים יפרח כאן כתוב האיש אשר אבחר בו מטהו יפרח, ואידך צדיק כתמר יפרח (תהלים צב' יג). יפרח כשושנה (הושע יד' ו') יפרח בימיו צדיק (תהלים עב' ז') כונת המסורה היא, כי מי שמחנך בניו לתורה ויראה, וכן משתדל ללמוד עם אחרים, איש כזה יהיה לעולם, על ידי בניו תלמידיו, לא כן מי שדואג רק עבור עצמו, שאז, כל זמן שהוא בעולם יש לקב"ה נחת ממעשיו אבל אחר פטירתו לא נשאר אחריו כלום. וכמו שפירש החתם סופר ויתהלך חנוך את האלהים רצה לומר הוא דאג רק עבורו ולא הסתכל על דורו, לכן ואינו כי לקח אותו האלהים אחר מותו, ולא נשאר ממנו כלום, וזו כונת המסורה אשר אבחר בו מטהו יפרח, היינו השם יתברך בוחר בצדיק כזה אשר כתמר יפרח, אם יפרח כתמר שעושה פרי בבנים יראי ה' וגם בתלמידים, אבל אם יפרח רק כשושנה, שסביביו קוצים וברקנים שאינו נראה על השלמת זולתו, אז יפרח בימיו צדיק רצה לומר כל זמן שהוא חי יש לו להשי"ת נחת ממנו וממעשיו הטובים אבל אחר כך לא נשאר ממנו מאומה, ובצדיק כזה אינו בוחר השי"ת הטוב.

"וַיְהִי מִמַּחֲרַת וַיָּבֹא מֹשֶׁה אֶל אֹהֶל הָעֵדוּת וַהֲנֶה פָּרַח מִטֶּה אֶהֱרֹן לְבֵית לְוִי וַיֵּצֵא פָּרַח וַיֵּצֵץ צִיץ וַיִּגְמַל שְׁקָדִים" (יז, כג)

המחלוקת דומה לשקדים שיש בהם כמה מינים - מרים ומתוקים, וטבע המתוקים שתחילתן מר וסופן מתוק, ואילו ה'מרים', תחילתן מתוק וסופן מר

מעשה דקרח ציוה ה' לקחת כל שבט איש מטהו - 'והנה פרח מטה אהרן ויצץ ציץ ויגמול שקדים... למשמרת לאות לבני מרי' ולרמוז בא, כי המחלוקת דומה לשקדים שיש בהם כמה מינים - מרים ומתוקים, וטבע המתוקים שתחילתן מר וסופן מתוק, ואילו ה'מרים', תחילתן מתוק וסופן מר - והלימוד לדידן, כי כן היא מציאות הדברים במחלוקת, אם תחילתו מתוק - היינו שנוקם ונוטר, מציק ומזיק על ימין ועל שמאל, ומרגיש 'מתיקות' מתאוות הנקמה והניצוח, הרי סופו מר כי מלבד ענשו בעולם העליון הרי גם בעולם הזה חייו של בעל המחלוקת קשים ומרים - בכל אשר יפנה מריבים עמו וכו'. אבל אם תחילתו מר - שבראשית ותחילת המחלוקת נמנע מלהיכנס בה, ומתייגע יגיעה רבה שלא להשיב למחרפו דבר, אזי אף שלעת עתה מר לו וקשה ביותר, מכל מקום סופו מתוק - כי יש תקוה לאחריתו בשכר אין קץ, לא מיבעיא לעולם הבא, אלא אף כאן בעולם הזה - מה טוב חלקו וחבלו של החי בלא מחלוקת ומדון, חיים מאושרים ושלווים.

ויוצא פר"ח - רפ"ח ניצוצות על ידי ויצץ ציץ שהציצו בתורה

פירשו המפרשים על פי מה שאמרו שרפ"ח ניצוצות שהיו במצרים, ישראל העלו ר"ב ניצוצות, ונשאר פ"ו שהעלה משה בזכות התורה שנאמר (שמות י"ב ל"ח) וגם ערב רב עלה אתם, וכשחטאו בעגל חזרו הפ"ו ניצוצות, והם ניתקנים בזכות התורה ואז יבוא המשיח, וזה שאמר ויהי ממחרת בבקרו של משיח, ויבא משה הוא גואלם, אל אהל מועד זה בית המקדש, ואז ויוצא פר"ח - רפ"ח ניצוצות על ידי ויצץ ציץ שהציצו בתורה, וזה רמז ויגמול שקדים ראשי תיבות והאדם יתן גם מעות לצדקה שעוון קרי רע יהיה מציל, רוצה לומר שעל ידי הצדקה יפדה נפשו ויעלה הניצוצות של קרי ויבוא המשיח.

שקדים אותיות מקדשי שם רמז למקדש של מעלה מכוון כנגד של מטה

יש בחיבור כתיבת יד ישן נושן לתלמידי רבנו יהודה החסיד זצ"ל ממה שקבלו מרבה, למה פרח מטה אהרן שקדים, ששקדים אין גדלים אלא משני פרחים אחד כנקבה ואחד כזכר, וכשהרוח מנשב יכנס פרח הזכר בנקבות וגדל ממנו פרי, כן אהרן משמש למטה במקדש ומיכאל כנגדו במקדש של מעלה ומקטיר על המזבח נשמות של צדיקים, ולפי דבריו יש לרמוז כי שקדים הוא אותיות מקדשי שם רמז למקדש של מעלה מכוון כנגד של מטה.

ויוצא פרח, כלומר אם נשתדל לברר רפ"ח אותיות פרח דע לך שבזכות זה ויצץ ציץ גימטריא ק"צ ויבא משיח צדקנו.

אלו השקדים היו מתוקים ומרים, והיו המתוקים מצד ימין המטה והמרים מצד שמאל

הקב"ה הראה לעם ישראל ענין המטות שעשה כמה נסים.

א. במטה אהרן דכתיב (במדבר יז' כג') פרח מטה אהרן ויוצא פרח ב' פרחים, האחד נפל בהגמל השקדים דלא סגי בלאו הכי, והאחד נשאר לעולם, והיינו דאמר שנגזר מטה אהרן בפרחיו ושקדיו וזהו נס גדול.

ב. כי ידוע בדרך הטבע כי אילן שקד שנכרת מתייבש ולא נשאר בו שום לחלוחית ולכן מיד יתייבש, והנה זה נס בתוך נס כי היה המטה יבש, ועל זה הראו לירמיה מקל שקד, ששב לחלוחית שבישראל, ומה שהוציא פרח רמז לבני אהרן שהם פרחי כהונה לומר כי מה' היתה זאת להם. ויצץ ציץ, על אהרן שעליו ציץ נזר הקדש, שקדים על הלויים השוקדים במקדש יום לומר, כי השם שלחו לעשות אלו המנויים ולא מלבדו, ומה שהקדים הפרח לציץ כי כן התחילו בניו לעבוד.

ונמצא במדרש כי אלו השקדים היו מתוקים ומרים והיו המתוקים מצד ימין המטה והמרים מצד שמאל, וכשהיו ישראל עושין רצונו של מקום היו הפרחים המתוקים של צד ימין לחים, וכשעוברין על רצונו של מקום אותן של שמאל לחים והאחרים כמושים.

ועוד מובא במדרש כי כמו שהשקד עושה פרי מתוק ומר כן השם שוקד לטובה ולרעה. כתיב לשקוד על דלתותי יום יום, וכתיב וישקוד ה' על הרעה.

ועוד במדרש יוציא פרח זה בית ראשון ויצץ ציץ זה בית שני, ויגמול שקדים זה הבית העתיד ליבנות במהרה בימינו דכתיב (ירמיה א' יב') כי שוקד אני על דברי לעשותו.

גם עץ פשוט אם שמו של אהרן נקרא עליו יכול לפרוח ולהניב פרי

יש לתמוה שלאחר מעשה קרח ועדתו, עוד הוצרכו לאות ומופת, אך נראה כי תלונת בני ישראל לא היתה ערעור על קדושתו ומעלתו של אהרן, ואדרבה, הם חששו פן מרב קדושתו ורוממותו לא יושפעו ממנו פשוטי העם, כי רחוק הוא ממנו, ולזה מבקשים מנהיג וכהן אחר יותר מעורה בין הבריות.

אכן הקב"ה הוכיח במופת, שגם עץ פשוט אם שמו של אהרן נקרא עליו יכול לפרוח ולהניב פרי, והמחובר לטהור טהור, ותשובה ניצחת למחפשים רב ומורה לפי מדת עירובו עם הבריות, הצדיק האמיתי כפי מדת קדושתו ודבקו בהש"ת כן יגדל כחו לעורר ולהשפיע בלבבות בני ישראל חיות דקדושה.

"וַיֵּצֵא פָּרַח וַיֵּצֵץ צִיץ וַיִּגְמַל שְׁקָדִים" (יז, כג)

גרעיני הרימון והאגוז יש בהם פירורים ומחיצות מבפנים, מה שאין כן גרעין השקד הוא חטיבה אחת בלי פירורים ובלי מחיצות מפסיקות, כן עם ישראל עליהם להתאחד חטיבה אחת

ישראל נמשלו לאגוז (ילק"ש רמז תשס"ד) כמו שנאמר (שה"ש ו, יא) "אל גינת אגוז ירדתי", ולרימון (ילק"ש אסתר רמז תתרנ"ט) כמו שנאמר (שה"ש ו, ז) "כפלח הרימון רקתך", ולא לשקד. והנה גרעיני הרימון והאגוז יש בהם פירורים ומחיצות מבפנים, מה שאין כן גרעין השקד הוא חטיבה אחת בלי פירורים ובלי מחיצות מפסיקות, כן עם ישראל עליהם להתאחד חטיבה אחת, וקורח רצה לעשות פילוג בעם, ובאו אח"כ השקדים, לרמוז על השלום והאיחוד.

אחרי ההתפייסות והויתור והשלום, כמה טוב ומתוק הוא לכל הצדדים

ומספרים על גאון אחד שאמר מדוע במחלוקתו של קורח, גמל מטה אהרן, פרי שקדים דווקא ולא פרי אחר, והסביר כי בזה נרמז להם תוצאות המחלוקת מה הן, כי בשקדים ישנם שני מינים מר ומתוק (עין מעשרות פ"א מ"ד), הראשון מתוק בתחילתו ומר בסופו, והשני מר בתחילתו ומתוק בסופו.

כך הם עניני המחלוקת והשלום, בראשונה כמה מתוקה היא המריבה, ההתנגדות והנצחון, בעצת היצר הרע, אבל סופה מר מאוד! להיפך הוא השלום, בתחילה כמה הוא מר וכמה קשה לוותר ליריב, והיצר הרע בוער בקרבו שלא לוותר אפילו כקוצו של יו"ד, אבל לבסוף אחרי ההתפייסות והויתור והשלום, כמה טוב ומתוק הוא לכל הצדדים.

"וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה הֲשֵׁב אֶת מֹטֶה אֶהְרֹן לִפְנֵי הָעֵדוּת לְמַשְׁמֶרֶת לְאוֹת לְבְנֵי מִרְי וְתִכְלֹל תִּלְוֹנֹתָם מֵעַלִּי"

(יז, כה)

בני ישראל שהמטה עומד בקיומו לעולם, שהמטה לא הפריח את השקדים על ידי כישוף

יש להבין מה היה החידוש בזה שהמטה פרח וגדל שקדים, והלא מסופר בגמרא (סנהדרין ס"ח.) שר' אליעזר אמר פעם לחש של כישוף, ונתמלא כל השדה בקישואים (והיה מותר לעשות כן כדי להבין ולהורות, יעו"ש), ואם כן גם כאן היו יכולים בני ישראל לטעון שאין זה אות שהקב"ה בחר באהרן, ויתכן שעשה כן על ידי כישוף.

אומר על כך רבי יהונתן אייבשיץ בספרו "תפארת יהונתן": על כן צוה הקב"ה למשה "השב את מטה אהרן לפני העדות למשמרת", שיראו בני ישראל שהמטה עומד בקיומו לעולם, ובה יהיה "לאות לבני מרי" שהמטה לא הפריח את השקדים על ידי כישוף, שהרי הוא דבר שמתקיים לעולם, ואת זה אי אפשר לעשות בכח הכישוף. דלכישוף יש זמן מוגבל.

"וְגַם אֶת אַחֶיךָ מִטָּה לֹא שָׁבַט אֶבְיֶךָ הַקָּרֵב אֶתְךָ וְיָלְווּ עֲלֶיךָ וְיִשְׁרְתוּךָ וְאַתָּה וּבְנֶיךָ אֶתְךָ לִפְנֵי אֱהֱלֵי הָעֵדֻת" (יח, ב)

אהרן יתגלגל אחר כך ויהיה לוי שנתגלגל בשמואל

רוא עילאה שאהרן יתגלגל אחר כך ויהיה לוי שנתגלגל בשמואל וזו היתה טעות קרח שראה כי שמואל יוצא ממנו שהוא אהרן ממש, וז"ש העיני האנשים ההם תנקר שדרשו רז"ל עינו הטעתו שראה שמואל יוצא ממנו שהוא אהרן, וזה נרמז במלת ונתת לאמתך זרע אנשים רמז לגלגולים אחרים שהם שמואל ועזרא.

"וְנַחֲשָׁב לָכֶם תְּרוֹמַתְכֶם" (יח, כז)

גם בני תורה המתפרנסים מן הצדקה חייבים במעשר

מכאן יש ללמוד שגם בני תורה המתפרנסים מן הצדקה חייבים במעשר, שגם בני לוי שנוזנו מן המעשר, נצטוו להפריש מעשר מן המעשר לכהן, כי כל אדם חייב לעשר נכסיו.

"וְנַחֲשָׁב לָכֶם תְּרוֹמַתְכֶם כְּדָגֶן מִן הַגֶּזֶר וּכְמִלֵּאָה מִן הַיֶּקֶב" (יח, כז)

כמו שחלק התבואה הנבחרת להיות קדושה בקדושת תרומה לא תתגאה על חברותיה שנשארו חולין

הנבחר לגדולה אין לו במה להתגאות מכמה טעמים. א. כי מי אמר לו שהוא גורם נחת רוח לבורא עולם יותר מהאיש הפשוט. ב. כמו שאמר הרה"ק רבי צבי הירש מזידיטשוב זי"ע על הפסוק "ונחשב לכם תרומתכם כדגן מן הגורן וכמלאה מן היקב". כי כמו שחלק התבואה הנבחרת להיות קדושה בקדושת תרומה לא תתגאה על חברותיה שנשארו חולין, אחר שידעת כי לא מחמת שום יחוס וחשיבות בעצמותה נתקדשה בקדושת תרומה, כך לדידן - ונחשב לבם תרומתכם, שיהיה חשוב בעיניו ההתרוממות מעל אחרים אם בתורה אם בעבודה, כאותה תרומה של דגן מן הגורן וכמלאה מן היקב, כי גם זה אינו אלא כי בו בחר ה' ולא מחמת איזה מעלה שיש בו, רק כי כך עלה ברצונו הפשוט.

אין האדם קונה ומשיג מעצמו מאומה, כי הכל בא אך ורק מהבורא ית' שהוא לבדו עשה ועושה ויעשה לכל המעשים

אמרו חז"ל (תענית כה.) 'משמיא מיהב יהבי, משקל לא שקלי', שמשמים נותנים לו לאדם את הראוי והנקצב לו, אך האדם בעצמו "משקל לא שקלי", אי אפשר לו לקחת מאומה אם לא נתנו לו משמיא. ואי אפשר לו לקחת 'מקח לעצמו', בקנייני ממון, רכוש, שררה וכל דבר אחר. אלא הכל יבוא לידי כפי הקצוב לו בחשבון ממעל, ואף יעמיד זאת לנגד עיניו כי אי אפשר לבריה שבעולם לקחת מעמו את המגיעו, והקב"ה ישלים לו בהרחבה גדולה.

וכך היה הרה"ק רבי ישראל מרוז'ין זי"ע מבאר (הובא באמרי פנחס השלם, שער עבודת הי אה"ס) את דברי הגמרא (חגיגה ד.) 'איזהו שוטה המאבד מה שנותנים לו', "איזהו שוטה" מי הוא 'שוטה', "המאבד" את הידיעה, שכל אשר לו הוא רק "מה שנותנים לו" מן השמים, ואין האדם קונה ומשיג מעצמו מאומה, כי הכל בא אך ורק מהבורא ית' שהוא לבדו עשה ועושה ויעשה לכל המעשים.

ביאור ההפטרות

הקשר בין ההפטרות לפרשה

בהפטרות מסופר על שמואל שאמר: 'עד ה' שלא לקחתי מאומה מישראל לא שור ולא חמור, וזה מעין הפרשה שבה מסופר שמשוה אומר לה' לא לקחתי מהם חמור ולא עשיתי רעה לאיש.

תוכן ההפטרות

אחרי שעשה ה' תשועה לישראל ע"י שאול, הסכימו כולם למלכותו של שאול, לכן שמואל אמר לעם בואו לגלגל, ונחדש שם את המלוכה שלא יהיו יותר עוררין. וכך עשו, הלכו כל העם לגלגל והמליכו שוב את שאול למלך, הקריבו עולות ושלמים ושמחו לפני ה' מאד.

אחרי כן שמואל פנה אל העם ואמר להם: הנה מנעורי אני מתהלך מעיר לעיר לשפוט אתכם, ועתה אמרו לי בבקשה, אם לקחתי פעם משהו מכם, או עשיתי או לקחתי כופר, ואם כן אשיב לכם כל מה שתאמרו. ענוהו שח"ו לא לקח מהם מאומה. אמר להם תדעו שה' הוא עד וגם שאול המלך עד על דבר זה. באותה שעה יצאה בת קול ואמרה "עד".

אחרי כן שמואל הוכיח את ישראל על ששאלו מלך בזמן שה' הוא מלכם. גם סיפר להם על חסדיו אתם. כדי להוכיח את דבריו אמר להם: הנה היום קציר חטים, שהגשמים בהם סימן קללה. ודבר זה רע בעיני ה' לעשותו, ואני אתפלל לה' ואם ירד גשם, אז תדעו שעשיתם רעה גדולה שבקשתם מלך ככל הגוים.

כאשר גמר שמואל את תפילתו, מיד ירדו גשמי זעף וברקים. העם פחד מה' ומשמואל שביקשו מלך בחייו, והתחרטו על מה שעשו, וביקשו משמואל שיסלח להם ויתפלל עליהם שלא ימותו. שמואל הרגיע אותם ואמר להם, עתה שהמלך כבר בתוכם, הזהרו לשמוע בקול ה' ואל תפנו אחר האלילים אשר לא יועילו ולא יצילו כי תהו המה, אלא תלכו אחרי ה' שנשבע לכם שלא יעזוב אתכם לעולמים.

שמואל א', פרק י"א פסוק י"ד - פרק י"ב פסוק כ"ב

יד הואיל והיו עוררין בתחילה על מלכות שאול עתה שנעשה תשועה על ידו שניצח את בני עמון כולם הסכימו למלכותו (רש"י) לכן

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל-הָעָם לְכוּ וְנִלְכָּה בּוֹאוּ וְנִלְכָּה (ת"י) **הַגִּלְגָּל** [שהוא מקום מקודש כי שם היה הארון ואוהל מועד כשבאו לארץ (רד"ק)] **וְנַחֲדָשׁ שָׁם הַמְּלוּכָה: טו וַיֵּלְכוּ כָל-הָעָם הַגִּלְגָּל וַיִּמְלְכוּ שְׁנִית שָׁם אֶת-שָׁאוּל בְּהַסְכֶּמֶת כּוֹלָם וּבִרְצוֹן טוֹב לִפְנֵי יְהוָה כִּי הִשְׁכִּינָה הִיתָה שָׁם, וּבִרְבּוּב עִם הָדָרֶת מֶלֶךְ (מ"ד) בְּגִלְגָּל וַיִּזְבְּחוּ-שָׁם זִבְחִים שְׁלָמִים לִפְנֵי יְהוָה וַיִּשְׁמַח שָׁם שָׁאוּל וְכָל-אֲנָשֵׁי יִשְׂרָאֵל עַד-מָאֹד:**

א לאחר שהמליך שמואל את שאול למלך בא להתווכח עמם (מלבי"ם) ולהוכיח אותם **וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל כָּל יִשְׂרָאֵל הִנֵּה שָׁמַעְתִּי בְּקִלְכֶם לְכָל אֲשֶׁר אָמַרְתֶּם לִי וְאִמְלִיךְ הַמַּלְכִּי עֲלֵיכֶם מֶלֶךְ** ועד עתה לא יכולתי להוכיח אתכם שלא תחשבו שאני חפץ למנוע המלכת מלך: **וְעַתָּה הִנֵּה הַמֶּלֶךְ מֵתְהַלֵּךְ לִפְנֵיכֶם**

וְאֲנִי זָקַנְתִּי מרוב עבודה ועול הציבור **וְשִׁבְתִּי [א]** ושיבה נזרקה בי (מלבי"ם) **וּבְנֵי הָנֶם אִתְּכֶם [ב]** נכונים לעבודת המלך וחפצים בו כמוותכם ואינם הולכים בדרכי **וְאֲנִי הִתְחַלֵּכְתִּי לִפְנֵיכֶם** מעיר לעיר לשפוט אתכם, לא יום ולא יומיים, אלא **מִנֶּעֱרִי עַד-הַיּוֹם הַזֶּה (מ"ד): הֲנִנִּי** בעוד שאני כאן **עֲנֵנוּ הַעֲיִדוּ בִּי [ג]** נָגַד יְהוָה וְנָגַד מִשִּׁיחוֹ המלך הנמשח מִדָּה' (מ"ד) **אֶת-שׁוֹרִי** של **מִי לָקַחְתִּי** לעבודתי **וְחִמּוֹר מִי לָקַחְתִּי** כשהייתי הולך מעיר לעיר לשפוט (רש"י) **וְאֶת-מִי עָשִׂקְתִּי** גזלתי במטון (רד"ק) **אֶת-מִי רָצוֹתִי [ד]** עשקתי באונס ובכח (ת"י) **וּמִי־מִי לָקַחְתִּי כֹפֶר [ה]** להטות הדין (רד"ק) **וְאֶעְלִים עֵינַי בּוֹ** מבלי להענישו עונש הראוי לו **וְאָשִׁיב לָכֶם** על דבריכם (מ"ד): **וַיֹּאמְרוּ לֹא עָשִׂקְתָּנוּ גִזְלָתָנוּ וְלֹא רָצוֹתָנוּ** ולא עשקת אותנו בכח **וְלֹא-לָקַחְתָּ מִי־אִישׁ מֵאֻמָּה** שום דבר, ואף בדרך מתנה כי לא נהנה משום אדם (מלבי"ם): **וַיֹּאמֶר**

עיונים והארות

נטלתי משלהם, ובשעה שהייתי חוזר ועושה דיניהם והולך וסובב עיירות ישראל, שנאמר והלך מדי שנה בשנה, דרך העולם בעלי דיניו הולכים אצל הדיין, משה אמר כי יהיה להם דבר בא אלי, ואני לא עשיתי כן אלא אני טורח והולך אצלם. (ילק"ש).

ד. ורז"ל דרשו עשקתי - באונס, רצותי - ברצון, כלומר אפי' ברצונו לא לקח ממנו (רד"ק).

ה. פירשו כת הקודמין במה שאמרו (פאה פ"ח מ"ט) כל דיין שלוקח שחד עיניו כהות, וזהו דרך הלצה, 'את מי עשקתי וגו' ואעלים עיני', שהעלמתי על אור עיני אשר הם כהות בעון השחד, ספרו נא לי אם כה עשיתי (נחל שורק אות ב').

מסופר על רב ענן הביא לו אדם אחד סל של דגים קטנים, אמר לו רב ענן: לשם מה? א"ל יש לי דין ואני רוצה שאתה תדון אותנו, לא קיבל ממנו בטענה שהוא פסול לדון אותו, מפני שהבאת הסל של דגים כי זה שוחד. אמר לו אותו אדם: יקבל ממני מור ולא ידון אותנו, שלא ימנעני מלהקריב בכורים, כי למדנו (מלכים ב ד, מב): "ואיש בא מבעל שלישה ויבא לאיש האלהים לחם בכורים..." ושואלים: וכי אלשע היה כהן שיאכל בכורים, אלא לומר לך: "כל המביא מתנה לתלמיד חכם - כאילו הקריב בכורים". אמר לו: עכשיו שאמרת לי דבר של טעם אקבל ממך. הפנה אותו רב ענן לרב נחמן, וביקש רב ענן מרב נחמן לדון אותו, שאני ענן פסול לו לדון. אמר רב נחמן: מזה מובן שהוא קרובו, ולפיכך לא דן אותו הוא בעצמו. באותה שעה עמד לפניו דין של יתומים. אמר רב נחמן: זה עשה-הדין הוא מצות עשה - "ושפלתם צדק", וזה עשה-כבוד תלמידי חכמים, עשה של כבוד התורה גדול, סילק את דין היתומים והכניס דינו של אותו אדם, וכיון שראה בעל דינו שעושים לזה כבוד כל כך - נסתתמו טענותיו. הרי בזה שקיבל רב ענן טובה ממנו - פסל עצמו, והעלים עצמו ממנו (לא דן אותו) ושלח אותו אצל רב נחמן, וגם מזה יצאה רעה. וזהו שאמר שמואל: אפילו באופן זה, לא לקח משום אחד כופר להעלים עיניו בו שלא לדונו ואשיב לכם.

א. השיבה יותר מהזקנה, ואמרו רז"ל כי קפצה עליו זקנה כי לא היה אלא בן חמשים ושתים שנה כשמת, ולפי שלא יאמרו עליו ולא ירמו העם שמת בקוצר ימים, קפצה עליו זקנה כדי שיראה זקן, כי לא היו הכל יודעים מספר שניו, והוא בחר מיתתו כדי שלא ימות שאול בחייו. ונ"ב שנה של שמואל אמרו כי כשהתפללה חנה אותו היום נתמנה עלי שופט, אולי קבלה היתה אצלם זה כי מן הפסוקים לא ראינו זה, כי אפשר שעדיין לא היה שופט עלי אבל היה נביא וכהן גדול בשילה ולאחר זמן נתמנה שופט, ואם כן הוא שבאותו היום נתמנה שופט ימצא לפי זה שלא היה שמואל אלא בן נ"ב שנה, שהרי עלי שפט את ישראל ארבעים שנה, ומת ביום שגלה הארון, והיה שבעה חדשים בשדה פלשתים, והיה בקרית יערים עשרים שנה, ודוד העלה אותו מקרית יערים אחר שבע שנים שמלך בחברון, הנה יחסרו מעשרים שנה שבע שנים של דוד, נשארו שלש ועשרים לשמואל וארבעים של עלי. הרי נ"ג, צא מהם שנה אחת בעבורו, שנאמר ויהי לתקופת הימים וגו', הרי חמשים ושנים (רד"ק).

ב. ובני הנם אתכם - לאשר תצטרכו להם בדברי התורות והדינים שקבלו ממני (רד"ק). ובמלבי"ם פירש ובני גם הם לא ירשו גדולתי כי הנם אתכם כאחד העם מוסרים מגדלותם הגם שאני התהלכתי לפניכם וכו'.

ג. א"ר אבא בר כהנא קשה הוא הגזל, ששני גדולי עולם נצרכו להתוכח עליו, משה ושמואל, משה אמר לא חמור אחד מהם נשאתי, ר' חנינא בר שילא ור' יהושע דסכנין בשם רבי לוי, וכי מה הניח משה לקפחנים ולגנבים, אלא אמר משה בשעה שישראל מתגודדין ממסע למסע לא אמרתי לאחד מהם טול כלי זה בידך, טול כלי זה על חמורך, אלא נשאתי אני בעצמי... שמואל אמר הנני ענו בו וגו' ואשיב לכם. א"ר יוסי עשיר גדול היה שמואל, שאילו תבעו מידו ספוק היה בידו להחזיר. את שור מי לקחתי, שור שהייתי מקריב לקרבנותיהם ומבקש רחמים עליהם, וכן למשוך עליה מלך משלי היה, שנאמר עגלת בקר תקח בידך, ופן הוא אומר כי זבח היום לעם בבמה, לא

אֲלֵיהֶם שְׂמוּאֵל עַד יִהְיֶה בָכֶם וְעַד מְשִׁיחוֹ שְׂמוּאֵל שְׂנִמְשָׁה לְמֶלֶךְ הַיּוֹם הַזֶּה כִּי לֹא מִצְאֲתֶם בְּיָדִי מְאוּמָה וַיֹּאמֶר עַד [ו] כֹּל יִשְׂרָאֵל אָמְרוּ כְּאֶחָד (רד"ק) [ז], וַיֵּמַר יִצְחָק בֶּן קוֹל וְאִמְרָה אֲנִי עַד בְּדַבַּר הַזֶּה (רש"י) [ח]: וּמִשְׁאֲמָרוֹ לֹא מִצְאָנוּ בִידֶךָ מְאוּמָה (מ"ד) אוּ וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל אֶל-הָעָם הֲרִי כֹלְכֶם יוֹדְעִים מַעֲשֵׂי יְהוָה אֲשֶׁר עָשָׂה אוֹתוֹת וּמוֹפְתִים וּנְפִלָאוֹת אֵת עַמִּי מֹשֶׁה [ט] וְאַתָּה וְעַמִּי אֶהְיֶה (ת"י) וְאֲשֶׁר הָעֵלָה אֶת-אֲבֹתֵיכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: ז וְעַתָּה הוֹאִיל וְאַתֶּם יוֹדְעִים שֶׁהַשִּׁי"ת הוּא שֶׁעָשָׂה עִמָּכֶם וְעַם אֲבוֹתֵיכֶם צַדִּיקוֹת (רד"ק) הִתְיַצְבוּ עִמָּדוֹ [י] וְאַשְׁפֹּטָה וְאַתְּנֹכַח (ת"י) אֶתְכֶם לִפְנֵי יְהוָה אֵת עַל כָּל-צַדִּיקוֹת חֲסָדֵי יְהוָה אֲשֶׁר-עָשָׂה אֶתְכֶם וְאַתָּה אֲבֹתֵיכֶם וְאֵת-אֲבֹתֵיכֶם לִפְנֵי יְהוָה אֵת עַל כָּל-צַדִּיקוֹת חֲסָדֵי יְהוָה עִם אֲבוֹתֵינוּ, וְהוּא כִי כָאֲשֶׁר-בָּא יַעֲקֹב מִצְרַיִם וַיִּזְעַקוּ אֲבֹתֵיכֶם אֶל-יְהוָה מִקוּשֵׁי הַשְּׁעָבוֹד (מ"ד) וַיִּשְׁלַח יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה וְאֶת-אַהֲרֹן וַיֹּצִיאוּ אֶת-אֲבֹתֵיכֶם מִמִּצְרַיִם וַיִּשְׁבּוּם בְּמָקוֹם הַזֶּה: ט וּבְבוֹאֵם לָאָרֶץ וַיִּשְׁכְּחוּ אֶת-יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם וַיִּמְכְּרוּ וַיִּמְסֹרוּ אֶתְּכֶם בְּיַד סִיסְרָא שָׂר-צָבָא חָצוֹר וּבֶיֶד-פְּלִשְׁתִּים וּבֶיֶד מֶלֶךְ מוֹאָב וַיִּלַּחֲמוּ בָּם: י וַיִּזְעַקוּ הַתַּפְלִלוּ אֶל-יְהוָה (וַיֹּאמֶר) וַיֹּאמְרוּ חֲטָאנוּ כִּי עָזַבְנוּ אֶת-יְהוָה וְנַעֲבֹד אֶת-הַבְּעֻלִּים וְאֶת-הָעֲשֻׁתָּרוֹת וְעַתָּה הֲצִילֵנוּ מִיַּד אֹיְבֵינוּ וְנַעֲבֹדָה: וְלֹא שָׂאֲלוּ לָהֶם מֶלֶךְ (מ"ד): יא וַיִּשְׁלַח יְהוָה אֶת-יִרְבֵּעֵל זֶה גִּדְעוֹן וְאֶת-בִּרְזַן זֶה שְׁמִשׁוֹן (ת"י) שְׂבָא מִשְׁבֵּט דָּן (רש"י), וְגַם הָיָה גִלְגָּל שֶׁל "נֹדֵב" אוֹתִיּוֹת בְּדָן (שֶׁעַר הַגִּלְגָּלִים הַקְּדוּמָה לוֹ) [יא] וְאַתָּה-יִפְתָּח וְאַתָּה-שְׂמוּאֵל [יב] וְאַף כִּי לֹא הָיוּ מוֹלִכִים

עיונים והארות

גדולי עולם, לומר לך ירובעל בדורו כמשה בדורו, בן בדורו כאהרן בדורו, יפתח בדורו כשמואל בדורו, וללמדך שאפילו קל שבקלים ונתמנה פרנס על הצבור, הרי הוא כאביר שבאבירים (גדול שבגדולים), שנאמר (דברים יז, ט): "ובאת אל הכהנים הלויים ואל השופט אשר יהיה בימים ההם", וכי תעלה על דעתך, שאדם הולך אצל דיין שלא היה בימיו? אלא אין לך ללכת, אלא אצל שופט שבימך" (ילקוט שמעוני). מובא בספר מעם לועז בשם האלשיך הקדוש זיע"א רצה שמואל לומר להם בזה, שאין התשועה תלויה במלך, כי אם בזכות הצדיקים שבדור, ואל יעלה בדעתכם, שעל ידי המלך קונים אומץ לב, שהרי כשרצה ה' להושיע את ישראל, הביא שני צדיקים לעולם כדי להושיע אותם בזכותם, והיינו משה ואהרן. ואחרי הנחה זו - "התיצבו ואשפטה אתכם לפני ה'", כאילו אני הופקדתו על ידי השם יתברך לערוך עמכם דין, כיון שאתם ראיתם שלא על ידי מלך ניצלתם מאויביכם, אלא בזכות הצדיקים, וזה היה בשעה שיצאו ממצרים, ושרו של מצרים קיטרג עליכם וזכותו של יעקב הצילם. וכן היה בזמן סיסרא וירובעל שנתן מזבח הבעל - ויעבוד ד'. ובדן הוא שמשון - בקדושת נזירותו, ויפתח שנאמר בו (שופטים יא, כט): "ותהי על יפתח רוח ה'". וכן את

ו. **אמר** רבי אלעזר בשלשה מקומות הופיע רוח הקדש, בבית דינו של שם, ובבית דינו של שמואל, ובבית דינו של שלמה... בבית דינו של שמואל, דכתיב הנני ענו בי עד ה', ועד משיחו וכו' ויאמר עד, ויאמרו מבעי ליה, אלא יצאה בת קול ואמרה אני עד בדבר הזה (מכות כ"ג).

ז. ו**המ"ד** פ' שכל אחד אחד ואחד אמר "כן הדבר ה' יהיה עד", וכן משיחו יהיה עד.

ח. **אמר** להם הקב"ה אתם מעידים עליו על מה שבגלוי ואני מעיד עליו על מה שבסתר (רד"ק מחז"ל).

ט. **ורש"י** פירש אשר עשה את משה ואת אהרן - להיות נכונים לשליחותו להוציא אבותיכם ממצרים. וכע"ז כ' רד"ק אשר הגדילים ולימדם.

י. **התיצבו-עמדו** (מ"ד על דברי הימים ב' כ', י"ז).

יא. **ירובעל** הוא גדעון, בן הוא שמשון (ונקרא גדעון ירובעל, על ששעה מריבה עם הבעל (עבודה זרה) ודן נקרא שמשון כי הוא בא משבט דן; ונאמר (תהלים צט, ו) "משה ואהרן בכהניו ושמואל בקוראי שמו", שקל הכתוב שלושה קלי עולם כשלושה חמורי

בישראל וַיֵּצֵא ה' אֶתְכֶם עַל יְדֵיהֶם מִיַּד אֲבִיכֶם הַיּוֹשִׁיבִים מִסְכֵּיב (ט"ד) וַתֵּשְׁבוּ בְּטַח: יב אבל אתם כאשר וַתֵּרְאוּ רֵאִיתֶם כִּי-נָחָשׁ מִלֶּךְ בְּנֵי-עַמּוֹן בָּא עֲלֵיכֶם לְמַלְחָמָה וַתֹּאמְרוּ לֵי לֹא נִהְיָה כְּאֲבוֹתֵינוּ אֲשֶׁר הָיָה הַשּׁוֹפֵט יוֹצֵא לַפְּנִימָה בְּמַלְחָמָה כִּי אִם מִלֶּךְ יִמְלֹךְ עָלֵינוּ וְהוּא יִלָּחֶם מַלְחֲמָתֵנוּ, הִגַּם שִׁידוּעַ לָכֶם כִּי וַיְהִי וְאֱלֹהֵיכֶם מִלְּכֶכֶם (ט"ז): יג וְעַתָּה אֲבָל עַתָּה מִה שֶׁעָבַר אֵין כִּי הִנֵּה הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר בְּחַרְתֶּם בַּעֲבוּר הַתְּשׁוּעָה שֶׁעָשָׂה, הוּא הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר שָׁאֵלְתֶם מֵאֵת ה' וְהִנֵּה נָתַן יְהוָה עֲלֵיכֶם מֶלֶךְ וְכִיּוֹן שֶׁהִקְבִּי'ה הַמְּלִיכוֹ וְאֵתֶם חֲזַרְתֶּם וּבַחֲרַתֶּם בּוֹ מַעֲצָמְכֶם, אַחֵר כָּל זֹאת אֵין לְהַשִּׁיב וּמִלּוֹךְ יִמְלֹךְ (ט"ח): יד אֲךָ אִם-תֵּירָאוּ אֶת-יְהוָה וַעֲבַדְתֶּם אֹתוֹ וַתִּשְׁמְרוּ מִצְוֹתָיו וַשְּׁמַעְתֶּם בְּקֹלּוֹ בְּמִצְוֹת עֲשֵׂה וְלֹא תִמְרוּ [תִּסְרְבוּ (ת"י) וְתִמְרְדוּ (ט"ט)] אֶת-פִּי יְהוָה בְּמִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה וְהִיְתֶם גַּם-אַתֶּם וְגַם-הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר מֶלֶךְ עֲלֵיכֶם אַחֵר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲזַיְךְ הִי' לַפְּנִימָה לְמַלְחָמָה לְהוֹשִׁיעַ אֶתְכֶם (מַלְבִּי"ם): טו וְאִם-לֹא תִשְׁמָעוּ בְּקוֹל יְהוָה בְּמִצְוֹת עֲשֵׂה וּמְרִיתֶם אֶת-פִּי יְהוָה בְּמִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, אִף שֶׁכִּבְיָכּוֹל יַעֲזֹב אוֹתֶם מִ"ט לֹא יִסִּיד הַשְּׁגַחְתּוֹ מִכֶּם לַגִּמְרִי, אֲלֵא וְהִיְתָה יַד-יְהוָה בָּכֶם כְּמוֹ שֶׁהִיְתָה [יג] וּבְאַבְתֵּיכֶם שֶׁחָכָה אוֹתֶם כָּל עֵת שֶׁמִּרְדּוּ בּוֹ (מַלְבִּי"ם): טז גַּם-עַתָּה אַחֵר שֶׁהִסְכִּים לְהַמְלִיךְ עֲלֵיכֶם מֶלֶךְ הַתֵּיַצְבוֹ וְרָאוּ אֶת-הַדָּבָר הַגָּדוֹל הַזֶּה אֲשֶׁר יְהוָה [יד] עָשָׂה לְעֵינֵיכֶם אֲשֶׁר יִמְלֵא שְׂאֵלוֹת הַשּׁוֹאֵל אִף אִם הִיא רַעָה בְּעֵינֵי ה' וְלֹא לְטוֹבָה יַחֲשֹׁב (ט"ז): יז הֲלֹא קָצִיר-חֲטִיט הַיּוֹם וְלֹא זֶמֶן גֶּשֶׁמִּים, וְהַמָּטָר לְקַלְלָהּ יַחֲשֹׁב, וְעַם כָּל זֹאת אֶקְרָא אֶל-יְהוָה עַל הַמָּטָר וַיִּתֵּן קָלוֹת וּמָטָר [טו] רַעֲמִים וּגְשָׁמִים וַיִּרְעוּ וְרָאוּ כִּי אִף שֶׁמִּילֵא ה' מִשְׂאֵלוֹתֵיכֶם, דַּעוּ כִּי-רַעַתְכֶם רַבָּה אֲשֶׁר עָשִׂיתֶם לַעֲצָמְכֶם, וְגַם בְּעֵינֵי יְהוָה (ט"ח) לְשֹׂאֵל לָכֶם מֶלֶךְ [טז]: יח וַיִּקְרָא

עיונים והארות

טו. ורש"י ומלבי"ם פירשו בענין אחר וז"ל רש"י: והגשמים סימן קללה, וקשה בעיני הקב"ה להביא פורענות חנם, אף על פי כן יש בי כח, ואקרא אל ה' ויתן קולות ומטר.

טז. צריך להבין מדוע בחר שמואל דוקא בסימן זה של ירידת גשם בזמן קציר חטים? אלא ענין זה מתבאר יפה בפירוש המלבי"ם, הגשם הוא בודאי סימן ברכה מובהק, וכמו שכתוב (ישעיה נה, י): "כי כאשר ירד הגשם והשלג מן השמים ושמה לא ישוב כי אם הרוה את הארץ והולידה והצמיחה ונתן זרע לזורע ולחם לאוכל". אולם כל זה כשהגשם מגיע בעתו ובזמנו, אבל כשהגשם בא בזמן קציר חטים, הרי הוא סימן קללה שהורס ומשחית את כל היבול, כך גם בקשתכם למינוי מלך, כאשר ה' הוא מלכם, ואתם זכיתם לשופט צדק ששכינה שרויה בו, אזי בקשת מלך הרי היא כגשם בזמן קציר חטים, ורק כאשר מבקשים מלך בזמן המתאים ובשעה הראויה לכך, אז הוא נחשב לדבר טוב ומועיל וחלה עליו ברכת שמים (מעדני שמואל).

ואף דכתיב "שום תשים עליך מלך" היינו מלך שעיקר דאגתו

שמואל. שלושה גדולים באו ברמז (תהלים פד, יב): "כי שמש ומגן ה'" שמש בראשי תיבות: שמואל, משה, שמשון, כי שלושתם שמו מבטחם בהשם יתברך ולא נהנו משום בריה, וכל דיין ורב המורה בלי כל פניה לעצמו, אין תקלה באה על ידו (עיין באורך ב"מעם לועז").

יב. עיין חסד לאברהם (מעין ה' נהר כה) שכתב שמשון גלגול נדב בן אהרן שלא רצה ליקח אשה לכן נענש שהיה טוחן בבית נשי פלישתים.

יג. ורז"ל פירשו "חטוטי דשכיבי" - דאמר מר בעוון חיים מתים נחטטים, כלומר אם תמרו את פי ה' תהיה יד ה' בכם וגם באבותיכם הממרים שמתו, שיוציאום מקברותיהם לבזיון (רד"ק פס' טו).

יד. וכשם שעל ידי תפלתי אני יכול לשנות את העתים, כך אם פגעה בכם מלחמה, היה כח בתפלתי לעמוד על האויב, ולא הייתם צריכים לשאול מלך בחיי, ואף על פי שאני זקן (רש"י).

שְׁמוּאֵל אֶל-יְהוָה עַל הַמָּטָר וַיִּתֵּן יְהוָה קֶלֶת וּמָטָר בַּיּוֹם הַהוּא וַיִּירָא כָּל-הָעָם מֵאֵד כִּי חֲטָאוּ שִׁשְׁאָלוּ לַהֵם מֶלֶךְ אֶת-יְהוָה וְאֶת-שְׁמוּאֵל עַל שֶׁהִמְלִיכוּ מֶלֶךְ בַּחַיִּיו וּכְאִילוּ מָאֲסוּ בּוֹ (ט"ד):

וַיֹּאמְרוּ כָּל-הָעָם אֶל-שְׁמוּאֵל הִתְפַּלֵּל בָּעֵד-עֲבַדְיָךְ אֶל-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְאֶל-נָמוֹת כִּי-יִסְפְּנוּ עַל-כָּל-חַטֹּאתֵינוּ רָעָה הוֹסַפְנוּ עַל עוֹנוֹתֵינוּ עוֹד עוֹנוֹן (ת"י) לְשָׂאֵל לָנוּ מֶלֶךְ: וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל-הָעָם אֶל-תִּירָאוּ הֲלֹא אֲתֶם כֹּהֵן עֹשֵׂי־תִמָּה אֶת-כָּל-הָרָעָה הַזֹּאת וְאֵין לָהֶשִׁיב אֵךְ אֶל-תִּסּוּרוּ מֵאַחֲרֵי יְהוָה לִלְכֹת אַחֲרֵי הָאֱלֹהִים וְעַבְדֵּתֶם אֶת-יְהוָה בְּכָל-לְבַבְכֶּם וּכְפֹר הָעוֹן (ט"ד): כֹּה וְלֹא תִסּוּרוּ מֵאַחֲרֵי ה' לִלְכֹךְ אַחֲרֵי הָאֱלֹהִים כִּי | אַחֲרֵי הַתְּהוּ אֱלֹהֵי הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר לֹא-יִזְעִילוּ וְלֹא יִצְּלוּ כִי-תִהְיוּ הַכֹּהֵן הַבֵּל הֵמָּה וְאֵין בָּהֶם מִמֶּשׁ (רד"ק): כֹּה כִּי אַע"פ שֶׁאַתֶּם חוֹטְאִים (רש"י) לֹא-יִפְּשׁ לֹא יַעֲזוֹב (ט"ז) יְהוָה אֶת-עֲמּוֹ וְהוּא מִשְׁגִּיחַ עֲלֵיהֶם בְּאֹפֶן נִפְלֵא בְּעֵבֹר שְׁמוֹ הַגָּדוֹל בְּגוֹיִים שֶׁה' מוֹשִׁיעֶכֶם כִּי הוֹאִיל יְהוָה נִשְׁבַּע ה' (רש"י) לַעֲשׂוֹת אֲתֶכֶם לוֹ תְּמִיד לְעַם סְגוּלָה (רד"ק):

עיונים והארות

זכאין כך אי אפשר להניחם לפי שאי אפשר לעולם בלא ישראל. (מדרש רבה אסתר - פרשה ז פסקה יב).

כי לא יטוש - ודאי הוא כי לא יטוש ה' את עמו, והטעם הוא בעבור שמו הגדול, כי גם הם משותפים בשם, איך יטוש ה', ושמה תאמרו כי לא נאמר זה רק בצדיקים אך לא בכללות ההמון, לזה אמר כי הואיל ה' לעשות - את כללות ישראל יהיו לו לעם, שיהיו כלם צדיקים נאותים להיות לו לעם, כי חושב מחשבות בלבתי ידח ממנו נדח, כי יתקן כל הנפשות עד יהיו כלם צדיקים לעולם ירשו ארץ, (אלשיך).

וענינו לפרסם שמו יתברך בעולם אבל הם שאלו מלך שילחם להם בכל הגויים ולכן לא עשו טוב.

י, כי לא יטוש ה' את עמו - ר' איבו ורב שמואל בר נחמני אמרו, בשעה שישראל עושין רצונו של מקום הוא עושה בשביל עמו ונחלתו. ובשעה שאין להם מעשים טובים עושה למען שמו הגדול. ורבנן אמרי, לאנשי חוצה לארץ בשביל עצמו, לאנשי הארץ בעבור נחלתו. הוי, כי לא יטוש ה' את עמו: (מדרש תהלים - מזמור צד).

כי לא יטוש ה' את עמו בעבור שמו הגדול - בין חייבין בין

שאלות ברש"י על הפרשה

- א. ויקח קורח - מה לקח? (ב' פירושים).
 תשובה.....
- ב. בן יצהר בן קהת בן לוי - למה לא המשיך ואמר: בן יעקב?
 תשובה.....
- ג. הסבר: כולם קדושים.
 תשובה.....
- ד. מאין לומדים שאין מחזיקים במחלוקת?
 תשובה.....
- ה. ויקהל עליהם קורח - איך הצליח להקהיל אותם?
 תשובה.....
- ו. קח את המחיתה וכו' - מאין ידע משה שכך צריך לעשות?
 תשובה.....
- ז. וישב אהרן אל משה אל פתח אוהל מועד? - מדוע שב אהרן אל פתח אוהל מועד?
 תשובה.....
- ח. ואת מטה אהרן בתוך מטותם - מדוע שם את מטה אהרן באמצע?
 תשובה.....
- ט. הסבר: וישרתוך.
 תשובה.....

שאלות מספר בן איש חי שנה א'

- א. מדוע צריך לחזור אחרי זמון? האם מספיק לחזור אחר שלשה?
 תשובה.....
- ב. מה מוסיפין בזימון אם הם עשרה? ומה הדין אם שכחו להוסיף זאת?
 תשובה.....
- ג. מה הדין אם ישבו שלשה בעלי בתים כל אחד על שולחנו על הגג או בחצר - האם יכולים לזמן? ומה התנאי?
 תשובה.....
- ומה דעת רבנו עובדיה יוסף ע"ה בעניין זה?
 תשובה.....
- ד. מה הדין אם אחד גמר לאכול בחבורה שנתחייב בה בזמן ורוצה לזמן והשניים האחרים אוכלים עדיין?
 תשובה.....
- ה. מה דין ששה אנשים שרוצים ליחלק לשתי קבוצות ולברך לעצמם? ומה הדין אם הם עשרה? ומה הדין אם הם עשרים?
 תשובה.....
- ו. מה הדין לעניין זמון אם ישבו שלשה לאכול ואחד אכל רק מזונות או פירות שיעור שנתחייב בברכה אחרונה והשניים אכלו פת?
 תשובה.....
- ז. מה הדין אם שלשה ישבו לאכול פת וקדם אחד ובירך לעצמו ברכת המזון אע"פ שנתחייב בזמון? ומה הדין אם זה שבירך אכל רק מזונות או פירות ונתחייב בברכה אחרונה?
 תשובה.....
- ח. מה הדין אם שניים אכלו כאחד וגמרו ובא שלישי לאכול? ומה התנאי? ומה מציע ברב?
 תשובה.....
- ט. מה הדין אם אכלו שבעה פת ושלשה אכלו ירק או פירות כזית או ששתו רביעית מכל משקה? חוץ מאיזה משקה?
 תשובה.....
- י. מה הדין אם שניים מתוך שלשה שאכלו פת רוצים לזמן ולברך? ומתי חוזר השלישי להמשיך לאכול? ומה הבעיה בזה?
 תשובה.....
- ומה דעת רבנו עובדיה יוסף ע"ה בעניין זה?
 תשובה.....
- יא. מה הדין אם הם ארבעה והפסיקו השלשה בשביל האחד - האם צריכים אח"כ לזמן שוב? ומדוע? ומה הדין אם הם עשרה והפסיקו השבעה בשביל שלשה? ומדוע?
 תשובה.....
- יב. מאיזה גיל יכול קטן להצטרף לזמון?

-תשובה.
- ומה דעת רבנו עובדיה יוסף ע"ה בעניין זה?
-תשובה.
- י"ג. מה דין אלם ששומע ואינו מדבר? ומדוע? ומה דין חרש המדבר ואינו שומע?
-תשובה.
- י"ד. מה דין נשים? האם מזמנים עליהן? ומה המחלוקת? ומה מציע רבנו?
-תשובה.
- ט"ו. מי בוצע ומי מברך בבית? ומה הדין אם יש אורח? ומה הדין אם יש כהן? ומה הדין אם יש שם ת"ח?
-תשובה.